

Biblioteca IDIS „Viitorul”

O antologie a bunelor practici ale autorităților publice locale din Republica Moldova

PBP – 15 ani de performanțe și istorii de succes

ediția 2021

O antologie a bunelor practici ale autorităților publice locale din Republica Moldova

Biblioteca IDIS „Viitorul”

PBP – 15 ani de performanțe și istorii de succes

ediția 2021

Această publicație a fost realizată în cadrul Programului Bunelor Practici ale Autorităților Publice Locale din Moldova, implementat de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, cu suportul financiar al Consiliului Europei.

Autorii bunelor practici prezentate în această antologie sunt autoritățile publice locale din Republica Moldova.

Consultanți: *Ana-Maria Veverița, Anatol Moldovan, Liubomir Chiriac, Valeriu Musteață, Vlad Catlabuga*

Coordonator ediție: *Ana-Maria Veverița*

Opiniile și concluziile expuse în această publicație reflectă poziția autorilor și nu sunt împărtășite în mod obligatoriu de IDIS „Viitorul” și Consiliul Europei.

CUPRINS

Cuvânt înainte	5

Secțiunea I. GUVERNARE TRANSPARENTĂ PENTRU O ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ EFICIENTĂ

1.1. Bugetarea inițiativelor civice în orașul Cimișlia	8
1.2. Servicii Informaționale Transparente și Eficiente (SITE) în satul Ciuciulea	11
1.3. Comunicarea publică – cheia dezvoltării cu succes a societății civile la nivel local.....	14
1.4. Sporirea capacităților administrației publice locale pentru o guvernare eficientă.....	17
1.5. „Ești informat, ești puternic”	20

Secțiunea II. DEZVOLTARE LOCALĂ PRIN IMPLICARE COMUNITARĂ

2.1. Promovarea modului sănătos de viață prin crearea sălii de fitness.....	23
2.2. Crearea Serviciului Teritorial de Salvatori și Pompieri (STSP) în satul Bravicea	26
2.3. „Tata, mama și copiii”	28
2.4. Amenajarea unui sector de trotuar în parcul din satul Ciuciuieni	33
2.5. „Cu mult dor lângă izvor”	36
2.6. „Mai eco ești, cu un popas la Cornești”	39
2.7. Odihnă pe Aleea tineretului	42
2.8. Achiziționarea unui tractor multifuncțional pentru un sat curat și amenajat	45
2.9. Dezvoltarea sustenabilă a regiunii – 2019	48
2.10. Implicarea aduce dezvoltare 2019 – 2020	51
2.11. Servicii medicale calitative – o localitate sănătoasă	55
2.12. Amenajarea cișmelei din zona centru pentru asigurarea cetățenilor cu apă potabilă.....	57
2.13. Creșterea competitivității în promovarea modului sănătos de viață, prin amenajarea unui spațiu de odihnă și agrement	60
2.14. Dezvoltarea zonei de agrement prin amenajarea unui teren de sport pentru tineri în sectorul locativ „La Lac”	64
2.15. Construcția drumurilor locale din satul Sireți din Fondul rutier – 2020	67

2.16. Hackathonul urban „Orașul tău se schimbă pentru tine. Împreună cu tine”	70
2.17. Amenajarea stadionului sătesc din satul Semeni prin implicare comunitară	74

Secțiunea III. EFICIENȚA ENERGETICĂ – PRIORITATE PENTRU ORICE LOCALITATE

3.1. Promovarea eficienței energetice în satul Budești	78
3.2. Reabilitarea termică a clădirilor educaționale din orașul Cantemir – canTREB.....	81
3.3. Construcția sistemului de iluminat public în comuna Cîrnățenii Noi	86
3.4. Iluminare stradală în Ciuciulea – serviciu inteligent și modern creat de comunitate pentru cetățeni.....	88
3.5. Îmbunătățirea mediului educațional al grădiniței nr. 5 din municipiul Comrat	90
3.6. Crearea Centrului de excelență pentru eficiență energetică prin pilotarea noilor tipologii de eficiență energetică în satul Feștelița	92
3.7. Iluminarea stradală a satului Filipeni.....	95
3.8. Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic „Constantin Spătaru” din orașul Leova.....	97
3.9. Lucrări civile la Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din municipiul Strășeni	101
3.10. Modernizarea instituțiilor publice din localitate și reducerea costurilor de întreținere prin aplicarea măsurilor de eficiență energetică	107

Secțiunea IV. TRADIȚII AUTENTICE ACASĂ

4.1. Crearea traseului turistic și de agrement „În vacanță la Budești!”	112
4.2. Festivalul de promovare a zestrei noastre din strămoși „La bășcuțele din Țîra”	116
4.3. Lectura – poarta de acces către cultură și educație	119
4.4. Promovarea sitului istoric rural „Rogojina Răutului”	124
4.5. Revitalizare fântânilor și izvoarelor moștenite din strămoși	126
4.6. Promovarea tradițiilor autentice de acasă.....	129
4.7. Dezvoltarea destinației turistice Codrii Sipoteniului pentru o creștere economică locală durabilă	132
4.8. Festivalul bucătăriei tradiționale „GurmanIA”	136

<i>Repartizarea regională a celor mai bune practici ale autorităților publice locale în perioada 2019-2020 .....</i>	139

Cuvânt înainte

Programul Bunelor Practici (PBP) ale Autorităților Publice Locale din Republica Moldova, implementat de IDIS „Viitorul” cu sprijinul financiar al Consiliului Europei reprezintă o componentă - cheie în cadrul procesului de modernizare și europenizare a țării noastre. Echipa IDIS „Viitorul” reușește, începând cu anul 2005, să identifice inițiativele locale prin intermediul cărora sunt rezolvate probleme importante la nivelul comunităților. Experții IDIS „Viitorul”, în cooperare cu autoritățile locale, examinează inițiativele locale și analizează cu mare atenție rezultatele înregistrate, din care ulterior se determină și se învață ce metode funcționează și ce nu funcționează în diverse contexte.

Bunele practici nu apar din senin. Bunele practici își extrag esența din experiența bogată ale comunităților performante, din realizările frumoase ale cetățenilor la nivel local, din dorința și ambiția primarilor, consilierilor și funcționarilor publici de-a schimba lucrurile spre bine și a implementa proiecte importante pentru dezvoltarea comunitară.

În Republica Moldova conceptul de dezvoltare comunitară este promovat prin intermediul programelor Uniunii Europene. Astfel, definiția modernă a conceptului respectiv este: *„dezvoltarea comunitară reprezintă procesul prin care o comunitate își îmbunătățește condițiile de viață, prin acțiunea voluntară, conștientă și planificată a membrilor ei, pe baza dezvoltării capacităților proprii de acțiune, a conexiunilor inter și extra comunitare, a valorilor comune și a utilizării resurselor interne și externe”*.

Importanța antologiei bunelor practici este dată de necesitatea stimulării și îmbunătățirii procesului de dezvoltare socio-economică locală, cooperării dintre sectorul public, privat și cel civil, implicării active a cetățeanului în viața publică și procesul decizional din cadrul comunității. Nu în zădar, Theodore Roosevelt, fost președinte SUA, a afirmat că *„Guvernul suntem noi: eu și cu tine”*. La fel susținem și noi. Atât guvernele locale, cât și cele naționale reprezintă o emanație a cetățenilor care le-au susținut prin vot, care le-au acordat votul politic. Guvernele funcționează dacă cetățeanul cu adevărat dorește acest lucru.

Pentru ediția 2019 – 2020 a Programului Bunelor Practici au fost depuse 64 dintre cele mai inovative bune practici, implementate de 40 de autorități publice locale din Moldova. Secțiunile la care au aplicat administrațiile publice locale sunt următoarele:

Secțiunea 1. **Guvernare transparentă pentru o administrație publică eficientă**

Secțiunea 2. **Dezvoltare locală prin implicare comunitară**

Secțiunea 3. **Eficiența energetică – prioritate pentru orice localitate**

Secțiunea 4. **Tradiții autentice acasă**

Prin intermediul bunelor practici din primele trei secțiuni, se urmărește, în mod special, valorificarea experienței, cunoștințelor, transparenței, a spiritului de inițiativă și de

întrajutorare a membrilor comunității, care conduc la o consolidare la capitolul social și al democrației participative în comunități, asigurând astfel succesul și sustenabilitatea proiectelor implementate. Practicile care abordează tradițiile autentice acasă se referă la valorificarea patrimoniului cultural de o inestimabilă valoare care există în comunitățile noastre, la păstrarea tradițiilor și valorilor. Tradițiile populare rămân tezaurul nostru cel mai de preț și autoritățile administrației publice locale se implică activ pentru ca ele să se păstreze vii. Astfel, îndemnul lui Constantin Noica „*În cultură nimic nu trebuie pierdut, totul trebuie transmis și reînnoit*” rămâne a fi de bun augur pentru toată lumea.

Bunele practici identificate și promovate de experții IDIS „Viitorul” pot fi preluate, ajustate și implementate de alte comunități, contribuind astfel la modernizarea și dezvoltarea socio-economică a localităților.

În contextul respectiv mulțumim, în mod special, membrilor Grupului Coordonator al Programului Bunelor Practici, care au depus eforturi considerabile pentru a selecta cele mai bune practici prezentate la concurs. Astfel, îmi face plăcere să evidențiez componența Grupului Coordonator: Tatiana Badan, președintele CALM; Eduard Ungureanu, expert în cadrul programului „Comunitatea mea” (IREX Moldova); Victoria Ivancioglo, Manager de proiect PNUD Moldova; Irina Ioniță, Coordonator granturi USAID; Petru Sorici, primarul satului Nișcani din raionul Călărași; Diana Chiriac, consultant principal, Direcția administrație publică din cadrul Cancelariei de Stat; Dorin Vaculovschi, Conferențiar universitar în cadrul ASEM; Valeriu Musteață, primarul satului Săiți din raionul Căușeni.

În mod special, aducem mulțumiri echipei Programului Bunelor Practici, coordonată cu multă pricepere, pasiune și energie de Ana-Maria Veverița, care în echipă cu apreciații experți în administrația publică, Vlad Catlabuga și Anatol Moldovan, a reușit să viziteze zeci de localități și să discute cu sute de oameni dedicați și valoroși care cred în schimbare și au reușit să facă viața mai bună și mai frumoasă pentru cetățeni.

Sute de comunități ne fac mândri prin ceea ce s-a reușit până la acest moment, prin ceea cum se dezvoltă în continuare. Realizările comunităților locale din Republica Moldova ne inspiră și ne fac să sperăm la o țară mai europeană, mai prosperă și mai frumoasă.

Sperăm foarte mult ca paginile care urmează să fie parcurse să reprezinte pentru cititor o lectură plăcută și utilă, și în același timp, un îndemn în a prelua ideile și practicile valoroase din această carte, în a crește și a dezvolta guvernarea locală și a implementa proiecte care vor aduce plusvaloare procesului de dezvoltare socio-economică a comunităților, îmbunătățind astfel viața cetățenilor din țara noastră.

Liubomir CHIRIAC,
Director executiv, IDIS „Viitorul”

Transparența și participarea cetățenilor sunt instrumente-cheie în dezvoltarea unei bune guvernări. Ambele contribuie la crearea condițiilor necesare pentru ca cetățenii să înțeleagă și să evalueze deciziile pe care administrația publică le ia în numele acestora, cât și pentru a garanta că propriile nevoi și opinii sunt luate în considerare în cadrul procesului de luare a deciziilor.

Transparența activității instituțiilor publice și justificarea cheltuirii resurselor publice reprezintă fundamentul atât pentru creșterea încrederii cetățenilor în administrația publică, cât și pentru modernizarea serviciilor publice. Cetățenii își doresc să fie informați cu privire la utilizarea banului public, să fie implicați în procesul de decizie pentru a contribui la bunul mers al societății, iar instituțiile și autoritățile publice trebuie să aibă o atitudine pro-activă și să vină în sprijinul nevoilor acestora. Fie că este vorba de cultivarea unui dialog constant sau de optimizarea practicii dialogului social, atât față în față, cât și online, deschiderea sistemului decizional pentru cetățeni trebuie să fie prioritate pe agenda autorităților publice din Republica Moldova.

Prin urmare, administrația publică din țară trebuie să fie eficientă, transparentă și credibilă la toate nivelele, inclusiv la nivel teritorial, unde descentralizarea și activitatea administrației locale trebuie să fie în serviciul cetățeanului.

Autoritățile publice locale s-au înscris în competiție la secțiunea „Guvernare transparentă pentru o administrație publică eficientă” cu acțiuni care au contribuit la implementarea unor metode și practici de dialog și de consultare administrație-cetățeni, prin aplicarea corespunzătoare a unor mecanisme decizionale, în acord cu principiile privind transparența decizională și bugetară, eficiența și eficacitatea autorităților publice în vederea satisfacerii unui interes general, cum ar fi:

1. *acțiuni de promovare a transparenței;*
2. *utilizarea noilor tehnologii pentru a consolida actul de guvernare și dialogul cu cetățenii;*
3. *metode și practici de stimulare a participării cetățenilor la viața publică;*
4. *măsuri de asigurare a transparenței, informarea și consultarea publică;*
5. *practici instituționale de implicare a cetățenilor în adoptarea deciziilor de interes public;*
6. *metode, instrumente și soluții integrate, mecanisme sau practici de adoptare participativă a deciziilor;*
7. *activități de implicare și de parteneriat între administrația publică locală și reprezentanții societății civile, care să asigure procesul de transparență decizională a actului administrativ;*
8. *soluții online pentru facilitarea dialogului cu cetățenii;*
9. *implicare civică în procese de bugetare participativă;*
10. *acțiuni de transparentizare a bugetului local și a desfășurării achizițiilor publice.*

1 BUGETAREA INIȚIATIVELOR CIVICE ÎN ORAȘUL CIMIȘLIA

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	orașul Cimișlia
Regiunea de dezvoltare	Sud
Numărul de locuitori	12 000
Primar	Sergiu Andronache
Perioada de implementare a practicii	2019 – prezent
Bugetul total	În 2019 – 45 mii lei În 2020 – 350 mii lei
Finanțatori	Primăria orașului Cimișlia A.O. „Dezvoltare prin implicare” prin programul de granturi al proiectului AGREED, implementat de Asociația Europeană pentru Democrația Locală (ALDA) și co-finanțat de Uniunea Europeană Î.M. „Servicii Publice Cimișlia”
Actorii implicați	Primăria orașului Cimișlia, Centrul raional de tineret, A.O. „Dezvoltare prin implicare”, A.O. „Cimișlienii de pretutindeni”, Î.M. „Servicii Publice Cimișlia”, Media TV Cimișlia, cetățenii orașului Cimișlia

Sumar

Bugetul inițiativelor civice reprezintă un program de granturi destinat locuitorilor orașului Cimișlia. Acesta are drept scop sporirea gradului de implicare a cetățenilor orașului în procesul democratic de deliberare și decizie pentru stabilirea modalității optime de cheltuire a unei părți din bugetul local. Procesul presupune asumarea de către cetățeni a unui rol de participant activ în definirea și abordarea problemelor comunității din care fac parte.

Cu ajutorul bugetului civic, Primăria orașului Cimișlia a finanțat și implementat începând cu anul 2019 peste 20 de proiecte locale dezvoltate de către cetățenii orașului. Prioritățile de finanțare includ idei de infrastructură stradală, amenajare și activități socio-culturale.

Beneficiari

Numărul de beneficiari este de 12 000 de cetățeni ai orașului Cimișlia.

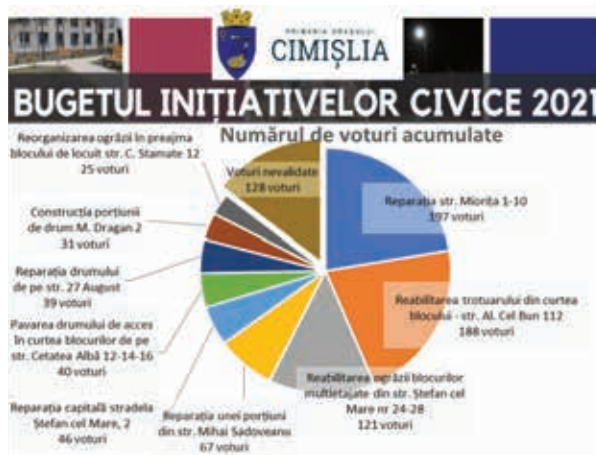
Rezultatele obținute

Cantitative:

- 20 de grupuri de inițiativă formate.
- 20 proiecte mici implementate (25 note conceptuale depuse).
- 143 cetățeni implicați.
- Peste 500 mii lei investiți în implementarea inițiativelor civice locale.

Calitative:

- Creșterea gradului de implicare cetățenească în procesul decizional, în special în domeniile serviciilor publice.
- Creșterea gradului de comunicare eficientă și durabilă cetățean – Consiliu local.
- Creșterea calității actului de guvernare.

Elementele inovatoare ale practicii

Autoritatea locală a conștientizat importanța implicării civice, ceea ce se reflectă prin lărgirea ariei de activitate a programului. Totodată, prin participarea la program, vocea cetățenilor se face auzită. Există bune practici în care, după inițierea amenajării unui teren de joacă sau loc de odihnă, în următorul an Primăria orașului Cimișlia a venit cu dezvoltarea acestei inițiative.

Lecțiile învățate

Prin implementarea practicii am înțeles că la nivel local există un potențial uman mare. Există lideri locali care pot mobiliza cetățenii și contribui la rezolvarea problemelor locale. Deseori cetățenii nu cunosc despre inițiativele și activitatea primăriei, iar pentru o promovare mai bună este necesară folosirea diferitor canale de comunicare – rețelele de socializare, mass-media, panouri informative și sesiuni informative.

Din experiența Primăriei orașului Cimișlia, cel mai mare efect în identificarea liderilor locali și promovarea inițiativelor locale îl are organizarea ședințelor de cartier, în care oamenii sunt sensibilizați mai ușor de o problemă comună.

NOI SUNTEM COMUNITATEA!

II

SERVICII INFORMAȚIONALE TRANSPARENTE ȘI EFICIENTE (SITE) ÎN SATUL CIUCIULEA

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Ciuciulea , raionul Glodeni
Regiunea de dezvoltare	Nord
Numărul de locuitori	3 190
Primar	Ilie Calistru
Perioada de implementare a practicii	iulie – decembrie 2020
Bugetul total	140 400 lei
Finanțatori	Asociația Europeană pentru Democrație Locală (ALDA) Administrația publică locală Comunitatea
Actorii implicați	Administrația publică locală, Asociația de băștinași „Ciuciulea-Vatră de Dor”, Gimnaziul Ciuciulea

Sumar

Scopul proiectului constă în asigurarea unei guvernării participative și transparente la nivel local prin îmbunătățirea serviciilor informaționale. Din start, organizația implementatoare a proiectului (ALDA) a sesizat în localitate mai multe probleme cu care se confruntă comunitatea, și anume: lipsa nomenclaturii stradale, accesul limitat al membrilor comunității la informații de interes public etc. Inițial existau panouri informative la primărie și pagina primăriei online, dar cetățenii nu erau informați sistematic cu deciziile consiliului local sau cu informații privind utilizarea banilor publici.

Pentru soluționarea problemelor identificate în localitate în cadrul proiectului au fost trasate câteva obiective: a) sensibilizarea, informarea și educarea cetățenilor în vederea implicării în procesul de guvernare locală, b) sporirea accesului cetățenilor la servicii publice de comunicare digitalizate, prin crearea și dezvoltarea web site-ului localității, c) îmbunătățirea comunicării și servirii cetățenilor prin dotarea locuințelor cu indicatoare stradale cu numere de adresă.

În cadrul proiectului au fost organizate un șir de activități în comunitate. Inițial a fost organizată o campanie de informare a cetățenilor cu genericul „Democrația participativă la noi acasă”. Apoi a fost organizat un atelier de dezbateri cu titlul: „Cetățeni activi pentru o guvernare participativă și transparentă”. Tot în cadrul proiectului a fost organizat un seminar de instruire „Promovarea principiilor democrației participative la nivel local”. După crearea site-ului localității a fost organizat un training și un seminar practic unde specialiștii IT au instruit profesorii și elevii gimnaziului din localitate cum să ofere cetățenilor suport în scrierea unei cereri sau accesarea unei informații pe site-ul nou creat.

În urma realizării proiectului dat s-a îmbunătățit foarte mult colaborarea dintre societatea civilă și administrația publică locală. În prezent, pagina www.ciuciulea.eu este gestionată de doi reprezentanți ai administrației locale și doi reprezentanți ai asociației care a implementat proiectul. Autoritățile postează cu regularitate pe site-ul localității deciziile consiliului local, dispozițiile primarului sau rezultatele anumitor sondaje.

Beneficiari

3 080 locuitori ai satului Ciuciulea, inclusiv persoane peste 65 de ani (10,8%), până la 14 ani – 533 persoane (17,3%), între 15 și 64 de ani – 221 persoane (71,9%).

Rezultatele obținute

Cantitative:

- O campanie de sensibilizare a populației cu participarea a 100 persoane.
- Două seminare organizate cu participarea a 50 persoane.
- Un caiet de sarcini elaborat.
- Pagina www.ciuciulea.eu creată.
- 900 locuințe (90%) excepție făcând casele abandonate) dotate cu indicatoare stradale și numere de adresă.
- Materiale promoționale: un spot video (2 min.) – „**Noi suntem Comunitatea**”, 50 afișe color, 100 pliante.

Calitative:

- Capacități îmbunătățite în organizarea campaniilor de sensibilizare.
- Servicii publice de comunicare mai rapide, calitative și relevante pentru locuitorii din Ciuciulea.
- Încredere crescută a populației în administrația publică locală și în finanțatorii europeni.
- Parteneriat funcțional spre beneficiul întregii comunități.

Elementele inovatoare ale practicii

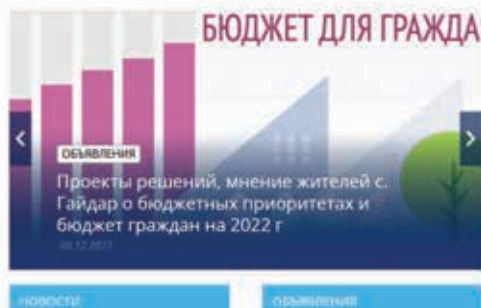
Această practică a generat un efect pozitiv pe un termen lung ca urmare a consolidării relațiilor dintre cetățeni, societatea civilă și administrația publică locală. Comunitatea înregistrează o diversificare a platformelor de comunicare, ca premise importante ale unei guvernări deschise, participative, cu șanse egale. Este redus numărul cazurilor de corupție și valorificare inefficientă.

Lecțiile învățate

Din această practică s-au învățat foarte multe lucruri pozitive și anume:

- Împreună cu bani puțini putem făuri lucruri mărețe.
- Încurajați și ghidați, noi schimbăm viitorul.
- Oamenii susțin inițiativele bune pentru societate atunci când sunt bine informați și ghidați.

COMUNICAREA PUBLICĂ – CHEIA DEZVOLTĂRII CU SUCCES A SOCIETĂȚII CIVILE LA NIVEL LOCAL

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Gaidar , raionul Ceadâr-Lunga
Regiunea de dezvoltare	UTA Găgăuzia
Numărul de locuitori	4 605
Primar	Ilia Chiosea
Perioada de implementare a practicii	noiembrie 2019 – noiembrie 2020
Bugetul total	800 euro
Finanțatori	Uniunea Europeană și Fundația Konrad Adenauer prin intermediul proiectului „Informează, abilitază și acționează! Societatea civilă pentru o mai bună guvernare bugetară în Moldova” Administrația publică locală din satul Gaidar
Actorii implicați	Primăria satului Gaidar, ONG „Centrul Grin”, împreună cu experți, dezvoltatori de site-uri și politici publice locale, mass-media etc.

Sumar

Informațiile publice sunt acum mai accesibile pentru locuitorii satului Gaidar din Găgăuzia. Și asta deoarece Primăria a creat pagina oficială a autorității publice locale: www.gaidar.md. Pagina prezintă informații despre localitate, deciziile loca-

le, achiziții publice, servicii publice prestate, și alte date utile. Site-ul este disponibil în limbile română, rusă, engleză și turcă și include de asemenea o versiune pentru persoanele cu deficiențe de vedere.

Practica implementată a contribuit la dezvoltarea societății civile la nivel local prin intermediul comunicării publice prin crearea site-ului oficial al primăriei Gaidar. Datorită creării paginii web, administrația publică locală a contribuit la deschiderea, transparența și accesul public la informațiile oficiale. Această practică a facilitat implicarea societății civile în procesul decizional la nivel local, mobilizând populația pentru a se implica la rezolvarea a problemelor comunitare, sporirea gradului de participare civică și creșterea încrederii cetățenilor în autoritățile locale.

Beneficiari

Peste 4 000 de locuitori, precum și reprezentanți ai diasporei care sunt interesați și doresc să fie implicați în viața comunității din satul Gaidar.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Peste 4 000 de persoane, inclusiv tineri – aproximativ 500 de persoane, adulți – peste 3 000 de persoane, persoane în vârstă de pensionare – aproximativ 600 de persoane, persoane cu dizabilități – 270 de persoane, reprezentanți din diaspora – peste 200 de persoane, persoane care au acces la informații oficiale și posibilitatea de a utiliza serviciile Primăriei la distanță.
- Au avut loc două discuții publice și trei mese rotunde.
- Au fost realizate trei traininguri, două campanii publicitare, o prezentare a site-ului web și un manual privind transparența administrației publice locale.

Calitative:

Datorită implementării cu succes a acestei practici, a fost dezvoltat site-ul oficial al primăriei Gaidar www.gaidar.md care îndeplinește toate cerințele și standardele site-urilor oficiale, cu subsecțiuni precum Primăria, Consiliul local, satul Gaidar, știri, politica pentru tineret, transparență, contacte. Acest site a devenit un instrument fundamental pentru asigurarea comunicării publice, pentru construirea unui dialog între societatea civilă și autoritatea publică locală. De asemenea, a fost dezvoltată o versiune a site-ului pentru persoanele cu deficiențe de vedere, precum și disponibilitatea informațiilor în patru limbi: rusă, română, engleză și turcă.

Deosebit de importantă este secțiunea „Transparență”, care include subsecțiuni precum: reglementări naționale, reglementări locale, anunțuri, strategii de dezvoltare,

proiecte de decizii, buget participativ, ședințe ale Consiliului local, buget, rapoarte, posturi vacante, consultări publice, achiziții publice, impozite și taxe etc. Cetățenii au acces automat direct la site-ul www.actelocale.md, unde există un link direct la documentele de reglementare din satul Gaidar, precum și un link către platforma electronică de achiziții publice www.achizitii.md. Vizitatorii pot accesa videoclipuri ale ședințelor Consiliului local etc. Acest lucru oferă astfel acces ușor și rapid la căutarea informațiilor necesare, iar întregul proces este transparent.

Site-ul oferă posibilitatea de a depune o petiție online fără a ieși de acasă, există o listă de documente necesare pentru depunerea cererilor de înregistrare a căsătoriei, pentru deschiderea unei ferme, pentru pensionare etc., ceea ce este deosebit de convenabil în timpul pandemiei. Astfel, locuitorii economisesc timp, și printr-un singur click pot afla informațiile necesare despre activitățile administrației locale, să participe la consultări publice, să se implice în procesul decizional, să urmeze planificarea, dezvoltarea și implementarea bugetului, vizualizarea rapoartelor despre activități, exprimarea opiniei etc.

Oamenii au devenit mai încrezători în administrația publică locală, au devenit mai activi și mai informați, au început să se implice în procesul decizional etc. Reprezentanții diasporei, fiind departe de casa lor, pot urmări informațiile oficiale, ce proiecte sunt implementate, ce ajutor este necesar etc.

Elementele inovatoare ale practicii

Satul Gaidar este unul dintre primele sate din raionul Ceadâr-Lunga care are un site oficial de înaltă calitate. Site-ul a oferit o oportunitate unică de acces rapid al cetățenilor la informațiile oficiale. Nu fiecare localitate din Moldova are un Ghid elaborat pentru asigurarea transparenței primăriei. Aceasta este, de asemenea, o inovație. Sunt site-uri pe care este foarte greu să găsești anumite informații. Site-ul www.gaidar.md este conceput în așa fel încât poți obține acces de înaltă calitate și rapid la orice informație oficială despre activitățile administrației publice locale, urmând cu ușurință linkurile către platformele necesare.

Lecțiile învățate

Din această practică, se poate concluziona că în lumea modernă, pentru a asigura eficacitatea administrației publice, transparența, precum și încrederea cetățenilor, este necesar, în primul rând, asigurarea unui acces de înaltă calitate la informare.

De asemenea, sunt necesare mecanisme de implicare a cetățenilor, inclusiv a tinerilor, în procesul decizional la nivel local. Dezvoltarea paginilor web oficiale este unul dintre cele mai eficiente instrumente pentru buna guvernare.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Sireți, raionul Strășeni
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	6 500
Primar	Leonid Boaghi
Perioada de implementare a practicii	septembrie 2020 – prezent
Bugetul total	100 000 USD
Finanțatori	Programul „Comunitatea Mea”, finanțat de USAID și implementat de IREX Moldova Administrația publică locală Comunitatea
Actorii implicați	Primăria satului Sireți, agenți economici din localitate, experții din cadrul programului „Comunitatea Mea”, locuitorii

Sumar

Aleșii locali din satul Sireți, raionul Strășeni au acum toate capacitățile necesare pentru o guvernare eficientă. Astfel, prin intermediul programului „Comunitatea Mea” cei din administrația publică din satul Sireți au beneficiat de asistență pentru elaborarea politicilor de dezvoltare a localității și instruiți în domeniul managementului și a comunicării publice. La Primăria satului Sireți lucrează 12 angajați.

Esența acestei practici constă într-o serie bogată de analize, ședințe, seminare, elaborare de documente de suport, toate menite să asigure un proces de bună guvernare locală prin prisma respectării normelor juridice și corectitudine a procesului decizional. Astfel, programul USAID „Comunitatea Mea”, în cadrul căreia este beneficiar și Primăria Sireți include patru componente (1) îmbunătățirea accesului și calității serviciilor publice, (2) implicarea cetățenilor în activitatea autorităților locale, (3) avansarea reformei de descentralizare și (4) creșterea veniturilor locale și îmbunătățirea managementului financiar.

Pe lângă asistența tehnică oferită din partea programului, livrarea de seminare, de instruire, asistența în elaborarea documentelor de politici, Primăria Sireți urmează să beneficieze și de finanțare hard în jur de 60 000 USD care urmează a fi investiți în sistemul de evacuare a apelor uzate din Sireți, cu contribuția locală de circa 30 000 USD pentru 1,5 km de rețea canalizare.

Astfel, într-o perioadă relativ scurtă a fost realizată evaluarea SWOT, elaborată și aprobată Strategia de dezvoltare a localității pentru 2021 – 2026, realizată analiza FOCUS și elaborat unui plan de acțiuni pentru îmbunătățirea bunei guvernări la nivel local, elaborată și aprobată lista de procese în cadrul Primăriei Sireți, creat un grup de lucru privind implementarea sistemului CIM (control intern managerial), consolidarea cunoștințelor în domeniului managementului riscurilor și performanțelor, managementului patrimoniului, elaborat un plan de acțiuni privind proiecte sociale, realizate diverse sondaje tematice, creșterea gradului de transparență prin audierea proiectelor de strategie, documente de politici, bugetului local, implementarea metodologiei „Dezvoltarea Democratică Locală”, de colectare și analiză a opiniilor cetățenilor, crearea comunității Viber, utilizarea platformei „Părerea Ta” și a altor instrumente complementare.

Beneficiari

Locuitorii satului Sireți, circa 6 500 de persoane.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Cel puțin nouă acte normative locale elaborate și adoptate în cadrul practicii.
- Cel puțin 23 de instruiri/ședințe privind dezvoltarea capacităților organizaționale realizate.
- Cel puțin 30 de postări FB/Viber privind activitățile din cadrul proiectului.

Calitative:

Specialiști în primărie mai instruiți și mai pregătiți profesional, grad sporit al cunoștințelor a cel puțin 2/3 din specialiștii Primăriei Sireți, documente și acte elaborate mai calitativ ca până la programul/practica dată, servicii publice mai organizate și mai cunoscute de locuitorii localității.

Elementele inovatoare ale practicii

Buna practică include mai multe componente de program și nu se limitează doar la finanțarea unui obiectiv de investiție. Acest lucru este combinat cu o serie de alte activități, seminare, schimb de experiență etc. Primăria Sireți a fost selectată ca instituție privind asistența individualizată și a fost prezentată drept model în cadrul mai multor activități realizate în cadrul programului „Comunitatea Mea” pentru celelalte comunități-membre, în special la capitolul control intern managerial, elaborarea proceselor de bază în cadrul primăriei Sireți.

Lecțiile învățate

Lecțiile învățate din această practică sunt mai multe, însă cele mai importante țin de lecția privind managementul timpului și elaborarea corectă a documentelor normative și de politici locale.

Managementul timpului este foarte important, dar și greu de planificat deoarece Primăria satului Sireți implementează foarte multe proiecte și inițiative și este dificil să planifici așa o multitudine de ședințe/seminare/instruire, iar de multe ori, multe ședințe se suprapuneau ca și timp. O soluție pentru această lecție a fost delegarea, dar ca să delegi trebuie să ai cui delega, astfel capitalul uman reiese că e cea mai importantă resursă a oricărei autorități locale.

Referitor la elaborarea documentelor, lecția învățată este că orice act elaborat trebuie să aibă un conținut cât mai concis, descris pe lung, în detalii, astfel ca să poate preveni vreo situație conflictuală, proces judiciar sau conflict intern. Cu cât mai bine și concis este elaborat un document (plan, decizie, dispoziție sau strategie), care să prevadă reglementarea la maxim a relațiilor juridice în comunitate, cu atât mai mult scad șansele de apariție a problemelor sau cresc cele de soluționare.

V

„EȘTI INFORMAT, EȘTI PUTERNIC”

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Vadul lui Isac, raionul Cahul
Regiunea de dezvoltare	Sud
Numărul de locuitori	3 173
Primar	Alexandra Piscunov
Perioada de implementare a practicii	decembrie 2020 – iulie 2021
Bugetul total	1 100 euro
Finanțatori	PNUD Moldova prin intermediul proiectului „Migrație și Dezvoltare Locală” Asociația Băștinașilor din Vadul lui Isac
Actorii implicați	Primăria satului Vadul lui Isac, cetățenii din localitate, tinerii voluntari, Asociația Băștinașilor din Vadul lui Isac, ONG „Iris”

Sumar

Zilnic, locuitorii satului Vadul lui Isac din raionul Cahul află toate noutățile care au loc în sat, dar și la primărie datorită panourilor informative amplasate în localitate. De asemenea, toate ședințele Consiliului Local sunt transmise live, iar pagina de Facebook a primăriei reflectă activitatea din localitate.

Beneficiari

Toate persoanele care comunică pe rețele de socializare, toți cetățenii care se deplasează pe lângă panourile informative, peste 1 200 de cetățeni.

Rezultatele obținute

- Peste 1 000 de persoane informate în urma amplasării panourilor informative.
- Peste 3 000 de vizitatori ai paginii de Facebook a primăriei.
- Cetățeni mai activi, mai implicați în activitatea comunității, cu mai multe inițiative.

Elementele inovatoare ale practicii

Transparența este o componentă indispensabilă a administrației publice locale, care asigură accesul cetățenilor la informare, posibilitatea de exprimare și de participare în procesele decizionale.

Transmiterea live a ședințelor presupune de la consilieri o pregătire mai serioasă pentru ședință, studierea legislației, implicarea în procesul decizional cu argumente întemeiate.

Buna practică sensibilizează cetățenii pentru implicare în consultări publice, dezbateri publice, lansări de idei, promovare de inițiative locale.

Lecțiile învățate

O comunicare deschisă și sinceră cu cetățenii, oferă mai multă încredere în acțiuni, facilitează organizarea cetățenilor; asigură un rezultat mai bun în realizarea obiectivelor propuse și sporește activismul civic.

Implicarea comunitară este un proces democratic, prin care cetățenii unei comunități acționează în interesul lor comun. Aceștia identifică probleme și soluții, apoi acționează prin implicarea actorilor sociali pentru ca acele soluții să devină realitate. Scopul implicării comunitare este de a aduce împreună oamenii dintr-o comunitate în scopul de a rezolva, prin puterea pe o dețin, o problemă din acea comunitate și acolo unde este posibil, de a contribui la viitorul comunității.

Implicarea comunitară începe de la atitudinea responsabilă pentru ceea ce se întâmplă în jurul tău. Aceasta n-are vârstă și nici număr fix de participanți. Un singur om poate mobiliza o întreagă comunitate în jurul unei inițiative de interes comun, iar o comunitate poate amplifica schimbările pozitive într-o societate. Rolul autorităților publice locale este unul foarte important în crearea unui mediu propice pentru participare cetățenească și creșterea puterii unei comunități de a contribui la schimbare.

Acest lucru este deja demonstrat prin exemple multiple care pot fi prezentate drept bune practici în implicarea comunitară substanțială. Tot mai des autoritățile publice locale apelează la ajutorul comunității pentru a implementa diferite proiecte mici, din diferite domenii.

Rezultatul proceselor de dezvoltare comunitară trebuie să-l constituie creșterea standardului de viață pentru membrii comunității, parte a acestor procese. Autoritățile publice înscrise în competiție la această secțiune au prezentat bune practici care se referă la:

1. *soluții privind stimularea activităților economice din comunitate;*
2. *acțiuni de dezvoltare a comunității prin grupuri de acțiune locală;*
3. *inițiative, practici sau proiecte implementate, în care implicarea cetățenilor a produs efecte pozitive și semnificative în comunitate;*
4. *modele de activism civic între administrație, structuri asociative și mediul de afaceri, în contextul asigurării dezvoltării durabile la nivel local;*
5. *idei inovatoare privind implicarea tuturor categoriilor de cetățeni în dezvoltarea locală;*
6. *crearea oportunităților de dezvoltare multilaterală a tinerilor și participării acestora în viața economică, socială și culturală locală;*
7. *implicarea băștinașilor migranți în identificarea și soluționarea problemelor prioritare ale comunității.*

PROMOVAREA MODULUI SĂNĂTOS DE VIAȚĂ PRIN CREAREA SĂLI DE FITNESS

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Bravicea, raionul Călărași
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	3 100
Primar	Alexei Zatic
Perioada de implementare a practicii	februarie 2019-2020
Bugetul total	162 444 lei
Finanțatori	Administrația publică locală din satul Bravicea Comunitatea din satul Bravicea Corpul Păcii Gimnaziul „Ștefan cel Mare” AO „Părinții în Sprijinul Învățământului” Clubul „Niagara”
Actorii implicați	Primăria satului Bravicea, Corpul Păcii în Moldova, Gimnaziul „Ștefan cel Mare”, Asociația Obștească „Părinții în Sprijinul Învățământului”, Biblioteca publică „George Munteanu”, Casa de Cultură, Muzeul satului din Bravicea, Centrul pentru Politici și Analize în Sănătate

Sumar

Locuitorii din satul Bravicea, raionul Călărași se mențin în formă la sală de fitness modernă deschisă în sat. Aceasta este dotată cu benzi de alergat, biciclete staționare și haltere și a fost deschisă cu suportul financiar oferit de Corpul Păcii, cel al Primăriei și al comunității.

Sala de sport se află în incinta Casei de Cultură din satul Bravicea și este dotată cu benzi de alergat, biciclete staționare și haltere și deocamdată, localnicii pot frecventa sala de fitness gratuit. Acest serviciu contribuie la dezvoltarea unui mod sănătos de viață pentru membrii comunității din Bravicea și a celor din satele învecinate.

Esența practicii constă în faptul că membrii comunității au adoptat practici și comportamente legate de modul sănătos de viață. Pentru aceasta, în mod special femeile, implicându-se în procesul de luare a deciziilor, colaborând cu voluntarul Corpului Păcii din Moldova, având susținerea administrației publice locale, au implementat proiectul „Mobilizarea femeilor și a localnicilor pentru un stil de viață sănătos prin exerciții și nutriție”.

Beneficiari

Toți membrii comunității din satul Bravicea.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 40 de femei instruite, participante la atelierul de nutriție.
- 28 de femei au dezvoltat abilități de lider, participând la activitățile organizate în bibliotecă.
- Pe parcursul anului 2019 au fost desfășurate în biblioteca publică 16 activități legate de modul sănătos de viață la care au participat 118 beneficiari.
- Circa 200 de elevi au desfășurat lecțiile de educație fizică în sala de fitness în perioada rece a anului.
- De serviciile sălii de fitness au beneficiat peste 300 de persoane.
- Circa 1 000 de vizite au fost înregistrate la sală.

Calitative:

- Persoane informate despre modul sănătos de viață.
- Sală de fitness dotată cu echipament corespunzător.
- Femei cu abilități de lider.
- Extinderea serviciilor oferite de Casa de Cultură.
- Oportunitate pentru locuitorii satelor vecine pentru a practica modul sănătos de viață.

Elementele inovatoare ale practicii

- ✓ Implicarea femeilor în soluționarea problemelor comunității.
- ✓ Parteneriate constructive și eficiente cu partenerii locali, naționali, sectorul public și privat.

Lecțiile învățate

- ✓ Dezvoltarea localității necesită implicare și contribuție locală.
- ✓ Parteneriatele sunt esențiale în implementarea proiectelor.

CREAREA SERVICIULUI TERITORIAL DE SALVATORI ȘI POMPIERI (STSP) ÎN SATUL BRAVICEA

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Bravicea, raionul Călărași
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	3 100
Primar	Alexei Zatic
Perioada de implementare a practicii	2019 – 2020
Bugetul total	251 773 lei
Finanțatori	Administrația publică locală din satul Bravicea Administrația publică locală din comuna Țibirica Administrația publică locală din satul Meleşeni Administrația publică locală din satul Săseni Pompierii voluntari din Germania (prin intermediul Consiliului raional Călărași)
Actorii implicați	Primăria satului Bravicea, Consiliul Raional Călărași, pompierii voluntari din orașul Buhl, Germania, Biblioteca publică „George Munteanu”

Sumar

Din 6 aprilie 2020, nouă locuitori ai satului Bravicea sunt gata să-și pună viața în pericol și să intervină în caz de incendiu, fără a aștepta să fie remunerați. Anume în această zi, autoritățile locale din sat au deschis postul de pompieri-voluntari, primind în dar echipamentul necesar și o autospecială de la pompierii din Buhl, Germania. Postul a fost deschis de către Inspectoratul General pentru Situații de Urgență (IGSU) al MAI în comun cu autoritățile publice locale și cu suportul pom-

pierilor voluntari din Germania în cadrul acordului de înfrățire între Consiliul raionul Călărași și orașul Buhl, Germania.

Postul oferă siguranța pentru cetățenii din șase localități ale raionului Călărași: Bravicea, Bahu, Săseni, Meleşeni, Țibirica și Schinoasa. Voluntarii au primit în dar de la salvatorii germani echipament pentru intervenții și o autospecială, iar Primăria Bravicea și-a asumat toate cheltuielile pentru construcția postului propriu-zis, pe un teren public ce se găsește în imediata apropiere a primăriei.

Beneficiari

Circa 10 mii locuitori ai satelor Bravicea, Bahu, Săseni, Meleşeni, Țibirica și Schinoasa din raionul Călărași.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Șase sate cu o populație de aproximativ 10 mii oameni beneficiază operativ și calitativ de serviciile STSP.
- Nouă salvatori-pompieri voluntari instruiți.
- Pe parcursul anului 2020, pompierii-voluntari din satul Bravicea au participat la 29 de intervenții de stingere a incendiilor în sat și localitățile vecine.

Calitative:

- Promovarea ideii de voluntariat în comunitate.
- Autospecială dotată cu echipament corespunzător.
- Voluntari responsabili.
- Extinderea serviciilor oferite de administrația publică locală.
- Oportunitate reală pentru locuitorii satelor vecine de a beneficia de serviciul dat datorită parteneriatelor dintre administrația publică locală.

Elementele inovatoare ale practicii

Parteneriate constructive între Primăria satului Bravicea și satele învecinate pentru acordarea unui serviciu de utilitate publică.

Lecțiile învățate

Partenerii externi oferă sprijin, dar dezvoltarea localităților necesită implicare și contribuție locală.

„TATA, MAMA ȘI COPIII”

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Budești , municipiul Chișinău
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	5 038
Primar	Nina Costiuc
Perioada de implementare a practicii	ianuarie 2020 și iunie 2021
Bugetul total	19 400 dolari SUA
Finanțatori	Administrația publică locală din satul Budești Fundația Est-Europenă, din resursele financiare acordate de Fundația OAK Donator voluntar din SUA
Actorii implicați	Primăria satului Budești, Asociația Obștească „Budești – casa părintească”, proiectul PNUD „Migrație și Dezvoltare Locală”, Liceul Teoretic Budești, specialiștii de la Centrul pentru copii și tineret, Fundația internațională „Calea Fericirii”, Clubul de hipism „Sparta”, dar și alte instituții din localitate, Teatrul municipal de păpuși „Guguță” și întreaga comunitate din satul Budești

Sumar

Timp de aproape doi ani aleșii locali de la Primăria Budești, municipiul Chișinău au muncit cot la cot cu localnicii, pentru a schimba concepția băștinașilor în legătură cu rolul bărbatului în familie. Pe parcursul desfășurării proiectului intitulat „Tata, mama și copiii” tații au fost implicați în diferite evenimente și activități împreună cu copiii lor, pentru a consolida legăturile dintre ei.

Acest proiect urmărește susținerea și promovarea participării bărbaților și femeilor din comuna Budești, municipiul Chișinău, în procesul de îngrijire a copiilor și popularizarea principiului repartizării egale a responsabilităților familiale de către bărbați și femei, inclusiv printre cei afectați de fenomenul migrației prin desfășurarea unei serii de activități informaționale, educative, de mobilizare comunitară cu implicarea a cel puțin 30 de tați, 30 de mame și 50 de elevi din clasele superioare ale liceului din localitate.

Beneficiari

Locuitorii satului Budești, dar în mod special părinții cu copii.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 46 075 beneficiari indirecti ai activităților realizate.
- Dezvoltare profesională a patru angajați care au urmat cu succes cursurile online.
- Dezvoltare profesională – șase cursuri online urmate cu succes.
- 17 parteneriate noi create.
- 32 de evenimente de advocacy desfășurate, cu implicarea administrației publice locale.
- 14 inițiative/amendamente legislative elaborate și aprobate.
- 134 produse media elaborate (spoturi video/audio, emisiuni, reportaje).
- 58 657 difuzări/vizualizări ale postărilor, comunicatelor, video.
- Grupul Crearea platformei online de comunicare cu băștinașii „Vocea casei părintești” pe Facebook – 1 142 de urmăritori.

- 56 evenimente dedicate implicării bărbaților și promovării egalității de gen.
- 3434 participanți la evenimente dedicate implicării bărbaților și promovării egalității de gen.

Calitative:

- Participanți informați despre rolul comunității în asigurarea egalității dintre femei și bărbați în procesul de educație a copiilor.
- Cadrul regulator adus în conformitate cu principiile de asigurare a egalității dintre femei și bărbați în procesul de educație a copiilor.
- Buget local revăzut prin prisma implementării principiilor de asigurare a egalității dintre femei și bărbați în procesul de educație a copiilor.
- Curricula extrașcolară a liceului local conține activități care ar prezenta roluri echilibrate ale femeilor și bărbaților în familie și în îngrijirea copiilor și a proiectelor de clasă cu roluri egale pentru băieți și fete.
- Parohul bisericii promovează printre localnici principiile de consolidare a familiei și eradicarea violenței în familie.
- Egalitatea dintre femei și bărbați și partajării responsabilităților casnice și de îngrijire a copiilor promovată.
- 10 familii ale migranților și a copiilor acestora de vârsta de la 10 la 16 ani implicați în activități educaționale.
- 10 tați reveniți de peste hotare și copii lor de vârsta de până la 12 ani implicați în activități educaționale, 30 de copii plimbați cu cai și ponei.
- 20 de familii model și tați model menționați și implicați în activități educaționale
- 10 tați reveniți de peste hotare și a copiilor de vârsta de la 12 la 16 ani implicați în activități educaționale
- 10 mame, tații și buncile sensibilizați în problemele paternității și partajării responsabilităților casnice și de îngrijire a copiilor.
- 60 de familii cu nou-născuți informate și sensibilizate în partajarea sarcinilor de îngrijire a copiilor și casnice între membrii familiei
- 10 mame și tați sensibilizați în problemele de educație a copiilor.
- Exemple de succes promovate în alte localități.
- Reprezentanți ai autorităților publice locale responsabilizați în domeniul relevant proiectului.
- Procesul educațional din liceu revăzut, elevi instruiți în domeniul relevant proiectului.
- Localnici informați și sensibilizați în problemele relevante proiectului.

- Situația privind percepția de către populație a problematicii din proiect schimbată spre bine
- Nivel sporit de afecțiune dintre familiile migranților și copii lor asigurat.
- Nivel sporit de implicare a taților din cinci regiuni ale satului asigurat.
- Familii cu copii adoptă în activitatea lor educațională principiile paternității și partajării responsabilităților casnice și de îngrijire a copiilor.
- Practici pozitive preluate și implementate în alte localități ale Moldovei.

Elementele inovatoare ale practicii

În luna mai au fost înaintate demersuri către Fundația Est-Europeană pentru modificarea bugetului, în scopul procurării unei veste DAEDO pentru organizarea și desfășurarea campionatului republican „Cupa Taekwondo WTFamilia – Tata, mama și copiii”. Consiliul local Budești a aprobat

alocarea sumelor necesare pentru asigurarea cu inventar specific, astfel încât taekwondo să devină și mai atractiv pentru dezvoltarea personală și armonioasă a fetelor și băieților deopotrivă. Din contul sumei nefolosite în proiect, a fost procurată de către A.O. „Budești – Casa Părintească” o vestă DAEDO și Primăria Budești a finanțat procurarea celei de-a doua.

La 5 iunie 2021 a fost desfășurat campionatul republican „Cupa Taekwondo WTFamilia – Tata, mama și copiii”, organizat de Clubul sportiv „Calea Fericirii” la care au participat 210 sportivi/-e din 15 cluburi din Republica Moldova. În total au fost prezenți la eveniment 374 de persoane (138 fete/femei și 236 băieți/bărbați).

O probă suplimentară introdusă în program a fost proba pomse, la care au participat copiii și părinții. Copiii au instruit și cizelat mișcările specifice acestui sport implicând părinții, astfel încât părinții să rezoneze mișcările cu copiii. Procesul în care copiii au avut în calitate de discipoli pe părinți a fost unul foarte productiv, contribuind astfel la coeziunea, armonia și climat afectiv echilibrat al familiei. La deschiderea oficială a evenimentului a fost prezentă Loretta Handrabura, expertă în cadrul proiectului și directoare a Centrului de Formare Continuă din cadrul Academiei Internaționale de Taekwondo din Republica Moldova, Valentin Conev – vicepreședinte al Federației de Taekwondo WT, primara de Budești, Nina Costiuc, Perea Lilian, președintele A.O. Clubul sportiv „Calea Fericirii”.

Pe durata proiectului, produsele elaborate au fost împărtășite cu UN Women cu scopul de a disemina informația cu beneficiarii/-ele activităților realizate de UN Women.

Astfel, experiența și practicile de succes create în cadrul proiectului „Tata, mama și copiii” au fost împărtășite cu 92 beneficiari/-e ai/ale instruirilor UN Women Moldova, desfășurate în cadrul proiectului „Promovarea egalității de gen în raioanele Cahul și Ungheni” (EVA), implementat de UN Women Moldova, în parteneriat cu UNICEF, și finanțat de Uniunea Europeană. Beneficiarii sunt reprezentanți ai APL, ONG-urilor și grupurilor de inițiativă, școlilor și grădinițelor, și alți actori locali (antreprenori, preoți, etc.), 57 fiind locuitori ai raionului Ungheni, 35 – locuitori ai raionului Cahul, nouă bărbați, 83 femei. Experiența satului Budești, de asemenea, a fost inclusă într-un catalog de bune practici pentru autoritățile publice locale „care funcționează” în Moldova, produs în cadrul proiectului EVA, care a fost distribuit participanților la instruiți.

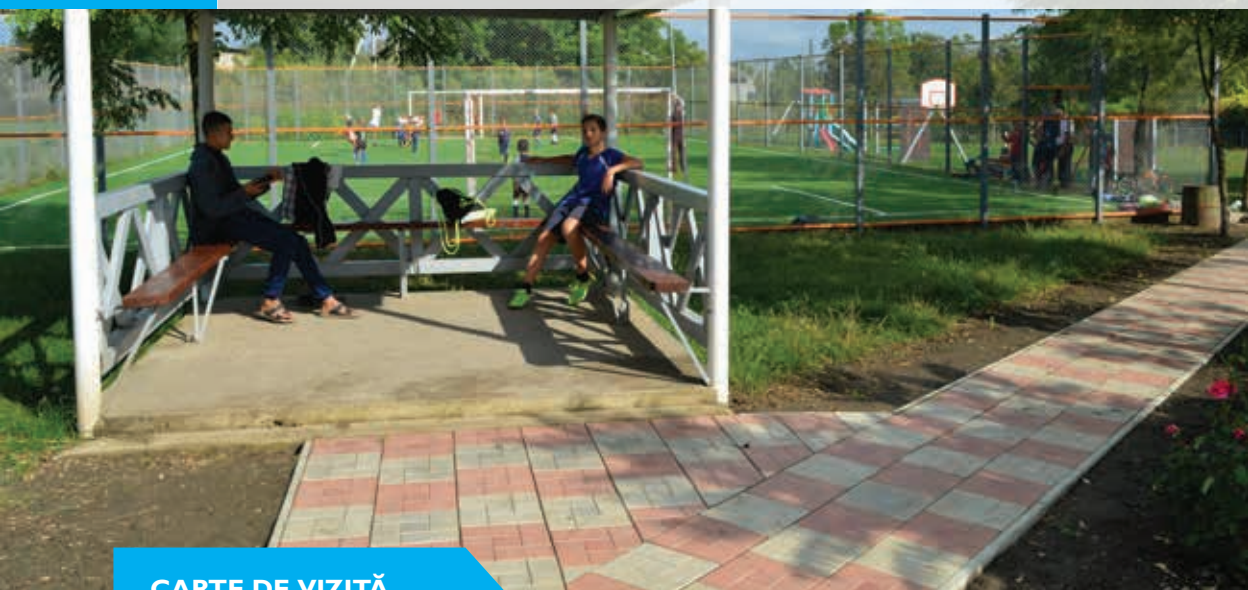

Lecțiile învățate

Un tată bun trebuie încurajat în rolul său de părinte și soț responsabil. Prin exemplele proprii, bărbații pot nu doar schimba spre bine viața familiei sale, dar și deveni adevărate modele de reușită pentru întreaga societate. Or, oamenii au libertatea de a decide comportamentul pe care îl manifestă, valorile pe care le promovează și modul de viață pe care îl duc.

Mesajul transmis a fost următorul: „Fii un tată bun și grijuliu pentru copilul tău și un adevărat partener pentru soție! Dăruiește grijă, atenție și dragoste, asumă-ți responsabilități casnice, ocupă-te și de creșterea, educarea copiilor, căci aceștia au nevoie nu doar de mamă, ci și de tată în devenirea lor ca fete/femei și/sau băieți/bărbați!”.

Comunitatea din Budești a învățat să se descurce prin mobilizarea echipei în organizarea și desfășurarea evenimentelor online, cât și perfecționarea angajaților prin formări tematice necesare pe termen lung pentru a asigura durabilitatea proiectului.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	comuna Ciuciuieni , raionul Sîngerei
Regiunea de dezvoltare	Nord
Numărul de locuitori	1 200
Primar	Violeta Vitu
Perioada de implementare a practicii	iunie – august 2020
Bugetul total	33 800 lei
Finanțatori	Administrația publică locală din comuna Ciuciuieni Fundația Konrad Adenauer
Actorii implicați	Primăria comunei Ciuciuieni, locuitorii, Fundația Konrad Adenauer, Centrul de orientare și promovare europeană „Dialog” și Grupul de inițiativă din localitate

Sumar

Prin implicare se dezvoltă și comunitatea din Ciuciuieni, raionul Sîngerei. În sat a fost amenajat un trotuar de 30 metri pătrați care permite accesul locuitorilor spre parcul atractiv, unde copiii se distrează la terenul de joacă, iar adulții

se odihnesc pe bănci la umbra copacilor. Ideea a fost realizată de primărie, la îndemnul grupului de inițiativă din localitate și donatori externi.

În cadrul acestei practici au fost organizate mai multe întâlniri cu cetățeni ai comunei care s-au expus în privința problemelor legate de comunitate. Apoi s-a elaborat o listă cu mai multe probleme din localitate, ca în final să fie selectată amenajarea unui sector de trotuar. În final a fost aranjat un sector de trotuar în parcul din satul Ciuciuieni în jur la 30 m² care bucură mămicile și copii lor, tinerii și adulții.

Beneficiari

Turiști, oaspeți ai localității, mămicile și copii lor, tineri și adulți, vârstnici 500-700 cetățeni ai satului Ciuciuieni.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 380 de copii se bucură de un parc amenajat și dotat.
- 200 de pensionari care așteaptă rândul la pensie se odihnesc la umbra pomilor pe băncile instalate la marginea trotuarului.
- 100 familii tinere fac plimbări în aer liber în parcul amenajat.
- 30 m² de trotuar în parcul din satul Ciuciuieni.
- Cetățeni activi care se implică la luarea deciziilor și o administrație publică locală mai transparentă pentru cetățeni.

Elementele inovatoare ale practicii

- Consolidarea parteneriatului între societatea civilă, instituțiile publice și administrația publică locală.
- Dezvoltarea infrastructurii parcului în așa fel încât să-l facem atractiv atât pentru localnici, cât și pentru turiști.
- Introducerea parcului în traseul turistic al localității.
- A fost elaborată o broșură cu implementarea bunei practici în toate localitățile membri ai Grupului de Acțiune Locală (GAL) „Hora Ciulucului”, cu genericul „Prin implicare dezvoltăm comunitățile și asigurăm o bună guvernare”.
- Aspectul parcului mai curat, estetic, atractiv și securizat.

Lecțiile învățate

- ✓ Numai în comun putem fi o forță și avea un rezultat reușit.
- ✓ Prin contribuția financiară ori a forțelor de muncă neplătită fiecare cetățean va fi motivat să păstreze acest bun, deoarece îl va dura inima să distrugă.
- ✓ Fiecare lucrare efectuată în comunitate unde este contribuția proprie se vede o durabilitate sau continuitate.
- ✓ Promovarea modului sănătos de viață.
- ✓ Educația tinerei generații, motivarea lor în implicarea proiectelor legate de comunitate.
- ✓ Din cele cu impact negativ se pot enumera indiferența și neimplicarea unor cetățeni în lucrările de voluntariat sau în obiectivul propus.
- ✓ Nivelul scăzut de educație etc.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	orașul Cornești, raionul Ungheni
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	3 219
Primar	Vera Buga
Perioada de implementare a practicii	octombrie 2020
Bugetul total	37 886 lei
Finanțatori	Fundația Comunitară Ungheni Administrația publică locală din orașul Cornești Comunitatea din orașul Cornești
Actorii implicați	Primăria orașului Cornești, Grupul de inițiativă locală „Fulger”, agenții economici, comunitatea

Sumar

Cu mult dor lângă izvor se adună locuitorii satului Romanovca din orașul Cornești. Lângă izvorul, devenit simbol al localității, a fost amenajată o zonă de odihnă, unde se întâlnesc toate generațiile pentru a sta la sfat, a se odihni și a celebra sărbătorile locale.

Proiectul și-a propus amenajarea unui loc public, aflat în preajma unui izvor, care reprezintă o zonă unde se întâlnesc mai multe generații din comunitate. Acest spațiu adună la un loc localnicii din diferite mahale care se strâng acolo pentru a sărbători diverse sărbători locale, de exemplu „Ziua Apelor” dedicată curățării

izvorului care se află în preajmă și care a devenit o tradiție în satul Romanovca, sărbătorindu-se în a doua duminică după Paști. Proiectul include instalarea unei mese cu acoperiș, o masă pentru șah, un scrânciob, o bancă cu spetează, podeț de acces pe teritoriul amenajat, coș de gunoi. Zona a fost îngrădită cu un gard împletit din nuiiele.

Beneficiari

Toți locuitorii din satul Romanovca (547 de locuitori, 79 de elevi și 66 de adolescenți), dar mai cu seama maturii adulți care duc un mod de viață activ.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Au fost informați și sensibilizați 50 de membri ai comunității, ca rezultat al organizării seminarului de lansare.
- Au fost distribuite pliante despre proiect.
- Un articol de sensibilizare publicat în presa raională alături de trei postări despre proiect pe pagina de Facebook a Primăriei.
- Informarea și sensibilizarea a 150 de persoane din cele trei sectoare ale satului Romanovca privind lansarea proiectului și necesitatea colectării contribuției financiare pentru implementarea proiectului.
- Trei întâlniri cu locuitorii despre necesitatea și avantajele participării în activitățile proiectului în calitate de voluntari și diseminarea informației.
- 30 voluntari au fost implicați în lucrări de salubritate.
- S-au procurat două mese inovative, scrânciob, coș de gunoi, bancă cu spătar, s-a construit podețul.
- S-a amenajat un gard de nuiiele care a fost amplasat pe perimetrul teritoriului de 22 m.
- 30 voluntari au fost implicați în încărcarea și descărcarea inventarului și lucrări de amenajare și înverzire a spațiului.
- Dezvoltarea capacităților de creare și gestionare a proiectelor comunitare pentru cinci membri ai Grupului de inițiativă locală.
- Implicarea a 25 de persoane în activități de curățare a terenului și

responsabilizarea lor față de spațiile sociale comune și necesitatea menținerii lor.

- Oferirea de acces a celor 547 cetățeni ai satului către un teren public reabilitat.
- Publicarea a două articole în presă raională și o serie de postări pe pagina Facebook a Primăriei.

Calitative:

- Comunitate mai informată și mai responsabilă față de utilitatea și necesitatea menținerii spațiilor sociale comune.
- Crearea unor legături de durată și de colaborare eficientă între Grupul de inițiativă și membrii comunității locale.
- Încurajarea și promovarea acțiunilor practice de voluntariat dezvoltate în comunitate de către membrii Grupului de inițiativă.
- Amenajarea unui teren de recreere destinat publicului larg.
- Dezvoltarea abilităților de comunicare cu comunitatea pentru cinci membri ai grupului de inițiativă și stabilirea parteneriatelor cu agenții economici și a colaborărilor cu administrația publică locală.
- Un teren revitalizat dat în folosință satului Romanovca.

Elementele inovatoare ale practicii

Practica este deosebită întrucât îmbină elementele tradiționale precum gardul de nuiele și podețul peste râpa de lângă izvor cu elemente moderne, spațiul fiind echipat cu o masă pentru jocuri sociale, o masă pentru întâlnire și socializare pentru oamenii din localitate și elemente moderne de decor.

Lecțiile învățate

Astfel de activități sunt benefice și salutare de comunitate pentru că sunt activități petrecute la aer liber. Promovarea modului sănătos de viață, aduce beneficii fiecăruia om din comunitate și sunt susținute de majoritatea populației și agenților economici din teritoriu de fiecare dată. Contribuția la proiect a fost adunată rapid și oamenii au fost foarte receptivi.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	orașul Cornești , raionul Ungheni
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	3 219
Primar	Vera Buga
Perioada de implementare a practicii	iunie – august 2020
Bugetul total	106 682 lei
Finanțatori	Ministerul Estonian al Afacerilor Externe Administrația publică locală din orașul Cornești Comunitatea din orașul Cornești
Actorii implicați	Primăria orașului Cornești, agenții economici din teritoriu, producătorii din subregiunea Cula

Sumar

Dacă mergeți spre Iași, faceți un popas și la Cornești, raionul Ungheni. Aici veți putea cumpăra produse eco direct de la producătorii din regiunea Ungheniului. Și asta datorită unor tarabe special amenajate la marginea traseului național R1 pentru vânzarea produselor agroalimentare. Minipiața se întinde pe o suprafață de 200 metri pătrați și a fost creată cu suportul financiar al Guvernului estonian.

Proiectul și-a propus construcția unei zone amenajate special pentru expunerea și vânzarea produselor agroalimentare în orașul Cornești, care este amplasat

paralel cu traseului Chișinău – Iași (traseul R1), traseu care are un flux ridicat de mijloace de transport și pasageri, care în timpul popasului se transformă în clienți potențiali pentru produsele agricole ecologice expuse de producătorii subregiunea Cula. Locul amenajat are o suprafață de aproximativ 200 metri pătrați și a fost dotat cu un rând de mese acoperite, care are lungimea 21 metri. Mesele sunt adaptate astfel încât să facă posibilă și comodă expunerea și comercializarea produselor agricole. Locul amenajat are un trotuar care oferă acces clienților spre mesele comercianților.

Beneficiari

Cei 3 000 de locuitori ai orașului Cornești, cât și toți membrii zonei Cula (14 primării care cuprind 34 de localități cu aproximativ 23 013 locuitori) în calitate atât de comercianți (aprox. 1 000), cât și de consumatori.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- S-au construit 21 m de mese cu acoperiș unde au fost amenajate spații de comercializare a produselor agricole (25-30 locuri comerciale).
- Zilnic, 25-30 de producători agricoli își expun producția pe locul amenajat pentru comercializare.
- Locul amenajat este orientat spre consumatorul local, dar și către consumatorii care tranzitează zilnic localitatea întrucât orașul Cornești este traversat de traseul internațional Iași-Chișinău, pe unde trec zilnic în jur de 13 rute interne și cinci internaționale.
- Beneficiari de servicii în siguranță sunt cei 3 000 locuitori ai orașului Cornești și toți membrii Zonei subregiunea Cula din 14 primării, care cuprind 34 sate.

Calitative:

- Îmbunătățirea condițiilor pentru activitatea sectorului agro-alimentar din subregiunea Cula.
- Facilitarea accesului pentru potențialii producători agricoli la zone amenajate pentru promovarea și comercializarea produselor agricole.

- Amplasarea avantajoasă a locului de comerț cu acces direct la drumul internațional.
- Oferirea posibilității de a comercializa produsele indiferent de anotimp.
- Dezvoltarea antreprenoriatului social în baza resurselor locale.
- Sporirea competitivității producătorilor locali pentru a oferi consumatorilor produse calitative și ecologice.
- Promovarea și susținerea comercianților existenți.
- Diminuarea ratei șomajului în rândul tinerilor și ca rezultat, scăderea exodul antreprenorilor din localitate.
- Contribuția la majorarea bugetului local prin perceperea unor taxe de la producătorii comercianți.

Elementele inovatoare ale practicii

- S-au creat condiții îmbunătățite pentru activitatea sectorului agro-alimentar din subregiunea Cula.
- Potențialii producători agricoli beneficiază de facilitățile zonei amenajate pentru promovarea și comercializarea produselor agricole.
- Piața are o amplasare avantajoasă cu acces direct la drumul internațional.
- Producătorii agricoli au posibilitatea de a comercializa produsele indiferent de anotimp.

Lecțiile învățate

Proiectul a avut un impact pozitiv asupra comunității și al dezvoltării serviciilor de comercializare a mărfurilor agricole din subregiunea Cula și anume:

- a creat condiții de expunere, promovare și comercializare a producției autohtone și ecologice a agricultorilor;
- a contribuit la dezvoltarea antreprenoriatului social în baza resurselor locale;
- a sporit competitivitatea producătorilor locali pentru a oferi consumatorilor produse calitative și ecologice;
- a promovat și susține comercianții existenți;
- va diminua rata șomajului în rândul tinerilor și va duce la scăderea exodul antreprenorilor din localitate;
- va contribui la majorarea bugetului local prin perceperea unor taxe de la producătorii comercianți.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	orașul Cornești , raionul Ungheni
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	3 219
Primar	Vera Buga
Perioada de implementare a practicii	mai 2019
Bugetul total	195 296 lei
Finanțatori	Fundația Comunitară Ungheni Administrația publică locală din orașul Cornești Consiliul raional Ungheni Comunitatea din orașul Cornești
Actorii implicați	Primăria orașului Cornești, Grupul de inițiativă locală „Fulger”, agenții economici, Consiliul de tineret din orașul Cornești, Gimnaziul „Dimitrie Cantemir” din Cornești, comunitatea

Sumar

Tot la Cornești a fost creată o alee destinată exclusiv tinerilor. „Aleea tinerețului” este amenajată cu pavaj și bănci, fiind de asemenea iluminată pe timp de noapte. Pe această alee tinerii se întâlnesc, socializează și se plimbă discutând subiectele actuale din localitate.

În centrul orașului Cornești, între gimnaziu, Școala de arte, Biblioteca publică și Centrul de sănătate publică exista un teren cu copaci potrivit pentru a fi amenajat ca un spațiu de odihnă și recreere. Grupul de Inițiativă Locală (GIL) „Fulger”, în colaborare cu administrația publică locală și-au propus ca în acest scuar să fie amenajată „Aleea tineretului” cu pavaj și bănci și iluminat pe timp de noapte. Pentru a păstra curățenia lângă fiecare bancă a fost instalat câte un coș de gunoi. Pentru transparentizare, lângă alee a fost instalat un panou informațional care comunică despre activitatea administrația publică locală și activitățile pentru tineret. Pe această alee tinerii se întâlnesc, socializează și se plimbă discutând problemele tinerilor din localitate. Adolescenții se pot plimba pe aleea curată fără a se încălca de noroi. În timpul liber și tinerele mame cu copii mici au posibilitate de a se plimba pe această alee amenajată.

Beneficiari

1 384 de persoane: 1 025 de tineri și tinere cu vârsta cuprinsă între 17 – 35 ani, dintre care 615 – femei, fete, și 410 – bărbați, băieți; 212 elevi/e cu vârsta cuprinsă între 7 – 16 ani, dintre care 120 – fete, 92 – băieți; părinții elevilor – 147 de persoane.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 600 tineri cu vârstă între 14-35 ani au fost informați și sensibilizați de cinci persoane din GIL în domeniul proiectului prin organizarea a cinci întâlniri și convorbiri prin sectoarele orașului.
- 30 tineri voluntari au implicați în activitățile proiectului.
- Cinci membri ai Grupului de inițiativă locală „Fulger”, cu capacități crescute de comunicare și interacțiune a GIL cu populația.
- S-a construit Aleea tineretului de 203 m² pavată și amenajată în scuarul din centrul orașul Cornești.

- S-au instalat patru bănci, patru coșuri de gunoi și două panouri pe marginea Aleii tineretului.
- S-au instalat șase piloni electrici decorativi cu felinare pentru iluminat.

Calitative:

- Parteneriat fortificat dintre Grupul de inițiativă locală „Fulger”, administrația publică locală, instituții școlare și agenții economici.
- Încurajarea și promovarea acțiunilor practice de voluntariat dezvoltate în comunitate de către membrii Grupului de inițiativă locală „Fulger”.
- Au fost scrise și amplasate șapte anunțuri în locurile publice din oraș.
- A avut loc un seminar de lansare a proiectului, o ședință de finalizare și o prezentare video a proiectului.
- A avut loc un eveniment de deschidere oficială a Aleii tineretului.
- Au fost scrise și publicate două articole în ziare raionale și cinci materiale cu fotografii despre activitățile proiectului, pe pagina Facebook a Primăriei orașului Cornești și pe panoul informațional pe „Aleea tineretului”.
- Este amenajat un teren de recreere destinat publicului larg.

Elementele inovatoare ale practicii

Elementul de inovație al practicii constă în faptul că la intrarea pe alee a fost instalată o băncuță care se mărginește cu două felinare, iar aceste două felinare au un design unic, având forma unei doamne și a unui domn care se plimbă împreună pe alee. În acest loc pitoresc tinerii din localitate, aleg să sărbătorească pe „Aleea Tineretului” din orașul Cornești cel mai notoriu eveniment din viața lor – înregistrarea căsătoriei!

Lecțiile învățate

Astfel de activități sunt benefice și salutate de comunitate pentru că sunt activități care scot oamenii din casă și în special ridică tinerii de la calculator și promovează modul sănătos de viață.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Filipeni, raionul Leova
Regiunea de dezvoltare	Sud
Numărul de locuitori	3 595
Primar	Tudor Camerzan
Perioada de implementare a practicii	septembrie – decembrie 2020
Bugetul total	558 mii lei
Finanțatori	Agencia de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA) Administrația publică locală din satul Filipeni
Actorii implicați	Primăria satului Filipeni, AIPA și comunitatea

Sumar

Pentru a crea condiții de trai moderne locuitorilor și de a presta servicii publice calitative, Primăria satului Filipeni din raionul Leova, are acum, cu suportul AIPA, un tractor multifuncțional. Tractorul oferă localnicilor servicii de evacuare a deșeurilor, dezăpezire și întreținerea drumurile locale.

Satul Filipeni a devenit mai curat după ce primăria a achiziționat un tractor multifuncțional și a creat serviciul de salubritate.

În urma achiziționării tractorului multifuncțional a fost deschis un nou loc de muncă, iar localnicii beneficiază de servicii de evacuare a deșeurilor săptămânal. Totodată, a fost redus timpul de așteptare pentru a deszăpezi drumurile locale, drept urmare să permită circulația liberă și fără probleme a sătenilor. Din punct de vedere economic, se înregistrează o descreștere a cheltuielilor, care se efectuau pentru anumite lucrări de amenajare a localității cu utilaje contractate

Beneficiari

980 de gospodării, 11 agenți economici și cinci instituții bugetare din satul Filipeni.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Un tractor multifuncțional dotat cu lopată și excavator.
- Un tractorist angajat.
- Două gunoiști neautorizate lichidate.
- 20 km de drum local fără acoperire rigidă reparat.
- 25 km de drum local deszăpezit pe timp de iarnă.
- 5 km de drum raional deszăpezit pe timp de iarnă.
- 10 remorci de gunoi colectat lunar de la populație.
- 960 de gospodării, 11 agenți economici și cinci instituții bugetare au contact cu primăria pentru prestarea serviciului de colectare a gunoiului la tariful de șase lei pe lună, de două ori pe lună după un grafic stabilit.
- 400 elevi și 250 copii de la grădiniță au fost educați în spiritul respectării curățeniei.

Calitative:

Ținând cont proximitatea geografică a satului Filipeni cu alte localități inclusiv și cu centrul raional Leova, în urma procurării unui tractor multifuncțional ar putea beneficia de serviciile respective inclusiv și localitățile vecine, datorită faptului că și aceste localități nu dețin un tractor pentru a efectua lucrări de profilaxie a drumurilor și de lichidare a gunoiștilor, precum și lichidare a anumitor consecințe provocate de factorul meteorologic, existența unui astfel de utilaj ar facilita rezolvarea tuturor problemelor legate de lipsa acestuia.

Elementele inovatoare ale practicii

Odată cu lansarea proiectului și cu obținerea tehnicii și a utilajelor respective Primăria satului Filipeni se obligă de a le întreține în stare tehnică satisfăcătoare pentru a putea fi utilizate în folosul cetățenilor o perioadă mai mare de timp. De asemenea, proiectul stă la baza dezvoltării unui șir întreg de proiecte și servicii care vor avea scopul de a crea condiții de viață mai bune oamenilor din localitate.

Totodată, după finalizarea proiectului în decurs de un an va fi creată o întreprindere municipală pentru a dezvolta și continua serviciile oferite populației.

Lecțiile învățate

Pentru bunăstarea oamenilor și pentru a le acoperi anumite nevoi doar printr-o singură investiție pot fi acoperite un șir de necesități și rezolvate mai multe probleme de diferite domenii. Ținând cont de infrastructura rutieră a localităților rurale din Republica Moldova în general și din satul Filipeni în particular, lipsa unui tractor multifuncțional și a utilajelor necesare pentru reparația drumurilor și întreținerea lor implică contractarea serviciilor de la alte întreprinderi care nu se află pe teritoriul localității fapt ce are un impact economic negativ asupra economiei locale, prețurile fiind mari, iar din cauza numărului des de intervenții necesare primăria nu poate suporta cheltuielile, astfel se ajunge la o calitate a drumurilor locale degradată.

De asemenea, problema gunoiului în localitate este una ce persistă de mulți ani, iar pentru soluționarea acesteia nu au fost întreprinse măsuri, de aceea cu ajutorul tractorului multifuncțional și a utilajelor acestuia se vor rezolva probleme majore a gunoiului din satul Filipeni prima cea legată de lichidarea gunoiștilor neautorizate și cea de a doua legată de colectarea gunoiului de la oameni și amenajarea gunoiștii autorizate. Prin utilizarea celorlalte utilaje vor fi acoperite un șir de probleme legate de amenajarea localității, dar și vor fi prestate servicii cetățenilor pentru a stipula implicarea acestora în dezvoltarea localității și crearea unei comunități dezvoltate.

satul Cojușna, satul Roșcani,
satul Scoreni și satul Sireți din r. Strășeni,
satul Ghidighici și or. Vatra din mun. Chișinău

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	Grupul de Acțiune Locală (GAL) „Bazinul Lacului Ghidighici”
Regiunea	Strășeni
Populația de pe teritoriul GAL	25 800
Președinte GAL	Svetlana Tabacari
Manager GAL	Rita Boaghi
Perioada de implementare a practicii	aprilie – decembrie 2019
Bugetul total	777 157 lei
Finanțatori	Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Polone prin Solidarity Fund PL Grupul de Acțiune Locală „Bazinul Lacului Ghidighici”
Actorii implicați	Primăriile din Sireți, Roșcani, Cojușna, Scoreni și Ghidighici, asociațiile obștești de pe teritoriul GAL, diaspora, locuitorii, agenți economici, instituțiile de învățământ, Solidarity Fund PL Moldova, Rețeaua Națională LEADER

Sumar

Grupul de acțiune locală „Bazinul Lacului Ghidighici” a fost creat pe baza implementării abordării LEADER europene în cadrul proiectului „Activități USAID LEADER” în Moldova prin intermediul Solidarity Fund PL Moldova în perioada mai 2018 – martie 2019.

Grupul de Acțiune Locală cuprinde teritoriul a șase unități administrativ-teritoriale: satul Cojușna, satul Roșcani, satul Scoreni și satul Sireți din raionul Strășeni și satul Ghidighici, orașul Vatra din municipiul Chișinău, situate în centrul țării, pe Podișul Central al Moldovei, amplasate la distanța mică de la Chișinău și Strășeni.

Pe teritoriul GAL-ului sunt entități economice puternice care pot stimula creșterea economică a microregiunii; activitățile economice sunt diversificate, ne mândrim cu obiceiurile care stau la baza festivalurilor și evenimentelor desfășurate cu participarea tuturor satelor care au devenit o atracție turistică națională, dar și internațională.

În perioada de activitate 2019 – 2021 GAL a reușit să implementeze 23 de microproiecte cu un buget total de 1 629 550 lei.

Beneficiari

25 800 locuitori ai satelor Sireți, Cojușna, Ghidighici, Roșcani și Scoreni, agenții economici din zonă, instituțiile publice și organizațiile necomerciale.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Cel puțin 21 de aplicații primite.
- Cel puțin 10 ședințe organizate în cadrul GAL cu organele GAL și echipa de management.
- Circa 100 persoane informate în cadrul campaniei de informare.
- 150 de anunțuri publicate pe teritoriul microregiunii.
- Trei sesiuni de informare pentru aplicanți.
- Peste 5 000 de persoane informate prin intermediul Facebook.
- Un concurs local de granturi mici desfășurat.
- Trei priorități și 11 proiecte cofinanțate.

- Un acord de parteneriat extern semnat (GAL „Eremia Grigorescu 1863”, Galați, România).
- Statut de membru al Rețelei Naționale LEADER obținut.
- O vizită de studiu efectuată în Polonia și o vizită de familiarizare/pregătire parteneriat, în România.
- Patru ședințe ale Consiliului GAL; două ale Consiliului de Administrare și două ședințe ale Comitetului de Selecție desfășurate.
- Cel puțin 16 postări FB privind activitățile din cadrul proiectului.

Calitative:

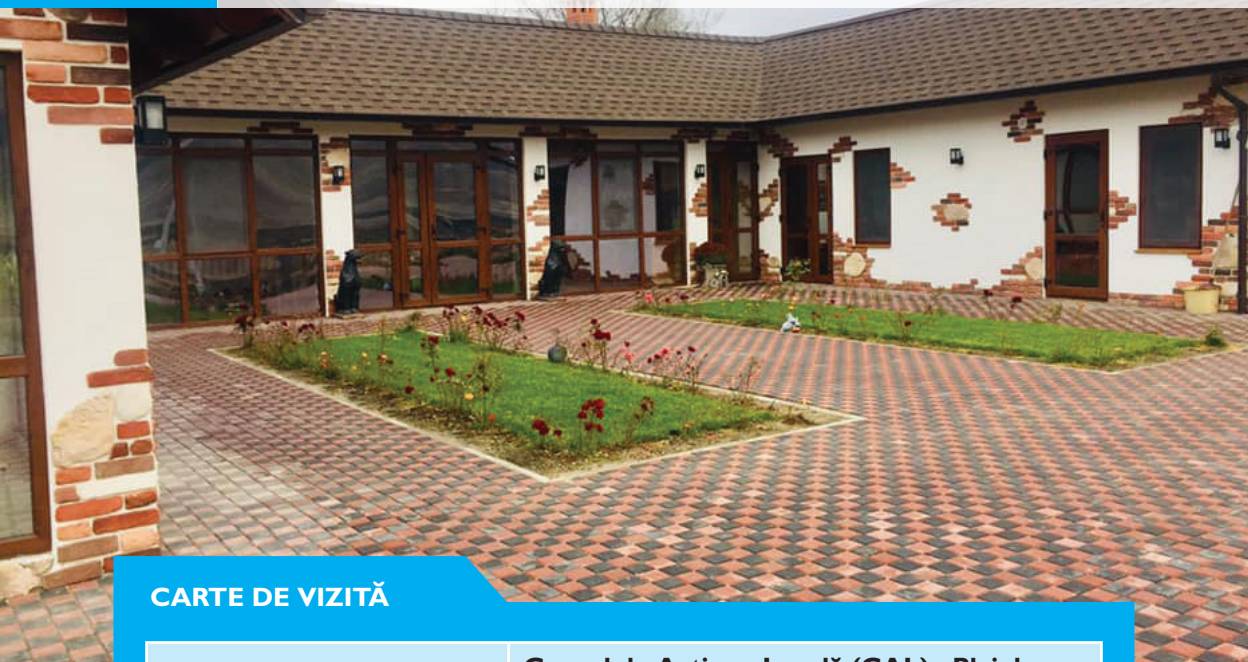
Din multitudinea de activități desfășurate în cadrul practicii date putem menționa mai mult schimbări calitative – echipa GAL mai consolidată și capacitate de organizare a procesului de mini-granturi mai consolidată, grad sporit al cunoștințelor managementului GAL, un grad mai sporit de atractivitate a micro zonei GAL, un instrument de finanțare am consolidat în regiune.

Elementele inovatoare ale practicii

Practica este deosebită prin faptul că permite actorilor de la nivel local să decidă singuri prioritățile de finanțare, regulile de participare, în general regulile de joc. GAL-ul funcționează similar unei agenții de dezvoltare regională doar că la scara unei microregiuni, iar consiliul de dezvoltare regională servește drept model pentru consiliul GAL compus din cei 40 de membri. Prin acest instrument am reușit și vom reuși să dezvoltăm microzona noastră și anual să creștem suma de finanțare și numărul de proiecte finanțate. Pentru 2019 fiind și primul apel de astfel, ca și o primă experiență am reușit finanțarea a 11 proiecte în sumă total de 777 157 lei.

Lecțiile învățate

Cea mai importantă este lecția privind cooperarea locală. Această lecție este importantă pentru toți, fiind că doar atunci când toți vor înțelege că cooperarea, asocierea, crearea grupuri de producători, grupuri de intervenție comune este o cale reală de dezvoltare, de schimbare a situației dramatice din țara noastră, atunci vom începe un re-branding real al satelor noastre.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	Grupul de Acțiune Locală (GAL) „Plaiul Codrilor”
Regiunea	Strășeni
Populația de pe teritoriul GAL	15 000
Președinte GAL	Vasile Tofan
Manager GAL	Viorica Mamaliga
Perioada de implementare a practicii	2019 – 2020
Bugetul total	598 754 lei
Finanțatori	Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Polone prin Solidarity Fund PL GAL „Plaiul Codrilor”
Actorii implicați	Reprezentanții sectorului public, sectorul antreprenorial și societatea civilă din cadrul Grupului de Acțiune Locală „Plaiul Codrilor”

Sumar

Implicarea societății civile, a sectorului public și cel privat continuă să aducă dezvoltarea în cele patru comunități ale Grupului de Acțiune Locală „Plaiul Codrilor” din raionul Strășeni. Astfel, peste 15 mii de locuitori ai regiunii beneficiază anual de proiecte care contribuie la dezvoltarea economică și socială locală. În perioada 2019 – 2020 s-au realizat 11 proiecte de peste 1 milion de lei, iar în perioada 2020 – 2022, sunt în implementare 14 proiecte.

În perioada 2019-2020 Grupul de Acțiune Locală „Plaiul Codrilor” a implementat șapte microproiecte:

- Festivalului național „Festivalul Loziei” (satul Lozova, 2019).
- Crearea unui muzeu și promovarea tradițiilor culturale în satul Vorniceni.
- O scară amenajată în agro-pensiunea „Conacul Mierii”.
- Două zone de captare a apei amenajate și restabilirea izvoarelor la Lozova și Vorniceni.
- Un cimitir al ostașilor români renovat la Micleușeni.
- Spațiul Liceului Teoretic „Ion Creangă” din satul Micleușeni amenajat.
- 20 tarabe pentru expoziții confecționate la Lozova.

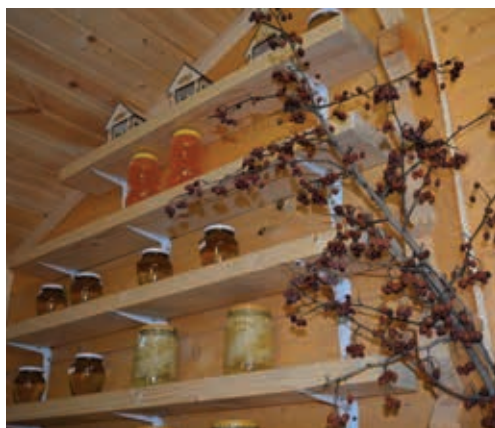
Beneficiari

Peste 15 mii de locuitori ai regiunii Grupului de Acțiune Locală „Plaiul Codrilor”.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Peste 15 000 de beneficiari ai proiectelor implementate.
- Un grup de acțiune format.

- Două ședințe de elaborare documentației de concurs.
- Trei ședințe a Consiliului extins GAL privind aprobarea documentației de concurs, privind aprobarea noii componente a Comisiei de evaluare a proiectelor, aprobarea rezultatelor evaluare a proiectelor.
- 31 de persoane informate offline.
- 70 de persoane informate online.
- Patru sesiuni de informare (31 de participanți informați).
- 17 aplicații depuse în cadrul concursului.
- 15 proiecte propuse pentru evaluare.
- Două ședințe ale Comisiei de evaluare.
- Șapte contracte de finanțare semnate.
- Vizite în teren de constatare, monitorizare și evaluare.
- Desfășurarea festivalului „Festivalul Loziei”.
- Crearea unui muzeu și promovarea tradițiilor culturale.
- O scară amenajată în agro pensiune.
- Două zone de captare a apei amenajate și restabilirea izvoarelor.
- Un cimitir al ostașilor români renovat.
- Spațiul unui liceu amenajat.
- 20 de tarabe pentru expoziții confecționate.

Calitative:

- Experiența de implementare a proiectelor/colaborare dobândită.
- Un mediu de afaceri competitiv creat.
- Comunități revitalizate și calitatea vieții îmbunătățită.
- Identitate locală promovată.
- Capacități de lucru în parteneriat dobândite.
- Îmbunătățirea funcționării organelor administrative.
- Capacități dobândite privind organizarea și desfășurarea ședințelor în mediul online Zoom.
- Organe administrative funcționale.
- Fișe de post elaborate.

- Vizibilitate și promovare crescută cu 45% datorită creării paginii web a GAL-ului <https://galplaiulcodrilor.md/>.
- Proces de implementare monitorizat.
- Documentația internă elaborată și arhivată.
- Sistem managerial funcțional.

Elementele inovatoare ale practicii

Grupul de Acțiune Locală „Plaiul Codrilor” susține și încurajează toate inițiativele și ideile care presupun utilizarea noilor cunoștințe, a abordării inovatoare și a tehnologiilor moderne, luând în considerare factorii și oportunitățile existente în regiune. Realizările se datorează doar colaborării intersectoriale și intercomunitare, care au la bază instrumentul LEADER, element inovator la nivel național, cât și la nivel de microregiune național, cât și la nivel de microregiuni.

Lecțiile învățate

- ✓ Doar colaborarea intersectorială și intercomunitară poate genera dezvoltarea durabilă rurală.
- ✓ Membrii GAL au înțeles că prioritar într-un proiect este scrierea și implementarea unui proiect în termenul stabilit.
- ✓ Greutăți de a activa fără un plan strategic de comunicare, evaluare și modernizare.
- ✓ Greutăți în procesul de raportare financiară și narativă.
- ✓ Grupul de Acțiune Locală „Plaiul Codrilor” va coopera în mod activ cu diferite grupuri și instituții interesate de dezvoltarea rurală, pentru a consolida capacitățile și a utiliza oportunitățile locale existente. De asemenea, va colabora cu grupuri de acțiune locală similare din alte regiuni ale țării.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Izbiște, raionul Criuleni
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	3 200
Primar	Ion Plămădeală
Perioada de implementare a practicii	iulie – decembrie 2020
Bugetul total	935 350 lei
Finanțatori	PNUD Moldova prin proiectul „Migrație și Dezvoltare Locală” Administrația publică locală din satul Izbiște Comunitatea din satul Izbiște Primăria comunei Prahova, România
Actorii implicați	Primăria satului Izbiște, angajații Oficiului Medicilor de Familie din Izbiște, Asociația Băștinașilor „Izbiște – sat natal”, Alianța InfoNet, Grupul de moldoveni „Noroc Olanda” și întreaga comunitate

Sumar

Cei peste trei mii de locuitori ai satului Izbiște din raionul Criuleni au trecut pragul noului Oficiu al Medicilor de Familie, deschis la 19 decembrie 2021. Clădirea se află în fosta maternitate din sat și asigură condiții medicale moderne datorită implicării active a băștinașilor, a administrației locale, Guvernului Elveției prin proiectul „Migrație și Dezvoltare Locală”, dar și a Primăriei comunei Prahova.

Anterior, Oficiul Medicilor de Familie era amplasat într-o casă bătrânească, care se încălzea de la sobă, iar condițiile sanitare erau asigurate de un lighean pe post de lavoar și toaleta în curte.

În acest sens, a fost depus acest proiect de suflet pentru oamenii de acasă, pentru a Reconstrui Oficiul Medicilor de Familie și a-l transforma într-un sediu

modern cu condiții decente de activitate și de sănătate. Oficiul Medicilor de Familie este o instituție demnă de numele pe care i l-au atribuit.

Beneficiari

Peste 3 200 de locuitori ai satului Izbiște.

Rezultatele obținute

- Sediul Oficiului Medicilor de Familie Izbiște este redeschis celor 3 200 de locuitori ai satului Izbiște.
- Cei opt angajați ai centului de sănătate au un loc de muncă stabil acasă.
- Au fost implicate peste 200 de persoane din localitate și din afara localității, precum și alți parteneri cum ar fi: Alianța InfoNet în organizarea dezbaterilor publice, Grupul de moldoveni „Noroc Olanda” în calitate de voluntari în colectarea de fonduri și material, dar și alți parteneri, atât localnici, cât și din afara țării. Cu ajutorul acestora a fost colectată contribuția la proiect 100 % care și-a asumat-o Asociația de Băștinași „Izbiște-sat natal”.
- Sediul este la balanța Primăriei Izbiște, care va asigura lucrările de întreținere a acestuia, în caz de necesitate.
- S-a depus maxim efort pentru a fi colectată contribuția necesară, maxim efort la comunicarea cu diaspora de prin toată lumea.
- Oamenii s-au mobilizat și au înregistrat un succes la implementarea proiectului.

Elementele inovatoare ale practicii

Colectarea de fonduri prin platforma www.caritate.md și colectarea fizică prin instalarea boxelor la punctele stringente din localitate, dar și prin transferul direct pe contul Asociației de băștinași.

Lecțiile învățate

- ✓ Este nevoie de mai mult timp pentru sensibilizarea populației în necesitatea de implicare în acest proiect.
- ✓ E imperativ de utilizat instrumente diverse pentru colectarea contribuției și motivarea băștinașilor de a o face.
- ✓ La fel, comunicarea cu băștinașii are un rol important în implicarea proiectelor comunitare.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Logănești, raionul Hîncești
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	4 300
Primar	Valentin Danu
Perioada de implementare a practicii	iulie – octombrie 2020
Bugetul total	94 748 lei
Finanțatori	PNUD Moldova prin proiectul „Migrație și Dezvoltare Locală” Administrația publică locală din satul Logănești Comunitatea și diaspora din satul Logănești
Actorii implicați	Primăria satului Logănești, Asociația Obștească a Băștinașilor „Dor de Casă”

Sumar

Peste patru mii de locuitori ai satului Logănești din raionul Hîncești, dar și oaspeții localității, își pot potoli setea la cișmeaua amenajată mulțumită implicării băștinașilor cu suportul proiectului „Migrație și Dezvoltare Locală”, a comunității și administrației publice locale. Cișmeaua, inaugurată în octombrie 2020, asigură totodată toți locuitorii cu apă potabilă.

În satul Logănești problema majoră este lipsa apei potabile, care afectează toți 4 300 de locuitori. Cetățenii se foloseau de apa unei cișmele, care se afla într-o stare deplorabilă. După un sondaj efectuat de către A.O „Dor de Casă” atât cu cetățenii, cât și cu diaspora, care au salutat ideea și au dat acordul de susținere financiară și s-a decis soluționarea problemei prin renovarea acestei cișmele. Fiind la început de activitate, Asociația Băștinașilor a elaborat un proiect și a aplicat la Programul „INCUBATOR AdB” din cadrul proiectului „Migrație și Dezvoltare Locală”, finanțat de către Guvernul Elveției. Au fost mobilizați cetățenii, consilierii, tinerii din toate sectoarele satului cu scopul informării și colectării contribuției. Datorită implicării active în strânsă colaborare cu administrația publică locală, s-a colectat contribuția necesară în termen restrâns, ceea ce a permis să fie efectuate lucrările planificate chiar înaintea termenului stabilit inițial.

Beneficiari

4 300 de cetățeni ai satului Logănești.

Rezultatele obținute

Astăzi comunitatea din Logănești are:

- o cișmea de toată frumusețea amenajată, care asigură 4 300 de cetățeni cu apă potabilă;
- o echipă consolidată, bine instruită a A.O „Dor de Casă”;
- plan de acțiuni elaborat;
- pagină de Facebook creată, completată cu postări permanente și creșterea numărului de utilizatori;
- relații consolidate între administrația publică locală, A.O „Dor de Casă”, grupul de voluntari bine organizat;
- acord de cooperare A.O „Dor de Casă” semnat și persoana resursă din cadrul administrației publice locale;
- creșterea gradului de responsabilitate a întregii localități;
- implicarea activă a diasporei în viața socio-economică locală;

- cooperare consolidată dintre administrația publică locală, Asociația de băștinași, cetățeni și alte instituții.
- În rezultatul acestei frumoase experiențe 4 300 de cetățeni sunt asigurați cu apă potabilă, implicarea activă a 110 cetățeni, dintre care 73 de femei și 36 de bărbați, cât și 185 de băștinași implicați dintre care 79 de femei și 106 bărbați.
- S-a schimbat aspectul cișmelei și imaginea localității, având un impact pozitiv la dezvoltarea localității pentru aprovizionare cetățenilor cu apă potabilă.
- A avut loc permanent comunicarea, implicarea și promovarea băștinașilor plecați peste hotare, locuitorii satului, partenerilor și publicului larg.
- S-au consolidat capacitățile Asociației de Băștinași pentru a acționa ca parteneri pentru o dezvoltare durabilă și instituționalizarea relațiilor A.O „Dor de Casă” – APL.

Elementele inovatoare ale practicii

Unirea eforturilor comunității și ale localnicilor plecați peste hotare pentru dezvoltarea locală participativă. Membrii diasporei au fost implicați la prioritizarea problemelor existente în localitate și au identificat principala problemă pentru care și-au adus contribuția, fapt ce i-a motivat să participe la îmbunătățirea condițiilor de viață și a serviciilor mai bune în satul lor de baștină, de care sunt mândri.

Lecțiile învățate

- ✓ Împreună suntem puternici și putem soluționa orice problemă a localității.
- ✓ Parteneriatul constructiv este o forță.
- ✓ În strânsă colaborare cu administrația publică locală, cetățenii și diaspora reușim să schimbăm lucrurile spre bine.
- ✓ Implicarea diasporei contează foarte mult venind cu noi idei și obiective de dezvoltare a satului de baștină, făcându-i mândri de aportul lor semnificativ.

CREȘTEREA COMPETITIVITĂȚII ÎN PROMOVAREA MODULUI SĂNĂTOS DE VIAȚĂ, PRIN AMENAJAREA UNUI SPAȚIU DE ODIHNĂ ȘI AGREMENT

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	comuna Mănoilești, raionul Ungheni
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	3 600
Primar	Valentina Grosu
Perioada de implementare a practicii	septembrie – decembrie 2019
Bugetul total	48 870 lei
Finanțatori	Fundația Comunitară Ungheni Administrația publică locală din comuna Mănoilești Comunitatea și diaspora din comuna Mănoilești Agenții economici ai comunei Mănoilești
Actorii implicați	Primăria comunei Mănoilești, Grupul de inițiativă „Viitorul”, agenții economici din teritoriu, locuitorii

Sumar

Peste trei mii de locuitori ai comunei Mănoilești din raionul Ungheni se bucură de un nou spațiu de odihnă și agrement. Mini – parcul se află în preajma instituțiilor publice și include un foisor cu masă și scaune, câteva bănci de odihnă, scrânciob

și nisipieră pentru copii, fiind astfel un spațiu public de socializare pentru toate categoriile de vârstă.

Grupul de inițiativă „Viitorul”, împreună cu tinerii din comunitate, au venit cu propunerea de a aplica proiectul, în urma implementării căruia să fie construit un mini-parc special amenajat și dotat, unde tinerii, familiile tinere, cei care vin la biserică, la centrul medicilor de familie, copiii de la gimnaziu, și toți cei ce doresc să se ocupe cu sportul, să se odihnească, să-și petreacă timpul liber plăcut și în condiții de maximă siguranță.

În urma implementării proiectului, acest teren de odihnă și recreere cu suprafața de 900 m.p. s-a transformat într-un spațiu public, cu clumbe de flori, trotuare cu pavaj, unde toate generațiile de vârstă se pot ocupa cu jocul de șah, dame, plimbarea cu rolele care include: un pavilion, o masă pentru joc de dame și șah, două scaune, două bănci de odihnă, un coș pentru gunoi, pistă pentru role și trotinete, două figurine decorative, două clumbe cu flori, 15 copaci, cinci brazi, o construcție metalică (doi cocori). Terenul se află în apropierea gimnaziului, centrului de familie, biserică, primărie, aici zilnic este aglomerat, care se odihnește, cineva discută, tinerii își petrec timpul liber.

Beneficiari

969 de locuitori ai satului Mănoilești, inclusiv 253 copii de vârstă școlară și preșcolară, 85 tineri, 127 de persoane în etate, 60 de persoane cu necesități speciale.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- O ședință de lucru privind lansarea proiectului cu implicarea a 35 participanți organizată.
- Un articol publicat în ziarul „Unghiul”.
- Cinci afișe cu text mobilizator, plasate în spațiile publice.
- 50 de pliante editate și distribuite, fotografii de la activități plasate pe panoul informativ.
- 42 de cetățeni instruiți despre modul sănătos de viață.
- 100 de pliante cu informații despre modul sănătos de viață distribuite participanților și cetățenilor din comună.
- Un teren de odihnă și recreere cu suprafața de 900 m² care include un pavilion, o masă pentru joc de dame și șah, două scaune, două bănci de odihnă, un coș pentru gunoi, pistă pentru role și trotinete, două figurine decorative,

două clumbe cu flori, 15 copaci, cinci brazi, o construcție metalică (doi cocori).

- Echipamente procurate și instalate.
- Concurs organizat cu 20 de participanți la șah și joc de dame, cu 14 copii cu rolele și trotinetele.
- 900 m² de teren amenajat cu două clumbe cu 20 de tufe de trandafiri, 15 copaci, cinci brazi.
- O activitate festivă de finalizarea proiectului, cu participarea finanțatorilor, sponsorilor, cetățenilor comunei.

Calitative:

- Cetățeni informați despre lansarea proiectului.
- Să trăim sănătos va fi motto-ul comunei Mănoilești după activitățile de informare.
- Spațiu cu o suprafață de 900 m² amenajat, dotat cu echipamente pentru sport, odihnă și recreere, participarea cetățenilor în viața obștească a localității, două clumbe cu flori amenajate în interiorul terenului, copaci și brazi plantați – responsabilizarea cetățenilor.
- Utilizarea eficientă a patrimoniului public local de către administrația publică locală.
- Consolidarea vieții comunitare.
- Îmbunătățirea participării civice.
- Consolidarea relațiilor dintre cetățenii de diferite vârste.
- Cetățeni informați despre modul sănătos de viață, implicarea mai activă a cetățenilor în activități sportive, concursuri.
- Cetățenii și Grupul de inițiativă „Viitorul”, care au fost inițiatorii proiectului cunosc prețul muncii depuse, deoarece au fost martorii schimbărilor produse.
- Proiectul cultivă modul sănătos de viață, păstrarea și dezvoltarea tradițiilor culturale, respectul față de frumos și ridicarea responsabilității de a menține rezultatele produse în cadrul practicii.
- Bunele practice vor oferi posibilitatea tinerilor de a se transmite și altor sate, de a se dezvolta multilateral și a-și organiza activ timpul liber.

Elementele inovatoare ale practicii

- Proiectul are ca scop creșterea competitivității în promovarea modului sănătos de viață în comuna Mănoilești.
- Consolidat dialogul dintre administrațiile de nivelul I și II.
- Spațiu amenajat pentru comunicare, socializare, informare, odihnă și agrement a cetățenilor de diferite vârste, facilitând astfel dialogul inter – generațional.
- Implicarea activă a cetățenilor la amenajare, lucrări.
- Tinerii antrenați ca voluntari în activitățile de informare, colectare de fonduri.
- Practica a oferit posibilitatea tinerilor de a se dezvolta multilateral și a-și organiza activ timpul liber.
- Proiectul a adus noi abordări, implicații inovative și idei creative.
- Ca urmare a acestei practici, comuna Mănoilești este mai modernă și mai frumoasă.
- Proiect durabil.

Lecțiile învățate

- ✓ Oferirea încrederii și încurajării tinerilor, pentru a-și putea manifesta inițiativele de interes local, ce pun în evidență voluntariatul.
- ✓ Transparență totală.
- ✓ Mediatizare și raportare permanentă.
- ✓ Repartizarea sarcinilor între membrii echipe, conform abilităților și competențelor.
- ✓ Proiectele mici pot aduce beneficii mari.
- ✓ Într-o comunitate sănătoasă, cetățenii participă în procesul de luare a deciziilor de interes public, iar informându-i îi facem să se implice.
- ✓ Experiența lucrului în echipă, succesul proiectului depinde de echipă.
- ✓ Deschiderea și încrederea față de oameni – cheia succesului pentru localnici și implicarea diasporei.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Sireți , raionul Strășeni
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	6 500
Primar	Leonid Boaghi
Perioada de implementare a practicii	mai – decembrie 2020
Bugetul total	627 209 lei
Finanțatori	PNUD Moldova prin proiectul „Migrație și Dezvoltare Locală” Administrația publică locală din satul Sireți Comunitatea și diaspora din satul Sireți Bugetul de stat
Actorii implicați	Primăria satului Sireți, Asociația de băștinași „Sirețenii de pretutindeni”, diaspora, locuitorii, agenți economici, Liceul Teoretic Sireți, Centrul de Tineret Sireți, echipa proiectului „Migrație și Dezvoltare Locală”, Biroul Relații cu Diaspora, mass-media

Sumar

Tinerii care locuiesc în sectorul „La Lac” din satul Sireți, raionul Strășeni se bucură de un nou teren de sport și odihnă. Spațiul, amenajat lângă un teren de joacă apropiat a fost dotat cu o alee de pavaj și include un teren de baschet. Acesta a fost realizat cu suportul locuitorilor și a băștinașilor în cadrul programului național „Diaspora Acasă Reușește DAR 1+3”.

Scopul proiectului constă în amenajarea spațiilor de odihnă și sport și îmbunătățirea condițiilor de recreere pentru băștinașii din satul Sireți de toate vârstele, precum și promovarea practicării sportului în localitate. Scopul a fost realizat cu implicarea localnicilor și băștinașilor de pretutindeni prin intermediul Asociației de băștinași „Sirețenii de pretutindeni. Timp de patru luni a fost realizată o campanie de amploare de comunicare cu băștinașii pentru susținerea proiectului și au fost demarcate lucrările de construcție și amenajare a spațiului de odihnă. Obiectivul proiectului a fost amenajarea unui teren de sport pentru tineri în sectorul locativ „La Lac”.

Beneficiari

Tinerii satului Sireți care au acces gratuit și nelimitat la mini-terenului de sport – 1 200 de tineri ai localității.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Cel puțin cinci ședințe cu diaspora realizate pe Zoom.
- Cel puțin 11 ambasadori aleși (din 15) pentru promovarea misiunii Asociației de băștinași „Sirețenii de pretutindeni” (dezvoltare locală, migrație și integrare).
- Cel puțin opt ședințe în care Asociația de băștinași „Sirețenii de pretutindeni” a participat ca reprezentantă a diasporei.
- Cel puțin trei acte normative elaborate în cadrul proiectului.
- Cel puțin 30 de postări FB/Viber privind activitățile din cadrul proiectului.
- Cel puțin trei articole din mass-media despre practica dată, plus un promo-video PNUD Moldova.
- Colectare și atragere de resurse financiare – 5 650 de euro din partea diasporei/băștinașii – 35 960 de lei.
- Baza de date a băștinașilor dezvoltată – peste 500 persoane identificate.

Calitative:

- Mini-teren de sport construit.
- Mobilier urban procurat și instalat.
- Zona adiacentă amenajată.
- Gradul de implicare a băștinașilor mai avansat, prin intermediul Asociației de băștinași.
- Campanie de crowdfunding organizată cu succes cu implicarea unei băștinașe ca inițiatore.
- Grad sporit de atractivitate al satului Sireți.
- Încredere mai mare din partea locuitorilor și diasporei în primăria localității și imagine pozitivă pentru partenerii de dezvoltare.

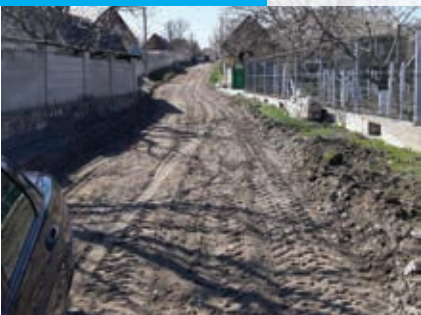
Elementele inovatoare ale practicii

Practica include mai multe componente de program și nu se limitează doar la finanțarea unui obiectiv de investiție, dar acest lucru este combinat cu o serie de alte activități, seminare, schimb de experiență, ședințe cu diaspora, mediatizarea activităților etc. Primăria Sireți este unica autoritate locală care a lansat ideea cu rețeaua de ambascadori ai localității, ca un fel de puncte de contact ai administrației publice locale, preocupați cu mobilizarea, promovarea proiectelor și inițiativelor primăriei. De asemenea, în cadrul programului „Diaspora Acasă Reușește DAR 1+3”, ediția 2020, Primăria Sireți a colectat cel mai rapid și cea mai mare contribuție din partea diasporei/băștinași, cu circa 40 000 lei mai mult decât planificat inițial – 110 000 lei.

Lecțiile învățate

Cele mai importante lecții țin de lecția privind colectarea contribuției și mobilizarea diasporei și locuitorilor. Astfel, cu cât gradul de transparență a fost mai mare și implicarea locuitorilor în procesul decizional a fost mai participativă, proporțional cu aceasta a fost și rezultatele practicii pozitive, iar riscul apariției problemelor a fost diminuat.

Odată cu promovarea tuturor activităților pe social media, implicare diasporei, ședințe online, live, articole de presă, a crescut gradul de implicare a tuturor actorilor la proiect și astfel a avut chiar și succes mai mare adunând cu 40 000 de lei mai mult decât suma planificată. Altă lecție ține de faptul că activitățile trebuie planificate per grupuri de acțiuni, astfel că la raportare să fie mult mai simplu și lejer de oferit un raport narativ de calitate cu anexele necesare.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Sireți , raionul Strășeni
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	6 500
Primar	Leonid Boaghi
Perioada de implementare a practicii	martie – octombrie 2020
Bugetul total	3 421 380 lei
Finanțatori	Administrația de Stat a Drumurilor Administrația publică locală din satul Sireți Comunitatea și diaspora din satul Sireți
Actorii implicați	Primăria satului Sireți, locuitorii, agenți economici din diverse sectoare, producători agricoli – GT „Darii Adrian, SRL „SlatavaGrup”, SRL „Cucocoară Dumitru”, IL „Rebeja Alexandra”, Administrația de Stat a Drumurilor, mass-media etc.

Sumar

Locuitorii din Sireți au pus mână de la mână și împreună cu autoritățile locale au reparat într-un an șapte străzi din sat. Acum au început să strângă bani și pentru alte drumuri ce vor intra în reabilitare.

Ideea construcției drumurilor locale cu suportul bugetului local și al locuitorilor a fost lansată de primarul satului Sireți încă în octombrie 2019, fapt realizat în anul 2020 după aprobarea bugetului nou. Astfel, la începutul anului 2020, când a fost aprobat bugetul și aprobat planul de reparații/construcții a drumurilor locale (700 000 lei din fondul rutier + 150 000 lei din amenajarea teritoriului) comunitatea

din satul Sireți a reușit să construiască circa 3 km de drumuri locale (record pentru localitate) adăugând la această inițiativă și Fondul rutier de stat pentru anul 2020 (1,2 milioane lei – resurse valorificate de Administrația de Stat a Drumurilor).

Astfel, s-au construit nouă străzi din varianta asfalt/beton cu lungimea lineară de aproximativ trei km unde contribuția primăriei a constituit circa 850 000 lei, iar a locuitorilor a constituit peste un milion de lei. Au fost organizate peste 20 adunări teritoriale cu locuitorii, în fiecare mahala/strada circa trei adunări la inițiere/implementare/raportare. Primăria a contribuit în materie de bunuri – beton, iar locuitorii au contribuit financiar, cât și în muncă voluntară cu utilizarea utilajelor specializate de aranjare/șlefuirea betonului. Din sursele locuitorilor au fost procurate pietriș, plasă, achitate lucrările mecanizate și procurat betonul insuficient pentru construcția drumului cap-coadă.

Beneficiari

Locuitorii satului Sireți din diverse sectoare ale satului.

Rezultatele obținute

Cantitative:

Rezultatele cantitative (aproximative) sunt în metri liniari (media lățimii drumurilor este de 4,5 metri):

- Str. Sportului – 500 metri din beton.
- Str. Decebal – 150 metri din beton.
- Str. Prieteniei – 500 metri din beton.
- Str. La mori – 550 metri din asfalt.
- Str. La mori – 400 metri din beton.
- Str. Mihail Sadoveanu – 150 metri din beton.
- Str. Mihai Viteazul – 220 metri din beton.
- Str. Ioan Daghi – 65 metri din beton cu trotuar pe dreapta.
- Str. Constantin Stere – 80 metri asfalt rece/50 metri piatră.
- Str. Alexandru Marinescu – 150 metri de asfalt/contribuția locuitorilor 90%.
- Din 45 km de drum din localitate, 15 km sunt asfaltate în toamna anului 2021.

Calitative:

Din cele nouă porțiuni de drumuri construite în 2020 toate erau din pământ și piatră, respectiv după această intervenție, practică realizată de Primăria satului Sireți împreună cu agenții economici, locuitorii satului, Administrația de Stat a Drumurilor, drumurile sunt cu îmbrăcăminte asfaltică sau din beton, ceea ce sporește

gradul de calitate al vieții, securitatea traficului rutier și comoditatea zilnică pentru pietoni.

Elementele inovatoare ale practicii

Practica este deosebită prin faptul că am decis să nu așteptăm tranziția de la un stat centralizat financiar spre o autonomie locală veridică și să nu așteptăm integrarea europeană la nesfârșit, dar să încercăm cu eforturi proprii, cu implicarea locuitorilor să aducem azi și acum rezultate și un grad de calitate al vieții în mediul rural mai mare. Astfel practica noastră a constatat în construcția drumurilor cu capacități și eforturi proprii atât umane, cât și financiare, iar printr-un proces decizional transparent și participarea largă a comunității la practica dată am reușit acest record de drumuri construit – circa 3 km într-un an.

Lecțiile învățate

Cele mai importante lecții țin de lecția privind colectarea contribuției și luarea la evidență a drumurilor în bilanțul contabil. Astfel, prima lecție învățată este că nu trebuie începută construcția unei porțiuni de drum până sectorul nu colectează toată contribuția sa, astfel apare riscul că timp în care se face drumul sau chiar după finisarea acestuia, locuitorii care încă nu au dat contribuția, dar au stabilit că o vor da, nu se mai țin de promisiune, astfel diferența financiară de multe ori va trebui acoperită de autoritatea locală, fapt neplanificat anterior.

După finisarea tuturor drumurilor este necesară crearea unei comisii pentru luarea la evidență a drumurilor construite, precum și suma acestora, atât din banii locali, cât și a locuitorilor, ori în caz contrar la verificarea inspecției financiare a mijloacelor cheltuite, apar întrebări privind respectarea cadrului legal. Astfel, printr-o dispoziție de crearea a grupului de lucru, privind inventarierea numărului de drumuri și suma acestora, proceselor verbale de pe fiecare sector, listelor de bani colectați, facturile pe materiale, beton, toate aceste documente pot servi temei de luare la evidența contabilă a investițiilor realizate.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	municipiul Ungheni
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	38 600
Primar	Alexandru Ambros
Perioada de implementare a practicii	21-23 noiembrie 2020
Bugetul total	15 000 euro
Finanțator	Uniunea Europeană prin programul „EU4Moldova: Regiuni cheie”
Actorii implicați	Primăria municipiului Ungheni, cetățenii municipiului, mentori experimentați din domeniile antreprenariat, tehnologii informaționale, arhitectură și urbanism, ecologie și sustenabilitate; specialiști în arhitectură, urbanism, IT, soluții SMART

Sumar

În perioada 21 – 23 noiembrie 2020, în cadrul programului „EU4Moldova: Regiuni cheie” a fost desfășurat hackathonul urban „Orașul tău se schimbă pentru tine. Împreună cu tine”. Activitatea a avut drept scop încurajarea implicării cetățenilor în procesul decizional și participarea la transformarea urbană a orașului Ungheni. La hackathon au participat 11 echipe formate din specialiști în arhitectură, urbanism, IT, soluții SMART care au creat, timp de trei zile, soluții de modernizare a regiunii centru a municipiului Ungheni.

Participanții au fost ghidați de mentori experimentați din domeniile antreprenariat, tehnologii informaționale, arhitectură și urbanism, ecologie și sustenabilitate. În cadrul activității au fost prezentate soluții diverse precum: mobilier urban inteligent, QR coduri de prezentare a monumentelor istorice, sisteme integrate de colectare și reciclare a plasticului, coridoare verzi cu iluminare smart, sisteme digitale de alerte, amenajare zonă pietonală, sistem smart de evidență a locurilor de parcare, platforme online de transparență decizională și interacțiune cu cetățenii etc.

Toate ideile au fost transmise grupurilor locale de modernizare a centrului municipiului Ungheni pentru a fi examinate și incluse ulterior în Planul de urbanism al orașului.

Beneficiari

38 600 locuitorii ai municipiului Ungheni.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 26 persoane implicate direct în identificarea soluțiilor de modernizare a centrului municipiului Ungheni.
- 11 concepte de modernizare a centrului municipiului Ungheni dezvoltate și propuse autorităților publice locale.
- Un proiect tehnic pentru modernizarea centrului municipiului Ungheni elaborat.

- Cinci idei propuse de participanți au fost incluse în Nota conceptuală „Reconstrucția și revitalizarea centrului municipiului Ungheni”.
- O licitație privind modernizarea centrului municipiului Ungheni anunțată.

Calitative:

- Cetățeni activ implicați în dezvoltarea localității prin participarea la procesele decizionale.
- Atitudine mai responsabilă a locuitorilor municipiului Ungheni față de procesele de transformare și modernizare a orașului.
- Transparență a activității autorității publice locale asigurată.
- Idei de modernizare și revitalizare arhitecturală a centrului municipiului Ungheni propuse pentru implementare.

Elementele inovatoare ale practicii

La hackathonul urban „Orașul tău se schimbă pentru tine. Împreună cu tine” au participat 26 de persoane, dintre care 24 tineri cu vârsta cuprinsă între 18 – 35 ani. Din cadrul echipei de mentori care au ghidat participanții au făcut parte reprezentanți ai administrației publice locale, ai organizațiilor nonguvernamentale, persoane cu experiență din domeniului antreprenoriatului, ai sectorului IT etc. Evenimentele din cadrul practicii au fost desfășurate pe platforme online cu participarea tuturor persoanelor interesate și a reprezentanților mass-media. Ceremonia de premiere și prezentare a ideilor a fost deschisă pentru participarea publicului larg.

Toate ideile pentru modernizarea și revitalizarea arhitecturală a centrului urban au fost transmise grupurilor locale de modernizare a centrului municipiului Ungheni pentru a fi examinate și incluse ulterior în Planul de urbanism al orașului. Cel puțin cinci dintre ideile pro-

puse (amenajarea unei zone pietonale, construcția unui havuz uscat cu show de lumini și muzică, amenajare parcuri cu elemente SMART, piste pentru pietoni și biciclete, spații verzi cu elemente SMART etc.) au fost incluse în Nota conceptuală „Reconstrucția și revitalizarea centrului municipiului Ungheni, proiect cu o valoare de circa 25 mln. lei. Recent a fost anunțată licitația pentru realizarea lucrărilor de modernizare a centrului municipiului Ungheni. Proiectul va fi implementat cu asistența financiară a Uniunii Europene.

Această metodă de consultare este una foarte inovativă și o bună practică care ar trebui preluată și de alte autorități. Împreună cu participanții la hackathonul urban „Orașul tău se schimbă pentru tine. Împreună cu tine” am reușit să identificăm noi probleme și necesități ai cetățenilor, am identificat soluții pentru a transforma Ungheniul într-un oraș SMART, iar în curând o parte din idei vor fi realizate. Acest fapt i-a responsabilizat și a favorizat implicarea mai activă a tinerilor cetățeni ai municipiului Ungheni în comunitate.

Lecțiile învățate

Oamenii cunosc cel mai bine cum trebuie să fie un oraș în care vor să locuiască. În acest sens, participarea activă a cetățenilor la dezvoltarea localității este esențială. Prin implicarea unghenenilor la fiecare etapă de implementare a proiectelor comunitare (consultare și dezbateri, luarea deciziilor, implementare și monitorizare activități), ei devin parte a transformărilor pozitive prin care trece localitatea. Pe de altă parte, prin aceste practici este cultivat spiritul responsabilității și al angajamentului pentru asigurarea unui trai mai bun și dezvoltarea durabilă a localității.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	comuna Zagarancea , raionul Ungheni
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	3 476
Primar	Vasile Gaviuc
Perioada de implementare a practicii	iunie – august 2020
Bugetul total	66 mii lei
Finanțatori	Administrația publică locală din comuna Zagarancea
Actorii implicați	Primăria comunei Zagarancea și toți locuitorii comunei

Sumar

Locuitorii din satul Semeni, comuna Zagarancea pot juca acum fotbal pe un stadion modern după zeci de ani cât timp stadionul sătesc era impracticabil. Cu implicarea locuitorilor, stadionul sătesc s-a schimbat la față și a devenit o atracție sportivă pentru toate generațiile. Peste 30 de voluntari din localitate s-au implicat la amenajarea stadionului, iar primăria a contribuit cu suport financiar.

Prin intermediul acestei practici s-a pus scop salvarea bazei material-sportive a stadionului sătesc din satul Semeni. Ani de-a rândul, stadionul respectiv nu a avut gard, gazonul era distrus din motivul că cetățenii treceau zilnic făcând cărări, pășă-

rile și animale domestice erau prezente pe stadion, inventarul sportiv, cum ar fi porțile mari de fotbal, nu corespundeau standardelor.

În anul 2020, a fost efectuată o adunare publică cu tinerii și iubitorii de sport din satul Semeni, în cadrul căreia a ieșit necesitatea de a interveni pentru amenajarea stadionului, sub următoarea formulă – administrația publică locală procură materialele de construcție, comunitatea se implică cu forța de muncă.

În scopul implementării practicii, Primăria comunei Zagarancea a procurat materiale de construcție cum ar fi, plasă de gard, țevi de metal, ciment, vopsea, cherestea și alte materiale conexe. În același timp, a fost constituit un grup de inițiativă din 34 de voluntari care s-au implicat în efectuarea lucrărilor de amenajare. Astfel, au fost efectuate activități de săpare a gropilor pentru

montarea țevelor de susținere a gardului, montarea propriu-zisă a gardului, consolidarea cu mortar de ciment a fundamentului țevelor, sudarea plaselor de gard, vopsirea țevelor de susținere, montarea porților mari de fotbal și catargelor pentru steaguri, nivelarea mecanizată a suprafeței gazonului de fotbal.

Beneficiari

Copiii din Instituția de Educație Timpurie „Ghiocel” din satul Semeni, elevii Gimnaziului Semeni, jucătorii echipei locale de fotbal de juniori și seniori „Speranța Semeni”, precum și toate categoriile de vârstă care practică sportul.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Delimitarea și formare bunului imobil a stadionului sătesc cu suprafața de 0,9376 ha, număr cadastral 9277105336, cu luarea la evidența Primăriei comunei Zagarancea.

- Construcția unui grad de protecție a stadionului din plasă metalică cu lungimea de 369 m, având trei porți mici de intrare și o poartă mare de intrare.
- Au fost instalate două porți mari de fotbal cu anexe sportive, cu gazon nivelat și adus la stare corespunzătoare.
- Au fost instalate catarge pentru steagurile Republicii Moldova și a Uniunii Europene.

Calitative:

- Cetățenii și-au dezvoltat și consolidat spiritul de echipă de a efectua activități în colectiv spre binele comunității.
- A fost redată starea corespunzătoare stadionului și protejată suprafața de joc.
- A crescut numărul de copii și tineri care practică fotbalul pe stadion.
- A devenit posibilă organizarea corespunzătoare a evenimentelor sportive pe stadion.
- Cetățenii nu se mai deplasează haotic pe stadion, păsările și animalele domestice nu au acces pe stadion, astfel stadionul este administrat și păzit corespunzător.

Elementele inovatoare ale practicii

Practica comunitară este una deosebită deoarece a fost soluționată o problemă stringentă legată de un imobil public care este stadionul sătesc, fiind posibilă salvarea și punerea lui în valoare.

Lecțiile învățate

Din această practică comunitară, administrația publică locală a consolidat spiritul cetățenilor de a se implica în soluționarea comună a problemelor care există în comunitate. A fost o experiență utilă, de sprijin reciproc și care va fi ca un exemplu pentru alți cetățeni.

Energia regenerabilă și eficiența energetică sunt printre principalele obiective ale Strategiei energetice a Republicii Moldova până în 2030 care vor contribui atât la securitatea aprovizionării cu energie, cât și la durabilitatea mediului înconjurător și la combaterea schimbărilor climatice. Din acest motiv, eficiența energetică are efecte pozitive sociale, economice și este un domeniu care necesită a fi dezvoltat și menținut ca unul prioritar.

Utilizarea energiei regenerabile poate rezolva problema asigurării populației cu energie electrică mai ieftină și independentă de salturile tarifelor. Un complex energetic durabil va avea impact și asupra reducerii sărăciei prin sporirea accesibilității pentru populație a resurselor energetice. Iar sursele alternative de energie contribuie la păstrarea purității apei și a aerului, precum și la reducerea ritmului schimbărilor climatice.

Investițiile în energia curată și sustenabilă aduc bunăstare și locuri de muncă, precum și abordează problemele sociale și de mediu în perioada de recuperare post pandemie. Eficiența energetică în special și eficientizarea energetică a instituțiilor publice contribuie la un impact economic pozitiv.

Bunele practici prezentate în domeniul eficienței energetice fac referință la:

1. *implementarea proiectelor durabile de eficiență energetică în instituțiile publice;*
2. *utilizarea tehnologiilor energetice în gestionarea serviciilor de utilitate publică;*
3. *implementarea proiectelor privind conservarea energetică;*
4. *îmbunătățirea și reabilitarea iluminatului public stradal;*
5. *desfășurarea Zilelor Energiei, promovarea eficienței energetice și informarea publicului cu privire la impactul proiectelor de eficiență energetică.*

PROMOVAREA EFICIENȚEI ENERGETICE ÎN SATUL BUDEȘTI

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Budești , municipiul Chișinău
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	5 038
Primar	Nina Costiuc
Perioada de implementare a practicii	2019 – 2020
Bugetul total	803 mii lei
Finanțatori	Administrația publică locală din satul Budești Comunitatea din satul Budești
Actorii implicați	Primăria satului Budești, actorii din mediul asociativ, elevi voluntari ai Liceului Teoretic Budești, specialiștii de la Centrul pentru copii și tineret, dar și alte instituții din localitate

Sumar

Odată cu aderarea la Convenția Primarilor privind Clima și Energia, satul Budești s-a angajat în reducerea emisiilor de CO₂ pe teritoriul localității cu cel puțin 40% până în 2030, prin îmbunătățirea eficienței energetice și printr-o utilizare sporită a surselor regenerabile de energie și intensificarea rezistenței sale prin adaptarea

la efectele schimbărilor climaterice. În acest context, în cadrul Săptămânii Energiei Durabile și Climei, pe 24 mai 2019 au fost desfășurate acțiuni de informare și conștientizare a necesității conservării energiei și micșorarea emisiilor de CO₂ în atmosferă. De asemenea, au fost procurate lămpi LED din donații și fost oferite gratis familiilor vulnerabile vizitate în cadrul Săptămânii Europene a Energiei Durabile.

Iar în scopul optimizării cheltuielilor energiei termice și electrice au fost schimbate corpurile de iluminare cu lămpi de tip LED.

În perioada anilor 2019–2020 au fost plantați arbori și arbuști pe terenurile publice din apropierea râulețului Bălțata și afluenții lui pe o suprafață de trei hectare.

De asemenea, în clădirea Centrului pentru copii și tineret, Bibliotecii, Căminului Cultural, Liceului Teoretic Budești și Centrului de sănătate în perioada anilor 2019–2020–2021 au fost schimbate toate geamurile și ușile exterioare. Au fost instalate corpuri de iluminare stradală în parcul central și la stadionul de mini fotbal.

Beneficiari

Toți locuitorii satului Budești, peste 5 038 cetățeni – copiii de vârstă preșcolară, școlară, tinerii și maturi, personalul grădiniței de copii, Centrului pentru copii și tineret, Căminului cultural, bibliotecii, Centrului de sănătate și a Liceului Teoretic Budești etc.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- În perioada 2019–2021 au fost donați și plantați peste 3 500 arbori și arbuști pe o suprafață de trei hectare, pe terenuri care sunt proprietatea publică a satului Budești.
- A fost schimbat sistemul de iluminat stradal în parcul din localitate și pe terenul de mini fotbal cu lămpi de tip LED în sumă de 83 mii lei.
- Au fost instalate decorațiuni și schimbat sistemul de iluminare pe interior, care constituie 187 mii lei din bugetul local.
- Costul confecționării și montării geamurilor și ușilor de la intrare la obiectele cu menire socială a constituit suma de 550 mii lei.
- S-au procurat 100 de lămpi LED în suma de 3 000 lei (donații), care au fost distribuite la 21 familii vulnerabile cu mulți copii.
- Familiarizarea populației privind eficiența energetică în sectorul rezidențial.
- Organizarea Săptămânii Energiei Durabile și Climei.

Calitative:

Semnarea Convenției Primărilor, acțiunile de informare și conștientizare a necesității conservării energiei și micșorarea emisiilor de CO₂ în atmosferă, desfășurate în rândul populației cu implicarea tuturor angajaților din instituțiile publice din teritoriu, colaborarea cu mai multe organizații obștești la nivel local și la nivel național au oferit sprijin și ajutor în desfășurarea acțiunilor de plantare și înverzire a terenurilor degradate din spațiul public.

Toate aceste acțiuni au avut un impact pozitiv cu o importanță majoră asupra schimbării mentalității și implicării voluntare a băștinașilor, maturilor, copiilor și tinerilor privind promovarea eficienței energetice și protecției mediului.

Elementele inovatoare ale practicii

Odată cu aderarea la Convenția Primarilor, comunitatea din Budești s-a angajat și urmează să realizeze, prin implementarea Planului de Acțiuni privind Energia Durabilă și Clima (PAEDC) – angajamentul dat până în anul 2030, să identifice cele mai bune domenii de acțiune, precum și oportunitățile existente pentru realizarea țintei de reducere a CO₂ stabilite de către autoritatea locală.

Toate strategiile implementate în comunitate (dezvoltarea infrastructurii, plantarea arborilor, protecția mediului) și în continuare vor fi corelate cu PAEDC. Acest lucru va asigura durabilitatea planului, care va fi consultat cât mai des de către reprezentanții administrației locale, dar și de către cetățeni.

Lecțiile învățate

O componentă foarte importantă a practicii sunt resursele umane. Numai o echipă de oameni cu experiență și cu un salariu decent poate implementa măsurile expuse în Planul de acțiuni privind Energia Durabilă și Clima. Echipa trebuie să fie competentă în atragerea investițiilor și implementarea ulterioară a proiectelor.

Până în prezent, cu eforturi titanice administrația publică locală din satul Budești implementează cu succes PAEDC. Rolul administrației locale este de a pune prioritate pe implementarea măsurilor expuse în plan, dar și alegerea direcțiilor prioritare, reieșind din situația politică și socială din țară.

REABILITAREA TERMICĂ A CLĂDIRILOR EDUCAȚIONALE DIN ORAȘUL CANTEMIR – CANTREB

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	orașul Cantemir
Regiunea de dezvoltare	Sud
Numărul de locuitori	4 960
Primar	Roman Ciubaciuc
Perioada de implementare a practicii	aprilie 2018 – august 2021
Bugetul total	938 027 euro
Finanțatori	Uniunea Europeană prin programul „Convenția Primarilor – Proiecte Demonstraționale (CoM-DeP)” Administrația publică locală Agenția pentru Eficiență Energetică
Actorii implicați	Primăria orașului Cantemir, instituțiile de învățământ din oraș, locuitorii orașului și diaspora, Alianța pentru Eficiență Energetică și Regenerabile, Centrul de Instruire și Dezvoltare Educațională din orașul Cantemir

Sumar

Prin implementarea proiectului au fost reabilitate termic patru instituții educaționale din orașul Cantemir: Gimnaziul „Mihai Eminescu”, Liceul Teoretic „Dimitrie Cantemir”, grădinițele nr. 1 și 2 din Cantemir. Lucrările au inclus măsuri de izolare termică a anvelopelor cădirilor la standarde europene, instalarea cazanelor pe biomasă, optimizarea încălzirii interne și a sistemelor de iluminare, utilizarea energiei solare, precum și îmbunătățirea gestionării energiei și a comportamentului utilizatorului final.

Datorită măsurilor de eficiență energetică, au fost create condiții mai bune pentru educația și instruirea a peste 900 de copii cu vârsta de 2-17 ani. De condiții mai bune pentru activitate au beneficiat 151 maturi care fac parte din personalul instituțiilor educaționale. De asemenea, va fi posibilă economisirea până la 50% din consumul energetic al acestor clădiri, reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 11% conform Planului de Acțiune privind Energia Durabilă și Climă, reducerea costurilor de exploatare și întreținere a instituțiilor de învățământ cu 12%.

Toate instituțiile au fost dotate cu puncte termice individuale performante. Punctele termice individuale reprezintă un complex de pompe, schimbătoare de căldură, senzori care sunt instalați în subsolul clădirii și care funcționează automat. Principiul de funcționare constă în faptul că reglează parametrii agentului termic (temperatura), în funcție de temperatura aerului exterior și asigură prepararea apei calde. În plus, este echipat cu un contor separat de energie termică și contor

de apă, ceea ce face posibilă urmărirea și monitorizarea costurilor încălzirii clădirii. Ulterior a fost construită și o centrală pe biomasă care va funcționa pe bază de biomasă obținută din resturile vegetale de viță de vie și cele obținute după curățirea copacilor din oraș. Centrala v-a deservi Gimnaziul „Mihai Eminescu” și grădinița de copii nr. 2. Aceste instituții sunt cele mai mari ca edificii. Centrala va avea capacitatea de conectare și a altor clădiri.

Beneficiari

303 de copii din grădinițele nr. 1 și nr. 2 din orașul Cantemir; 643 de elevi din Gimnaziul „Mihai Eminescu” și Liceul Teoretic „Dimitrie Cantemir”; 151 de lucrători din cadrul celor patru instituții; 58 de persoane care au fost implicate în implementarea proiectului; Gimnaziul „Mihai Eminescu” și Liceul Teoretic „Dimitrie Cantemir”; Primăria orașului Cantemir în calitate de gestionar al grădinițelor nr. 1 și nr. 2 și proprietar al clădirilor gimnaziului și liceului.

Rezultatele obținute

- Patru instituții de învățământ izolate termic la standarde europene, excepție făcând Liceul Teoretic „Dimitrie Cantemir” unde a fost realizată izolarea termică parțială a anvelopei clădirii. La liceu a fost izolat termic cu vată minerală de 150 mm acoperișul plat al clădirii și a fost izolat podul subsolului.
- La fiecare instituție a fost instalat câte un punct termic individual care reprezintă un complex de pompe, schimbătoare de căldură, senzori care sunt instalați în subsolul unei clădiri și care funcționează automat. Principiul de funcționare constă în faptul că reglează parametrii agentului termic (temperatura), în funcție de temperatura aerului exterior și asigură prepararea apei calde. În plus, este echipat cu un contor separat de energie termică și contor de apă, ceea ce face posibilă urmărirea și monitorizarea costurilor încălzirii clădirii.
- Șase grupe din grădinița nr. 1 și opt grupe din grădinița nr. 2 sunt dotate cu sisteme de ventilare cu recuperare.

- O centrală termică pe biomasă care va deservi Gimnaziul „Mihai Eminescu” și grădinița nr. 2. Centrala va avea capacitatea de a deservi pe viitor și alte obiecte.
- Două grădinițe au fost dotate cu colectoare solare.
- 1,646 MWh/an, sau 60% economie de energie.
- 678 MWh/an energie produsă, sau 100 % energie curată din surse de energie regenerabilă pentru încălzirea grădiniței nr. 2 și a Gimnaziului „Mihai Eminescu”.
- 699 t/an, sau 84 % reducere de CO₂.
- Economii monetare 91 817 EURO anual = 15% din bugetul total al orașul Cantemir.
- Circa o mie de elevi, profesori și personal auxiliar din instituțiile de învățământ și circa 4 960 de locuitori ai orașului Cantemir informați despre beneficiile utilizării surselor de energie regenerabilă, efectul negativ asupra mediului în urma suprasolicitării surselor naturale a pământului (apa, electricitate etc.) și poluării mediului cu reziduuri nealterabile (plastic).
- Atragerea și implementarea altor proiecte complementare care au devenit parte componentă a proiectului, asigurându-i astfel durabilitatea.

Elementele inovatoare ale practicii

Problema eficienței energetice a fost rezolvată în complexitate. Pe lângă izolarea termică a anvelopei clădirii cu vată minerală de 120-150 mm, a fost reînnoit sistemul de ventilare cu recuperare, la grădinițele de copii au fost instalate colectoare solare pentru generarea apei calde menajere. De asemenea, a fost construită o centrală termică pe bază de biomasă, unica de acest gen în Republica Moldova.

Datorită acestui proiect a fost consolidat nivelul de cunoștințe a speci-

aliștilor din cadrul Primăriei orașului Cantemir în implementarea proiectelor de acest gen și anume, înregistrarea contractelor în valută străină, realizarea transferurilor și schimbului valutar de către instituțiile de stat, precum și realizarea procedurilor de achiziții aplicând dispozițiile legislației europene PRAG.

Soluția cromatică a clădirilor instituțiilor de învățământ au fost consultate cu populația prin intermediul rețelelor de socializare. Un element inovator cu care Primăria orașului Cantemir se mândrește și datorită căruia au rezultate de invidiat este parteneriatul public pe care îl are cu Alianța pentru Eficiență Energetică și Regenerabile.

Lecțiile învățate

În implementarea proiectului dat specialiștii de la Primăria orașului Cantemir au învățat lucruri foarte utile pentru: cum corect să realizeze un plan eficient și lucrativ, cum să coopereze cot la cot cu asociațiile obștești. Au învățat că, pentru a avea un rezultat calitativ la finalul oricărui proiect trebuie să definitiveze corect cerințele față de contractori.

Lecția negativă ar fi insuficiența specialiștilor din domeniul eficienței energetice. Chiar la început de drum, când era necesar să contracteze serviciile de audit energetic, documentația de proiect, verificarea documentațiilor etc. s-a constatat că specialiștii care pot presta servicii la standarde europene îi poți număra pe degetele de la o mână. Problema a fost rezolvată în comun cu partenerii de la Alianța pentru Eficiență Energetică și Regenerabile și suportului tehnic acordat de către echipa Convenției Primarilor.

Dacă vorbim despre lecțiile pozitive, pe lângă elementele de infrastructură realizate, acest proiect a reușit să responsabilizeze și sensibilizeze locuitorii orașului Cantemir, inclusiv elevii din cadrul instituțiilor beneficiare vis-a-vis de problemele de mediu și importanța majoră a aplicării tehnologiilor eficiente energetic în viața de zi cu zi pentru mediu mai curat.

CONSTRUCȚIA SISTEMULUI DE ILUMINAT PUBLIC ÎN COMUNA CÎRNĂȚENII NOI

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	comuna Cîrnățenii Noi, raionul Căușeni
Regiunea de dezvoltare	Sud
Numărul de locuitori	1 505
Primar	Andrei Braga
Perioada de implementare a practicii	februarie – decembrie 2020
Bugetul total	603 000 lei
Finanțatori	Agencia de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA) Administrația publică locală din comuna Cîrnățenii Noi Consiliul raional Căușeni Comunitatea din Cîrnățenii Noi
Actorii implicați	Primăria comunei Cîrnățenii Noi, AIPA, Consiliul raional Căușeni și agenții economici din teritoriu

Sumar

Comuna Cîrnățenii Noi și-a propus să devină comuna cu cel mai performant sistem de iluminat. Astfel, au contribuit la crearea unor condiții mult mai bune pentru desfășurarea și diversificarea activităților populației, prin crearea condițiilor confortabile în perioada de noapte, prin scăderea riscurilor de accidente rutiere, dar și prin scăderea numărului de agresiuni împotriva persoanelor.

A fost instalată o rețea de iluminat public cu lungimea de aproximativ 15 km, ce acoperă toate străzile din ambele sate ale comunei.

Beneficiari

1 505 locuitori ai comunei Cîrnășeni Noi, 16 agenți economici din localitate, instituțiile publice din subordinea autorității administrației publice locale.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Sunt iluminate 100% din străzile comunei, instituțiile publice, stațiile auto.
- Pentru asigurarea funcționalității sistemului pe porțiunea de 15 km a fost necesar de a suplini insuficiența pilonilor în număr de 17 bucăți, cablu: СИП – 14 935 m, cablu АBBГ – 710 m, 360 corpuri de iluminat stradal 50W LED și patru panouri de comandă a iluminatului exterior.

Calitative:

- Creșterea calității vieții locuitorilor comunei și îmbunătățirea condițiilor social-economice.
- Sporirea gradului de securitate individuală și colectivă în cadrul comunei.
- Asigurarea dezvoltării durabile a comunei.
- Gestionarea serviciului de iluminat public la un nivel înalt și calitativ.

Elementele inovatoare ale practicii

Auditul energetic, care va fi realizat în premieră în comună. Cu ajutorul acestei analize Primăria va reuși să identifice soluțiile eficiente inovative privind sistemul de iluminat public.

Tehnologiile LED, care permit reducerea costurilor de întreținere pentru sistemul de iluminat public modern.

Lecțiile învățate

- ✓ Rolul administrației publice locale a fost unul central în procesul de elaborare a documentației tehnice și implementare a proiectului. Au fost de folos vizitele de studiu și schimb de experiență în alte localități precum: orașul Căinari, satul Coșcalia, unde sistemul de iluminat stradal funcționa deja.
- ✓ Procesul de colectare a datelor trebuie să se desfășoare cu alocare suficientă de timp și resurse adecvate.
- ✓ Abordarea participativă este importantă în exercițiul de implementare a practicii și trebuie facilitată prin implicarea în proces a cetățenilor și actorilor locali.
- ✓ Grupul de lucru nu trebuie să-și limiteze activitatea în procesul de identificare a resurselor financiare.

ILUMINARE STRADALĂ ÎN CIUCIULEA – SERVICIU INTELIGENT ȘI MODERN CREAT DE COMUNITATE PENTRU CETĂȚENI

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Ciuciulea, raionul Glodeni
Regiunea de dezvoltare	Nord
Numărul de locuitori	3 190
Primar	Ilie Calistru
Perioada de implementare a practicii	iunie – decembrie 2020
Bugetul total	342 987 lei
Finanțatori	Biroul Relații cu Diaspora Administrația publică locală din satul Ciuciulea Asociația băștinașilor „Ciuciulea – Vatră de Dor” Consiliul raional Glodeni Agenții economici din satul Ciuciulea
Actorii implicați	Primăria satului Ciuciulea, locuitorii, Asociația băștinașilor „Ciuciulea – Vatră de Dor” și băștinașii

Sumar

Peste trei mii de locuitori ai satului Ciuciulea din raionul Glodeni beneficiază de un sistem de iluminat public stradal modern. Astfel, pe o lungime de cinci km pe perimetrului moara – strada Moldova – Centrul vechi – ferma au fost instalate 112 LED-uri care oferă confort și siguranță locuitorilor pe timp de noapte. Pentru realizarea acestui lucru, autoritățile locale au apelat la suportul donatorilor și al băștinașilor.

Beneficiari

Peste 3 200 de locuitori ai satului Ciuciulea, dintre care 278 de elevi ai gimnaziului împreună cu 49 de angajați, 112 preșcolari cu 21 de angajați, 17 angajați ai Centrului de sănătate, 15 angajați ai Primăriei, 55 de elevi ai școlii profesionale, 104 mame cu copii de vârstă până la 3 ani, 169 de persoane cu nevoi speciale, 659 de pensionari.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 4.9 km de străzi locale iluminate (Moara – strada Moldova – Centrul Vechi – ferma).
- Instalate 112 corpuri de iluminat LED.
- Create opt puncte de comanda de executare cu dulap și instalate dirijoare.
- Instalate patru contoare electronice.

Calitative:

Implementarea acestui proiect permite accesul mai rapid în orice perioadă a zilei a populației din zona dată spre instituțiile publice cât și spre entitățile economice și ar stimula dezvoltarea social-economică a localității. Implementarea proiectului a dus la schimbarea radicală a aspectului localității în sectorul dat.

Cel mai important este faptul că realizarea acestui proiect a creat condiții mai bune și sigure pentru traficul rutier pentru toate categoriile sociale, inclusiv vulnerabile: copii, bolnavi, persoane în etate, persoane cu nevoi speciale.

Elementele inovatoare ale practicii

- 4,9 km de străzi au fost iluminate cu lămpi LED pe fiecare pylon, care a permis iluminarea în totalitate a perimetrului străzii.
- S-au redus considerabil cheltuielile pentru energia electrică pe porțiunea de stradă unde au fost schimbate plafoanele de tip LED
- A fost posibil cu aceleași surse financiare să fie menținută lumina aprinsă pe toată perioada nocturnă.
- Sistemele automate permit să se conecteze și să se deconecteze automat lumina fără ca să intervină omul la anumite ore.
- Satul a primit un aspect frumos pe timp de noapte.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	municipiul Comrat
Regiunea de dezvoltare	UTA Găgăuzia
Numărul de locuitori	21 091
Primar	Serghei Anastasov
Perioada de implementare a practicii	aprilie 2020 – ianuarie 2021
Bugetul total	89 mii dolari
Finanțator	Programul de Granturi pentru Securitatea Umană „Kusanone”, finanțat de Ambasada Japoniei în Republica Moldova
Actorii implicați	Primăria municipiului Comrat, conducerea grădiniței și alți actori

Sumar

Peste 350 de copii care frecventează grădinița nr. 5 din municipiul Comrat au parte de condiții moderne de activitate după ce instituția a fost eficientizată energetic. Astfel, pereții au fost izolați termic, iar acoperișul reconstruit în totalitate,

oferind un confort mai bun copiilor și reducerea cheltuielilor energetice. Grădinița este cea mai mare din Găgăuzia, iar măsurile de eficiență energetică au devenit posibile mulțumită Ambasadei Japoniei, care a oferit 90 de mii de dolari.

Beneficiari

354 de copii care frecventează grădinița nr. 5 din municipiul Comrat, angajații grădiniței.

Rezultatele obținute

- Implementarea unui set de măsuri pentru îmbunătățirea eficienței energetice a grădiniței din Comrat prin izolarea termică a pereților și tavanelor externe.
- Conservarea și întărirea sănătății generației tinere.
- Optimizarea cheltuielilor bugetare pentru plata serviciilor energetice.
- Reducere semnificativă a costurilor de încălzire (cel puțin 18%).
- Asigurarea populației cu servicii publice de înaltă calitate în domeniul educației.
- Implicarea și participarea suplimentară a sectorului public al municipiului Comrat la măsurile de reducere a dependenței economiei naționale de importurile de energie.
- Îmbunătățirea serviciilor educaționale pentru cel puțin 1 200 de locuitori, inclusiv copii, din municipiul Comrat și din localitățile din apropiere.

Elementele inovatoare ale practicii

Proiectul este unul de succes, întrucât un număr mare de locuitori ai municipiului Comrat vor beneficia de implementarea acestuia, deoarece grădinița nr. 5 este cea mai mare din municipiu (354 de copii frecventează grădinița), cu vârsta cuprinsă între 3 și 7 ani.

Lecțiile învățate

Experiența Primăriei Comrat este enormă în atragerea proiectelor de granturi și investiții. Pe parcursul implementării proiectului s-a îmbunătățit infrastructura grădiniței, calitatea serviciilor publice, iar grădinița a devenit chiar și o atracție turistică a orașului.

CREAREA CENTRULUI DE EXCELENȚĂ PENTRU EFICIENȚĂ ENERGETICĂ PRIN PILOTAREA NOILOR TIPOLOGII DE EFICIENȚĂ ENERGETICĂ ÎN SATUL FEȘTELIȚA

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Feștești , raionul Ștefan Vodă
Regiunea de dezvoltare	Sud
Numărul de locuitori	2 970
Primar	Nicolae Tudoreanu
Perioada de implementare a practicii	2019 – 2020
Bugetul total	20 515 000 lei sau 800 000 euro
Finanțatori	Administrația publică locală din satul Feștești Comunitatea din satul Feștești Uniunea Europeană prin programul „Convenția Primarilor – Proiecte Demonstraționale (CoM-DeP)” Bugetul de stat al Republicii Moldova Agenția pentru Eficiență Energetică Corporația Financiară Nordică de Mediu (NEFCO) Administrația Gimnaziului „Vasile Moga” din satul Feștești
Actorii implicați	Primăria satului Feștești, Fondul de Inovații Sociale din Moldova, instituțiile publice din localitate și Asociația Băștinașilor din satul Feștești

Sumar

Descoperă primul sat inteligent energetic din Republica Moldova – satul Feștelița din raionul Ștefan Vodă. Cei peste trei mii de locuitori ai satului beneficiază de un sistem de iluminat stradal inteligent, un parc cu 1 000 de panouri fotovoltaice, peste 60 000 de arbori energetici plantați, panouri solare la grădiniță pentru încălzirea apei, patru cazangerii pe bază de biomasă și trei sisteme fotovoltaice la grădiniță, gimnaziu, casa de cultură și primăria satului. Drept rezultat, economiile financiare anuale sunt de 1 milion de lei lei, iar emisiile de CO₂ au fost reduse cu 52% mai puțin comparativ decât în anul 2011.

Așadar, aproximativ 3 000 locuitori ai satului Feștelița sau 100% din beneficiarii direcți ai proiectului beneficiază de noul sistem de iluminat public inteligent, gestionat de la distanță și dotat cu 566 corpuri LED de 40W fiecare, montate pe circa 20 km de străzi.

Un alt rezultat palpabil în cadrul proiectului este montarea a patru cazangerii pe bază de biomasă și a unui sistem de colectoare solare la grădinița de copii, gimnaziu, casa de cultură și primăria satului. Astfel instituțiile publice locale sunt asigurate, pe o perioadă lungă de timp, cu agent termic prietenos mediului, accesibil, produs din resurse regenerabile locale. Biomasa necesară pentru buna funcționare a cazangeriilor este crescută pe plantația de 5 ha proprie de plop energetic. Beneficiarii acestei tipologii de subproiect constituie întreaga comunitate: angajații și beneficiarii instituțiilor publice, elevii și copiii de vârstă preșcolară.

O altă realizare inovativă a proiectului este crearea și dotarea cu echipament IT a Centrului Educațional de Instruire ECO din cadrul grădiniței de copii „Voinicel”. De asemenea, în localitate a fost construit un parc fotovoltaic cu puterea de 300 kW, care include 1 000 de panouri fotovoltaice.

Prin această practică au fost realizate mai multe proiecte cu impact de eficiență energetică pentru toate clădirile publice, precum și construite rețele de iluminat public și un parc fotovoltaic cu capacitatea de 312 KW.

Beneficiari

Membrii comunității din Feștelița, în număr de 2 970 de cetățeni, beneficiarii instituțiilor publice, precum și oaspeții localității care vizitează comunitatea.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 18 km rețele de iluminat public cu peste 600 becuri LED de tip inteligent.

- Patru cazangerii pe biomasă construite
- Șapte ha de plantație energetică
- Trei instituții asigurate cu panouri fotovoltaice pentru producerea energiei regenerabile proprii.
- O instituție școlară asigurată cu apă caldă prin regenerarea energiei solare.
- Două instituții termoizolate și renovate fațadele (gimnaziul, primăria)
- Centrul de Excelență pentru eficientizarea energetică creat.
- Parc fotovoltaic construit cu capacitatea de 312 kw.

Toate măsurile descrise mai sus vor aduce anual economii și venituri suplimentare de peste 1 milion de lei.

Calitative:

- Sistem modern de iluminat public cu becuri tip LED, inteligent, ca să asigure pe timp de noapte vizibilitate maximă.
- Condiții și confort termic pe perioada rece a anului în instituțiile publice, precum și răcoare pe timp de vară.
- Micșorarea emisiilor de bioxid de carbon și un mediu ambiant mai curat.

Elementele inovatoare ale practicii

În primul rând sunt mai multe tipologii de eficiență energetică implementate printr-un proiect. Proiectul este implementat în cadrul Convenției privind Energia și Clima, asumată de satul Feștelița printr-un Plan de Acțiuni.

De asemenea, proiectul a atras prin sinergie și alți finanțatori cum este USAID, dar finanțarea s-a realizat prin contractarea de Primăria satului Feștelița a unui împrumut internațional, primul împrumut acordat de această companie în Moldova. Este vorba de Corporația Financiară Nordică de Mediu (NEFCO) în Moldova.

Lecțiile învățate

Principala lecție este că contribuția la unele proiecte poate fi acoperită din contul altor proiecte finanțate de alți parteneri, dacă scopurile finanțatorilor sunt aceleași, adică prin sinergia finanțatorilor și a partenerilor de dezvoltare a Moldovei.

Orice scop poate deveni realitate dacă sunt respectate toate procedurile solicitate de partenerii de dezvoltare.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Filipeni , raionul Leova
Regiunea de dezvoltare	Sud
Numărul de locuitori	3 595
Primar	Tudor Camerzan
Perioada de implementare a practicii	iunie – octombrie 2020
Bugetul total	90 mii lei
Finanțatori	Administrația publică locală din satul Filipeni Comunitatea din satul Filipeni
Actorii implicați	Primăria satului Filipeni și întreaga comunitate

Sumar

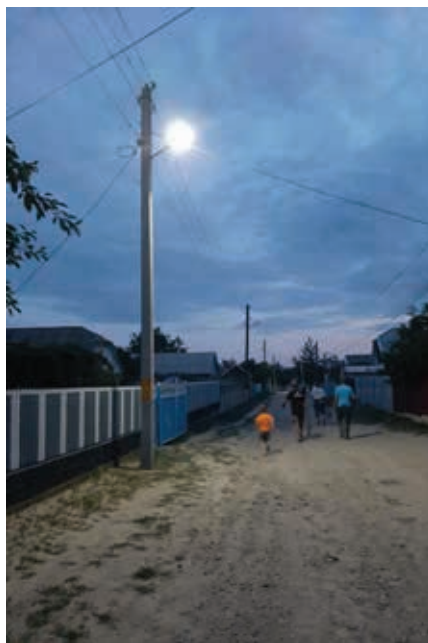
Satul Filipeni a ieșit din beznă după ce 90 de corpuri de iluminat au fost instalate în localitate, și altele 350 urmează să fie instalate. Inovația bunei practici constă în faptul că iluminarea s-a efectuat pe străzi (mahalele) – un corp procurat de primărie unul de către cetățeni.

Beneficiari

Circa 1 000 locuitori ai satului Filipeni.

Rezultatele obținute

- Unsprezece străzi iluminate, unde populația a achitat numai corpurile de iluminat.
- Prin această practică s-au antrenat cetățenii în a contribui la dezvoltarea localității, și a contribui financiar la iluminarea localității pe timp de noapte.
- Până la implementarea acestui proiect era iluminată numai o stradă.
- Implicarea comunitară este un lucru benefic în dezvoltarea localității.
- După procurarea corpurilor de iluminat locuitorii nu mai achită nici un bănuț.
- Localitatea este iluminată, iar cetățenii sunt mulțumiți.

Elementele inovatoare ale practicii

Prin această practică se antrenează cetățenii în a contribui la dezvoltarea localității.

Lecțiile învățate

Principalul factor este că populația este conștientă de faptul că prin implicarea fiecăruia se pot dezvolta servicii mai bune pentru localitate.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	orașul Leova
Regiunea de dezvoltare	Sud
Numărul de locuitori	9 705
Primar	Alexandru Bujorean
Perioada de implementare a practicilor	noiembrie 2020 – 2021
Bugetul total	circa 53 milioane lei
Finanțatori	Uniunea Europeană Administrația publică locală din orașul Leova Consiliul raional Leova
Actorii implicați	Primăria raionului Leova, angajații Liceului Teoretic „Constantin Spătaru”, elevii și părinții, specialiști GIZ, ADR Sud, compania de proiectare „ARHIDEEA GRUP“

Sumar

Cu suportul Uniunii Europene, Liceul Teoretic „Constantin Spătaru” din orașul Leova cu peste 650 de elevi și profesori s-a transformat în una din cele mai moderne instituții de învățământ din țară. Liceul este asigurat în totalitate cu energie alternativă – cazangeria funcționează pe bază de biomasă, iar becurile tradiționale au fost înlocuite cu cele de tip LED.

Clădirea Liceului Teoretic „Constantin Spătaru” din orașul Leova este eficientizată energetic în cadrul proiectului investițional în valoare de peste 2,6 mln. de euro, implementat de Agenția de Dezvoltare Regională (ADR) Sud și Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ), cu suportul Uniunii Europene. Ca urmare a investiției, instituția de învățământ arăta ca nouă și servește drept model pentru toate liceele din țară.

Lucrările în cadrul proiectului se bazează pe implementarea unor instrumente de eficiență energetică, reparația acoperișului, izolarea pereților clădirii, înlocuirea geamurilor și ușilor, reabilitarea sistemului de încălzire, asigurarea cu apă rece și caldă în robinetele școlii, izolarea planșeului de subsol, instalarea unui punct termic și a unui sistem fotovoltaic cu capacitatea de 10 kw, ascensoare pentru persoanele cu dezabilități, construite rampe de acces, schimbată arhitectura și coloristica instituției, și renovarea facilităților sanitare a instituțiilor.

S-au amplasat pe acoperișul liceului baterii solare, ca surse regenerabile de energie, care asigură o parte din consumul energiei electrice al liceului. Iar managementul energetic, modernizat în cadrul proiectului va asigura o economie, potrivit calculului, a circa 60 % din consumul energiei termice și electrice.

Beneficiari

Peste 650 de elevi din mai multe localități ale raionului, profesori și personal auxiliar, care își fac studiile și activează în cadrul Liceului Teoretic „Constantin Spătaru” din orașul Leova.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Suprafața izolată a pereților în jur de 5 029 m².
- Suprafața ferestrelor/ușilor înlocuite în jur de 1 349 m².
- Suprafața izolată a acoperișurilor plate în jur de 4 108 m².
- Suprafața izolată a tavanului subsolului în jur de 2 564 m².
- Instalarea sistemelor de ventilație pentru 44 săli de clasă și sala de evenimente.
- Confort termic îmbunătățit: temperatura medie -20°C, umiditatea - 40-50%.
- Reducerea consumului de energie pentru producerea apei calde menajere și încălzire - 1 338 MWh/a (67% reducere).
- Consumul de electricitate pentru ventilare și prepararea apei calde menajere - minus 8,7 MWh/a.
- Reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră: cantitatea de CO₂ - minus 4t CO₂/a.

Calitative:

- Proiectul de renovare contribuie la reducerea costurilor operaționale ale clădirii; economiile anuale vor putea fi alocate pentru creșterea nivelului de confort termic și serviciilor educaționale pentru elevi.
- Proiectul asigură accesul liber în clădire a persoanelor cu necesități speciale.
- Îmbunătățirea serviciilor de îngrijire a sănătății și bunăstării elevilor și profesorilor, în special a celor cu probleme de sănătate, cum ar fi astmul.
- Proiectul contribuie la creșterea substanțială a calității aerului din interior datorită sistemului de ventilare.
- Confortul termic pentru elevi și personalul instituției este îmbunătățit prin asigurarea unei temperaturi adecvate a aerului din încăpere, o temperatură mai mare a suprafeței pereților și umidității adecvate din interior.
- Sistemul de ventilare a proiectului de renovare contribuie la îmbunătățirea substanțială a calității aerului din interior și va împiedica răspândirea mucegaiului. Mai mult decât atât, sistemul de ventilație va limita concentrația de CO₂ în timpul lecțiilor ceea ce va duce la un nivel de concentrație mai mare al elevilor.
- Proiectul contribuie în mod substanțial la extinderea termenului de exploatare tehnică a clădirii, ceea ce va duce la o valoare crescută a patrimoniului public.
- Cerere de căldură pentru încălzirea instituției de învățământ în sezonul rece este o cotă importantă în procesul de consum al energiei, prin urmare sporirea eficienței energetice prin izolarea calitativă a clădirii va reduce energia pentru încălzire, iar costurile pentru energie se vor micșora, totodată și emisiile de CO₂.
- Creșterea per ansamblu a confortului de studii, a condițiilor de predare și învățare. Riscul de condens se va reduce.
- Este asigurat nu doar un confort termic, dar și vizual, și igienico-sanitar. Exploatarea economică a instituției de învățământ.

Elementele inovatoare ale practicii

Beneficiarul proiectului este o instituție bugetară (nu generează venituri, dar este finanțată din buget) și are un buget fix pentru cheltuielile de funcționare ale școlii. Proiectul de investiții reduce substanțial costurile operaționale anuale față de scenariul de bază. Proiectul generează economii în costurile pentru încălzire (energie termică) de 1 377 242 lei pe an, dar necesită costuri operaționale suplimentare pentru sistemul de ventilație (mentenanță, electricitate), estimate la 259 019 lei anual.

În vederea reducerii consumului de energie și a costurilor energetice ale complexului liceal, dar totodată creșterii nivelului de confort al utilizatorilor, se preconizează renovarea întregii anvelope a clădirii și a sistemului de ventilație. O astfel de abordare integrată de renovare va avea ca rezultat, de asemenea, o prelungire semnificativă a duratei de existență tehnică a clădirii. La implementarea proiectului sunt luate în considerare toate standardele naționale relevante precum și normele și practicile europene occidentale pertinente pentru asigurarea durabilității proiectului de renovare.

Acest proiect promițător este o investiție incredibilă pentru viitorul copiilor. Liceul Teoretic „Constantin Spătaru” este un model în Republica Moldova, o instituție educațională, care asigură condiții moderne și echitabile pentru elevi, în care se vor economisi importante resurse energetice, adaptate la standardele de calitate europene.

Lecțiile învățate

- ✓ Implicare, colaborare și expunerea părerilor constructive a părților interesate.
- ✓ Clădirea și terenul au fost pregătite pentru proiectul de renovare.
- ✓ Procedura de licitație efectuată în conformitate cu cerințele donatorilor/investitorilor.
- ✓ Lucrările din calendarul de implementare au fost agreeate cu instituția beneficiară.
- ✓ Lucrările implementate sunt în conformitate cu cele proiectate. Instruirile sunt realizate.
- ✓ Relație contractuală între contractantul privind lucrările de renovare, autorul proiectului de execuție, angajatorul și supraveghetorul proiectului.
- ✓ Criteriile de finanțare sunt întrunite.
- ✓ Companie calificată selectată pentru lucrările de renovare.
- ✓ Lucrările se efectuează în mod corespunzător utilizând materialele calitative conform cerințelor din proiect.
- ✓ Instituția dispune de resurse umane adecvate pentru operarea și întreținerea facilităților implementate în cadrul proiectului.
- ✓ Sistem de management energetic implementat în cadrul instituției.
- ✓ Impactul local și/sau regional al proiectului este confirmat.
- ✓ Documentele de planificare în domeniul energetic relevante aprobate (Planul, programul în domeniul energetic, PAED, strategia energetică).

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	municipiul Strășeni
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	20 800
Primar	Valentina Casian
Perioada de implementare a practicii	19 septembrie 2019 – 12 octombrie 2020
Bugetul total	13 milioane lei
Finanțatori	Banca Mondială prin proiectul „Reforma Învățământului în Moldova” (PRIM) Administrația publică locală din municipiul Strășeni
Actorii implicați	Primăria municipiului Strășeni, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, compania S.C. „PRESTIGIU-AZ”, Fondul de Investiții Sociale din Moldova (FISM)

Sumar

Cei 1 065 de elevi din Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din municipiul Strășeni se bucură în prezent de condiții de studiu îmbunătățite în conformitate cu standardele europene. În cadrul proiectului „Reforma Învățământului în Moldova” gestionat de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova și implementat de Fondul de Investiții Sociale din Moldova, cu suportul financiar al

Băncii Mondiale, instituția de învățământ a fost reparată capital, dotată cu mobilier, tehnică și materiale pentru laboratoare. Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din orașul Strășeni dispune de șapte blocuri de studii care, în cadrul proiectului, au fost reparate.

Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din municipiul Strășeni a fost selectată, pe lângă alte 15 instituții din republică, pentru a fi renovată cu suportul financiar al Băncii Mondiale, ce prevede renovarea și modernizarea școlilor de circumscripție, prin finanțare nerambursabilă pentru implementarea acestuia.

Așadar, au fost executate lucrări de reparație capitală a două blocuri (C și D), termoizolarea a trei blocuri, reparația acoperișului la trei blocuri și trei galerii. Totodată, a fost executată reparația capitală a rețelelor termice, electrice, a sistemului de ventilare (blocului A și B), construcția gardului și amenajarea parțială a teritoriului. Drept rezultat, după implementarea proiectului, clădirea „a îmbrăcat straie noi”, iar prin eficientizarea termică a pereților, acoperișului, subsolului și soclului este minimizată pierderea de căldură.

O trăsătură distinctivă a acestui proiect este utilizarea materialelor de calitate înaltă și celor mai bune practici privind izolarea termică a clădirilor. Acest lucru va reduce semnificativ cantitatea de energie termică necesare pentru menținerea unei temperaturi confortabile în clădire și adaptarea mai bună la schimbările climatice.

Economiile preconizate de energie termică, ca urmare a acestor măsuri realizate sunt de circa 30–40%. Proiectul va avea și un efect pozitiv asupra mediului, care constă în reducerea nivelului de emisii de CO₂ în atmosferă cu circa 300 de tone anual.

Beneficiari

1 065 de elevi cu vârsta cuprinsă între 7-19 ani și 98 angajați ai Liceului Teoretic „Mihai Eminescu” din municipiul Strășeni.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 2 827,6 m² de acoperiș din țiglă metalică reabilitat.
- Fațada edificiului a șase blocuri cu vată minerală termoisolată.
- 428,68 m² de blocuri de ferastră din profil metaloplastic cu cinci camere clasa „A” montate.
- 12,58 m² de uși exterioare din PVC termoisolate cu geam dublu termopan cu cinci camere montate.
- 21,72 m² de uși de metal termoisolat cu protecție antiincendiară EL-30 montate.
- 28,14 m² de blocuri de uși interioare din profil de aluminiu montate.
- 37,80 m² de blocuri de uși interioare din lemn masiv calitate superioară montate.
- 20,52 m² de vitralii, inclusiv blocuri de uși din metaloplast cu 5 camere montate.
- 94,35 m² de tavane suspendate tip AMSTRONG gr12 instalate.
- 2787,8 m² de suprafață de fațadă cu plăci de vată minerală de tip ROCWOOL termoisolată.
- 681,62 m² de soclu cu piatră artificială de tip „Cosăuți” placat.
- 415,3 m² de pereu betonat.
- 1397 m.l. de rețele magistrale de încălzire din țevi de oțel înlocuite.
- Două bolere cu vol. 1000 litre cu ten electric tip OKS 1000 NTR THERMONA montate.
- Două pompe tip UPS montate.
- 323 seturi de calorifere din oțel KORADO tip 22 montate.
- 388 lămpi luminiscente OPL/S înlocuite în cadrul reabilitării rețelelor și echipamentului electric interior.
- 86 detectoare termice și alarmă la fum a utilajului de semnalizare incendiară instalate.
- Opt grupuri sanitare cu echipamente noi și sisteme de ventilare reabilitate.
- 50.78 m² de pardoseli calde la scările de la intrarea principală instalate.

Calitative:

- Lucrări de substituire a acoperișurilor din foi de ardezie, interzise la moment, pe foi de țiglă metalică, conform standardelor.
- Renovarea sistemului de încălzire.
- Reparația capitală a pereților, podurilor și podelelor, coridoarelor, blocurilor sanitare, în șase blocuri ale instituției.
- Reparația pereților interiori.
- Instalarea sistemului de încălzire exterior și interior, de apeduct cu dozatoare cu apă rece și caldă- încălzitor de apă de 80 litre, canalizare în blocurile sanitare și asigurarea lor cu instalații sanitare necesare, inclusiv pentru persoane cu dizabilități fizice.
- Organizarea scurgerilor în podea pentru toate blocurile sanitare și montarea unui sistem de ventilație (blocurile „C” și „D”).
- Instalarea panourilor de dirijare și semnalizare complet echipamente a mijloacelor de automatizare a sistemului de încălzire și ventilare.
- Circa 300 de tone anual de reducere a nivelului de emisii de CO₂ în atmosferă.
- Circa 30–40% economii preconizate de energie termică, ca urmare a acestor măsuri.

Elementele inovatoare ale practicii

Până la demararea proiectului au fost desfășurate adunări cu părinții copiilor ce frecventează instituția și cu toți angajații. S-au comunicat etapele, implicarea, regulile de securitate, impactul și beneficiul pentru întreaga comunitate.

În cadrul proiectului au avut loc consultări publice privind impactul asupra mediului înainte de începerea lucrărilor de construcție, unde au fost invitați tineri, părinți, angajați din cadrul liceului, funcționari publici, reprezentanții societății civile.

Pe parcursul procesului de evaluare a impactului asupra mediului, Primăria municipiului Strășeni a consultat toate părțile interesate, inclusiv grupurile interesate de proiect și organizațiile non-guvernamentale locale privind aspectele de mediu și sociale ale proiectului, și a luat în considerație punctele lor de vedere. Pentru consultări, Expertul de mediu FISM a oferit mate-

riale relevante în timp util, înainte de consultări și într-o formă și limbă cunoscută și accesibilă grupurilor care au fost consultate. Raportul privind evaluarea impactului asupra mediului, a fost făcut public persoanelor interesate de proiect și organizațiilor non-guvernamentale locale.

Consultările publice au avut ca scop evaluarea condițiilor de bază, specifice mediului natural și antropic din aria de implementare a proiectului; identificarea impactului potențial al activităților și proceselor din proiect asupra componentelor de mediu și securității umane – prin respectarea standardelor și cerințelor din domeniu; și dezvoltarea planului de prevenire, evitare/minimizare și monitorizare a impactului activităților proiectului asupra mediului, în contextul obiectivelor de dezvoltare durabilă.

În cadrul Săptămânii Energiei 2020, a fost lansat concursul „Tur virtual în localitatea ta”, în care primarii sau alți lideri locali au realizat o excursie online prin localitate. Municipiul Strășeni, a prezentat secvențe video de la Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”. Excursiile virtuale au fost difuzate în săptămâna 22-26 iunie 2020 în cadrul Săptămânii UE a Energiei Durabile (EUSEW). Turul virtual a fost postat atât pe pagina Facebook a Primăriei Strășeni, cât și pe [pagina de Facebook a Convenției Primarilor – Est](#).

Lecțiile învățate

- ✓ Investind în educație, investim în viitorul nostru.
- ✓ Dacă dorim o generație sănătoasă, trebuie să investim în infrastructura de educație, să creăm condițiile necesare pentru desfășurarea procesului de învățământ.

- ✓ Implementarea cu succes depinde de buna colaborare între toate autoritățile: centrale, de nivelul întâi, doi, antreprenor, părinți și agenția de implementare.
- ✓ Creând condițiile necesare, instituția devine una atractivă, modernizată, elevii și profesorii rămân în comunitate, se reduce procesul migrațional.
- ✓ Implicarea societății civile în procesul de planificare este importantă pentru asigurarea transparenței acestuia, creșterea accesului la informație și îmbunătățirea oportunității cetățenilor de a participa la procesele de planificare și de luare a deciziilor.
- ✓ Pentru a crește implicarea cetățenească este nevoie de exemple reale al rezultatelor obținute în urma implicării cetățenilor, pentru a arăta cum aceștia pot influența situația la nivel local.
- ✓ Ceea ce ține de eficiența energetică, aceasta ar trebui folosită și ca măsură de diminuare a sărăciei energetice, iar consumatorii ar trebui să fie informați atât cu privire la beneficiile creșterii eficienței energetice, cât și despre crearea condițiilor optime tuturor elevilor, inclusiv a celor cu dizabilități.

MODERNIZAREA INSTITUȚIILOR PUBLICE DIN LOCALITATE ȘI REDUCEREA COSTURILOR DE ÎNTREȚINERE PRIN APLICAREA MĂSURILOR DE EFICIENȚĂ ENERGETICĂ

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	comuna Telița, raionul Anenii Noi
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	1 260
Primar	Rodica Russu
Perioada de implementare a practicilor	iunie 2019 – decembrie 2020
Bugetul total	Proiectul de reparație capitală a clădirii gimnaziului-grădiniță prin aplicarea măsurilor de eficiență energetică – 3 440 000 lei Proiectul de schimbare a acoperișului și instalarea unui sistem nou de termoficare bazat pe noi tehnologii de eficiență energetică la Casa de Cultură din Telița – 1 140 000 lei Plantarea a 10 ha de pădure pe terenurile degradate și fâșia de protecție la râul Nistru – 360 000 lei
Finanțatori	Agencia de Intervenție și Plăți în Agricultură (AIPA) Unitatea Consolidată pentru Implementarea Programelor IFAD (UCIP IFAD) Agenția pentru Eficiență Energetică Administrația publică locală din comuna Telița Consiliul raional Anenii Noi
Actorii implicați	Primăria comunei Telița, administrația Gimnaziului-grădiniță din Telița, Casa de Cultură, Consiliul raional Anenii Noi

Sumar

Eficiența energetică reprezintă o prioritate și pentru comuna Telița din raionul Anenii Noi. Astfel, la Gimnaziul-grădiniță și la Casa de Cultură a fost schimbat în totalitate sistemul de termoficare, iar pentru protecția față de alunecările de teren și reducerea emisiilor de carbon au fost plantate 10 hectare de perdele forestiere. Iar recent, la gimnaziul-grădiniță din localitate a fost instalat un sistem fotovoltaic modern.

Primăria Telița este semnatar al Convenției Primarilor privind Clima și Energia, aderând la obiectivele 2020 și mai recent, la obiectivele Agendei 2030 prin care și-a fixat ca scop reducerea emisiilor de CO₂ și aplicarea măsurilor de eficiență energetică în instituțiile publice. Astfel, în anii 2019 – 2020 în localitate au fost implementate trei proiecte de eficiență energetică.

Primul proiect a fost aplicat la Agenția de Eficiență Energetică cu proiectul de reparație capitală a clădirii Gimnaziului-grădiniță prin aplicarea măsurilor de eficiență energetică, reducerea cheltuielilor de întreținere și asigurarea condițiilor bune de studii și activitate. Astfel, a fost schimbat sistemul de termoficare a instituției, efectuate lucrări de termoizolare a pereților și planșeului, schimbarea ușilor și ferestrelor, reparația capitală a sistemului de iluminat cu tehnologii LED. Acest lucru a permis reducerea cheltuielilor energetice cu 60%. În sfârșit, după mulți ani, copiii și profesorii le este cald și comod.

Al doilea proiect a fost implementat cu suportul AIPA, cu un cost de 1 milion opt mii lei. Scopul proiectului a inclus schimbarea acoperișului și instalarea unui sistem nou de termoficare bazat pe noi tehnologii de eficiență energetică la Casa de Cultură din localitate.

Al treilea proiect a fost implementat cu suportul IFAD cu un cost de 370 mii lei. Proiectul a prevăzut plantarea a 10 ha de pădure pe terenurile degradate și fâșia de protecție la râul Nistru.

Beneficiari

134 elevi ai gimnaziului din comuna Telița; 65 de copii de la grădiniță, 24 de angajați ai instituției gimnaziu – grădiniță; locuitorii comunei, personalul

instituțiilor publice; colectivele artistice care frecventează Casa de Cultură; beneficiarii bibliotecii publice și utilizatorii centrului Novateca; agenții economici din comună; membrii GAL-ului „Serpentina Nistrului”; turiștii și oaspeții localității.

Rezultatele obținute

Cantitative:

PROIECT 1. Măsurile de eficiență energetică la Gimnaziu-grădiniță

- Sistem de încălzire schimbat și modernizat.
- Cazangerie modernizată.
- Două cazane noi instalate.
- 780 m² pereți termoizolați cu vată minerală
- 960 m² planșeu termoizolat cu vată minerală
- Tâmplărie schimbată

PROIECT 2. Măsurile de eficiență energetică la Casa de Cultură

- 930 m² acoperiș schimbat.
- Uși și ferestre schimbate.
- Fațada reparată.
- Sistem nou de încălzire montat.
- Cazangerie amenajată.
- Două cazane montate.

PROIECT 3.

- 10 ha de perdele forestiere de protecție plantate.

Calitative:

PROIECT 1.

- Condiții de studii create.
- Condiții termice îmbunătățite.
- Economii energetice efectuate.

PROIECT 2.

- Condiții de activitate pentru perioada de iarnă create la Casa de Cultură.
- Număr crescut de beneficiari.
- Noi activități artistice desfășurate.

PROIECT 3.

- Arii de împădurire extinse.
- Nivel de CO₂ scăzut.

Elementele inovatoare ale practicii

Planificarea oricăror activități reieșind din obiectivele Agendei Convenției Primarilor privind Clima și Energia.

Lecțiile învățate

Activismul și conlucrarea cu societatea și grupurile țintă sunt cheia succesului oricărui proiect.

Tradițiile moldovenești reprezintă zestrea noastră valorică, lăsată de strămoșii noștri spre a fi transmisă din generație în generație. Sprijinirea conservării, protejării și teaurizării patrimoniului local și a tradițiilor este extrem de importantă pentru dezvoltarea economică a zonelor rurale. Serviciile agroturistice, meșteșugăritul și activitățile tradiționale pot fi o modalitate de promovare și creștere a atractivității turistice a localităților rurale din Republica Moldova, aducând beneficii economice pentru populația locală.

Iar turismul rural poate aduce beneficii importante comunității rurale și băștinașilor. Pentru zonele rurale de destinație, turismul reprezintă în primul rând un mijloc de ridicare a nivelului de trai și de creștere a calității vieții locuitorilor, respectiv, de creștere a deschiderii acestora pentru oaspeți. Astfel, se valorifică potențialul local prin utilizarea produselor agricole, tradițiilor etnoculturale ale satului vizitat, se amplifică dezvoltarea artei populare, ansamblurilor artistice și a meșteșugurilor. Totodată, sunt create locuri de muncă pentru populația locală și se încurajează afacerile locale pentru satisfacerea consumului de ospitalitate.

Valorificarea și dezvoltarea potențialului turistic existent, precum și concentrarea pe consolidarea procesului de planificare și programare a sectorului turism la nivel regional și local, va spori atractivitatea regiunilor Republicii Moldova, va crea oportunități și creștere economică regională. Iar investițiile în turism vor permite localităților să folosească privilegiile potențialului lor turistic pentru a-și îmbunătăți avantajele competitive.

În cadrul acestei secțiuni, autoritățile publice locale s-au înscris în competiție cu bune practici de valorificare a tradițiilor locale autentice în toate formele acestora. Acestea sunt traseele turistice, centre de artizanat, evenimente culturale, expoziții, festivaluri, activități de utilizare eficientă a patrimoniului public de menire social-culturală, păstrarea obiectivelor de patrimoniu din mediu rural cu scop muzeistic etc.

CREAREA TRASEULUI TURISTIC ȘI DE AGREMENT „ÎN VACANȚĂ LA BUDEȘTI!”

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Budești, municipiul Chișinău
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	5 038
Primar	Nina Costiuc
Perioada de implementare a practicii	iulie 2020 – septembrie 2021
Bugetul total	2 298 566 lei
Finanțatori	PNUD Moldova prin proiectul „Migrație și Dezvoltare Locală” Administrația publică locală din satul Budești Agenții economici din satul Budești
Actorii implicați	Primăria satului Budești, A.O. „Budești – Casa Părintească”, agenții economici din localitate, instituțiile publice și întreaga comunitate

Sumar

Satul Budești din municipiul Chișinău ar putea fi un punct atractiv pe harta turistică a Republicii Moldova. În acest scop, în localitate a fost creat traseul turistic al localității „În vacanță la Budești”. Aici poți descoperi Muzeul satului, să faci hipism sau poți afla cum se produce berea. Despre toate acestea, dar și alte obiective turistice locale

găsești detalii la Centrul informațional turistic din sat, iar spre destinațiile atractive vei fi ghidat de indicatoarele turistice și panourile cu harta turistică a localității.

Traseul turistic din satul Budești include în total 32 de obiective turistice și comunitare, inclusiv școala primară și Liceul Teoretic Budești, fabrica de conserve, fabrica de bere „Keller Holz”, cafeneaua „Diamond”, fierăria, oloinița, sera de flori și altele. Toate acestea, construite cu mâinile sătenilor și neapărat cu suportul primăriei, prin implementarea, pe parcursul anilor, a numeroaselor proiecte din fonduri europene.

Beneficiari

2 500 de persoane, 85 de agenți economici și gospodării țărănești, șapte instituții publice și întreaga comunitate.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Cinci proprietari de locații turistice și 13 membri ai familiilor acestora, inclusiv 26 de femei, 35 de bărbați, 10 migranți reveniți la baștină și 14 tineri până la 30 de ani implicați în crearea și dezvoltarea traseului și serviciilor turistice.
- 80 agenți economici și gospodăriile țărănești din localitățile clusterului care vor comercializa producția lor atât proprietarilor pensiunilor, cât și vizitatorilor traseului „În vacanță – la Budești!” – în total 500 persoane, inclusiv 250 de femei, 250 de bărbați, 150 de migranți reveniți la baștină.
- Agențiile de turism care vor contracta serviciile locațiilor turistice din cadrul traseului „În vacanță – la Budești!”.
- Cinci agenți economici susținuți în crearea și extinderea locațiilor turistice și de agrement.

- Cinci locații turistice create sau modernizate și gata să primească vizitatori.
- Un centru informațional turistic creat și funcțional.
- 17 indicatoare turistice și două panouri informaționale capitale confecționate și instalate la traseele centrale.
- Un concept de dezvoltare a turismului și agrementului elaborat și aprobat.
- 34 de locuri noi de muncă create.
- Cel puțin 5% de creștere a veniturilor la bugetul local.

Calitative:

- Nivel sporit de pregătire și motivare a operatorilor turistici locali de a dezvolta businessul propriu.
- Infrastructură pentru turism și agrement creată și modernizată.
- Sistem informațional pentru vizitatorii din afara localității elaborat și funcțional.
- Politici publice locale în domeniul turismului și agrementului elaborate și implementate.
- Cetățeni motivați să revină acasă pentru a se angaja la locurile noi de muncă create.
- Venituri ale populației și în bugetul local diversificate.
- Prin inițierea acestui traseu turistic în satul Budești vor fi create premisele pentru menținerea forței de muncă locală, sporirea veniturilor populației apte de muncă sătești și a veniturilor la bugetul local, sporirea atractivității localității pentru potențialii donatori și investitori.

Elementele inovatoare ale practicii

Fluxul de turiști și excursioniști care vor vizita locațiile turistice din cadrul traseului „În vacanță – la Budești!” va fi asigurat de agenții de turism din țară. Conform unor date preliminare, anual prestatorii de servicii vor deservi circa 500 – 1 000 de excursioniști, ceea ce va conduce la creșterea în primul an de gestiune cu cel puțin 15 % a venitului anual al prestatorilor de servicii din localitate.

Un element inovativ al proiectului care poate constitui un model pentru alte localități constă în cooperarea și coordonarea eforturilor autorităților publice, sec-

torului privat și ale celui asociativ pentru realizarea unor proiecte economice comune.

Unele obiective turistice și de agrement vor fi create de la zero, astfel încât locuitorii satului vor vedea în timp real schimbări calitative în amenajarea și dotarea localității cu obiective noi care vor aduce servicii noi.

Fabrica de bere „Keller Holz” își va deschide ușile pentru consumatori, va demonstra pe viu tot procesul de fabricare a berii, ceea ce nu mai poate fi văzut în altă parte.

Prin consolidarea capacităților Clubului de hipism „Sparta” vor fi diversificate serviciile de terapie ecvestră, ceea ce, la fel, este un lucru inedit pentru Republica Moldova.

Pe data de 12 iunie 2021 Asociația Națională pentru Turism Receptor din Moldova și Primăria satului Budești au semnat un Memorandum de înțelegere. Obiectivul prioritar este transformarea satului Budești într-o destinație agro-turistică în imediata apropiere de Chișinău, prin susținerea dezvoltării prestatorilor de servicii turistice, prin dezvoltarea unei noi destinații turistice în Regiunea de dezvoltare Centru, prin consolidarea parteneriatului APL-agenți economici-Asociația de băștinași, îmbunătățirea stării infrastructurii, lansarea de noi afaceri și promovarea imaginii localității. Cu acest scop a fost creat un Centru de informare turistică în incinta Muzeului local, care va colabora cu operatorii de turism din țară și cu care va avea contracte de deservire a turiștilor și excursioniștilor.

Crearea Centrului de informare turistică va avea drept scop generarea și transmiterea informației despre destinația turistică, oferirea serviciilor specializate de promovare a atracțiilor turistice, dezvoltarea turismului ecologic, rural și sustenabil, facilitarea accesului pentru turiști la informații despre localitate. Valorificarea patrimoniului natural și cultural istoric al localității reprezintă un obiectiv de interes turistic.

Lecțiile învățate

Situația financiară grea, generată de pandemie a zădărnicit campaniile de colectare de fonduri. Băștinașii nu au fost în stare să colecteze sumele anunțate. Echipa de proiect a convenit asupra renunțării la salariile din aceste contribuții. La fel, sectorul alimentației publice a fost puternic afectat de imposibilitatea desfășurării activității economice, ceea ce a îngreunat asigurarea co-finanțării, iar proiectul a fost extins cu trei luni.

FESTIVALUL DE PROMOVARE A ZESTREI NOASTRE DIN STRĂMOȘI „LA BĂȘCUȚELE DIN ȚÎRA”

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	comuna Ghindești, raionul Florești
Regiunea de dezvoltare	Nord
Numărul de locuitori	2 790
Primar	Gheorghe Falcă
Perioada de implementare a practicii	25 mai 2019
Bugetul total	160 mii lei
Finanțatori	Administrația publică locală din comuna Ghindești Agenții economici din comuna Ghindești
Actorii implicați	Primăria comunei Ghindești, locuitorii satului, SRL „Tetracom-Agro” și SRL „Autotehnica”, deputatul Eugen Nichiforciuc, publicația „Ziarul Nostru”, Consiliul raional Florești, Direcției Cultură, Turism, Tineret și Sport Florești, colectivele folclorice din raionul Florești, cântăreața Sabina Antoci, meșterii populari etc.

Sumar

Vechi de sute de ani, mici, dar și călduroase. Este vorba despre bordeiele din comuna Ghindești, raionul Florești, numite de localnici „băști”. Adevărate bijuterii făcute din piatră, aceste bordeie au fost moștenite încă de la strămoși și reprezintă căminul și refugiul locuitorilor. Iar pentru a pune în lumină valoarea acestor așezări, în satul Țîra din cadrul comunei, la 25 mai 2019, s-a desfășurat festivalul unic destinat bășcuțelor – „La Bășcuțele din Țîra”.

Satul Țîra, așezat pitoresc pe malul râului Răut, își pornește istoria încă pe vremea lui Ștefan cel Mare, prin 1465 când, după ce acesta pusese stăpânire pe Cetatea Chilia, a dat la trei oșteni de ai săi câte 25 desetine de pământ aici, pe acest loc fermecător, unde piatra a prins viață și din ea și-au zidit primele lăcașuri: bășcuțele, niște bordeie din piatră acoperite cu pământ, în care vara e răcoare, iar iarna ține cald. De atunci și până azi, oamenii construiesc astfel de locuințe trainice de rezistă sute de ani, comode și sănătoase pentru viață, în care încăpea și creștea întreaga familie.

Invitații festivalului au făcut excursii prin satul parcă conservat în timp, cu oale pe acoperișuri și garduri construite din piatră, au putut vizita liber gospodăriile sătenilor și intra în bășcuțe – cartea de vizită a localității. Băştinașii, oameni deosebit de ospitalieri, și-au întâmpinat oaspeții cu vin și bucate tradiționale, în special, cu preparatul local – învârtită cu brânză. Iar pe malul Răutului, toată lumea prezentă la festival a gustat pe săturate din ospățul oferit de organizatori: sarmale delicioase și friptură cu mămăligă și brânză de oi.

Festivalul, care a demarat cu o spectaculoasă paradă a portului popular, a fost o ocazie bună pentru meșteri să-și vândă obiectele de artizanat. Atmosfera de sărbătoare a fost întreținută de colectivele folclorice din raionul Florești care au dansat și au cântat muzică populară creând publicului o dispoziție veselă.

Beneficiari

Peste 1 500 de vizitatori la festival, inclusiv locuitorii comunei, meșterii populari, dar și oaspeții localității.

Rezultatele obținute

- 1 500 de vizitatori prezenți la acest festival, oameni de pretutindeni.
- Cinci bordeie renovate.
- Mai mulți turiști și vizitatori, atenția presei și a televiziunii.
- Se lucrează asupra muzeului, care va fi mândria comunei Ghindești.
- Locuitorii mențin bordeiele într-o stare bună, așteptând vizitatori.

Elementele inovatoare ale practicii

Satul Țîra are un potențial turistic extraordinar. Localitatea se află într-un cadru natural foarte frumos, iar oamenii din sat păstrează cu grijă tradițiile și obiceiurile locale. Țîra poate avea un succes turistic remarcabil dacă oamenii ar înțelege valoarea moștenirii tradiționale și o vor transmite generațiilor următoare. Această practică promovează aceste lucruri.

Lecțiile învățate

Cât timp trăim, învățăm. Această practică este o lecție foarte bună pentru administrația publică locală. Primăria are multe idei și așteaptă cu nerăbdare implementarea lor.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	comuna Mănoilești , raionul Ungheni
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	3 600
Primar	Valentina Grosu
Perioada de implementare a practicii	septembrie – decembrie 2020
Bugetul total	62 098 lei
Finanțatori	Fundația Comunitară Ungheni Administrația publică locală din comuna Mănoilești Agenții economici din comuna Mănoilești Comunitatea din Mănoilești
Actorii implicați	Primăria comunei Mănoilești, Fundația Comunitară Ungheni, Grupul de inițiativă „Speranța”, agenții economici din teritoriu, tinerii, diaspora, instituțiile publice și întreaga comunitate

Sumar

În centrul satului Mănoilești din raionul Ungheni întâlnim o poartă inedită de acces către cultura din sat. Este vorba de o bibliotecă în aer liber, unde locuitorii au posibilitatea să citească o carte în aer liber, să ia cartea acasă, dar și să doneze cărți din biblioteca proprie.

Deși în satul Mănoilești activează o bibliotecă publică care are un fond de 10 105 cărți din diverse domenii, cu un număr de circa 312 cititori, nu toți doritorii de a citi au posibilitatea să meargă la bibliotecă în timpul orelor de lucru din vaste motive. Există oameni care preferă mirosul de iarbă verde în detrimentul mirosului specific unei biblioteci, de aceea un grup de tineri din satul Mănoilești, care sunt de părere că atunci când cărțile devin accesibile direct din stradă, acestea sunt mai aproape de cititori, au venit cu inițiativa de a amenaja o bibliotecă în spațiu liber, o bibliotecă cu soare, ploaie și miros de vară, o bibliotecă de unde se pot împrumuta și dona cărți, fără orar, fără abonamente.

Astfel, a fost amenajat un spațiu cu suprafața de 1 720 m², împrejmuit cu gard din chereștea, unde a fost instalată o bibliotecă în aer liber cu suprafața de 20 m², cu masă și două scaune, care conține rafturi pentru cărți și care oferă posibilitatea copiilor să răsfoiască și să citească povești cu zâne și eroi, cu poezii și ghicitori, iar celor mari, cărți de divertisment și practice. Spațiul amenajat, cu biblioteca în aer liber este aferent unui alt spațiu amenajat în anul 2016 în cadrul altui proiect „Cetățeni activi, mediu curat, sat amenajat”, unde au fost amenajate două fântâni, una cu cumpănă, cum rar mai întâlnim prin satele noastre.

Beneficiari

969 de locuitori ai satului Mănoilești, inclusiv 253 copii de vârstă școlară și preșcolară, 85 de tineri, 127 de persoane în etate și 60 de persoane cu necesități speciale.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- O ședință de lucru privind lansarea proiectului cu implicarea a 25 de participanți organizată.

- Cinci afișe cu text mobilizator editate și plasate, 100 de pliante editate și distribuite, 500 de flayere distribuite, două agende la lansarea a proiectului editate.
- O campanie de colectare și donare a cărților cu genericul „Donează o carte din biblioteca ta pentru bibliotecă noastră” desfășurată.
- Un teren cu dimensiunea 60x44 m amenajat, pregătit pentru instalarea atributelor: biblioteca-foișor, trei mini biblioteci, două coșuri pentru gunoi, trei bănci de odihnă, 10 clumbe cu flori din anvelope, două panouri informaționale.
- Materiale de construcție procurate.
- Atribute procurate. Biblioteca – foișor, trei mini biblioteci, două coșuri pentru gunoi, trei bănci de odihnă, două panouri informative.
- 69 de gropi pentru instalarea pilonilor pentru gard săpate, la distanța de 2 m fiecare, 69 de piloni îngropați.
- Gardul cu lungimea de 134 m construit.
- Grupul de inițiativă „Speranța” împreună cu 10 tineri voluntari au instalat biblioteca – foișorul, trei mini biblioteci, două coșuri pentru gunoi, trei bănci de odihnă, două panouri informaționale terenul aferent parcului amenajat, 50 de puieți, 30 de arbuști, flori – sădite.
- 10 clumbe în interiorul terenului amenajate.
- O sărbătoare a satului cu invitația finanțatorilor și partenerilor organizată și desfășurată.
- Un concurs al desenelor și eseuri cu genericul „Lectura-poarta de acces către cultură și educație” desfășurat.
- Un articol în ziarele „Unghiul” și „Expresul” publicat.
- Două panouri informative la intrarea în parc instalate.

Calitative:

- Cetățeni din comuna Mănoilești și din raion, informați despre lansarea proiectului, prin publicarea unui articol în ziarul Unghiul, plasarea informației pe pagina web a primăriei și pe rețelele de socializare.
- Abilități de lucru în echipă dezvoltate.
- Atitudinea față de lectură schimbată pe una proactivă.

- Echipamente și materiale de construcție calitative procurate.
- Abilitățile practice în domeniului managementului financiar îmbunătățite.
- Consolidarea vieții comunitare.
- Îmbunătățirea participării civice.
- Utilizarea eficientă a patrimoniului public local de către administrația publică locală.
- Consolidat dialogul dintre administrațiile de nivelul I și II, agenții economici din teritoriu și comunitatea.
- Tinerii care au fost inițiatorii proiectului vor cunoaște prețul muncii depuse, deoarece au fost martorii schimbărilor produse.
- Proiectul va avea drept rezultat promovarea și cultivarea culturii lecturii în comuna Mănoilești, încurajând lectura ca mijloc de dezvoltare culturală și creativă.
- Transformarea proiectului într-un model de bune practici.
- Prin participarea la activitățile proiectului, tinerii, elevii, își vor dezvolta competența de lectură, vor citi cu plăcere cărți pe care singuri vor ști să le selecteze și să le integreze în preocupările personale, se vor familiariza cu mediul cultural, se vor forma ca cititori pe tot parcursul vieții, se vor stabili relații de prietenie și de colaborare.

Elementele inovatoare ale practicii

Această bibliotecă în aer liber este o inovație pentru comuna Mănoilești, dar și pentru celelalte localități din raionul Ungheni, o modalitate de a arăta încrederea în oameni, un exercițiu de educare a responsabilității și a spiritului civic.

Prin acest proiect dezvoltăm cultura și tradiția cititului în rândul tuturor categoriilor de actori comunitari și îi sensibilizăm precum că lectura este foarte importantă pentru dezvoltarea multilaterală a omului, lectura îmbogățește semnificativ vocabularul, lectura te relaxează, lectura dezvoltă intelectualitatea.

De asemenea, anual vor fi organizate discuții-dezbateri în aer liber cu diverse tematici și diferite categorii de vârstă și gen, concursuri de desene și eseuri, familiarizări cu mediul cultural. O bună parte din adolescenți renunță la cărți în favoarea Internetului, filmelor, jocurilor pe

calculator, fără a conștientiza că cartea poate fi considerată un depozit complet al inteligenței omenеști. Personajele ıntălnite ın cărți și faptele lor ıl transpun pe cititor ıntr-o lume reală sau imaginară ın care el participă cu gândul ın lumea cărților, oferind răspuns la orice ıntrebare.

Lecțiile ınvătate

- ✓ Cu resurse puține pot fi obținute rezultate mari.
- ✓ Cât mai mulți cetățeni trebuie implicați ın procesul de implementare a proiectului.
- ✓ Echipa de implementare a proiectului trebuie să mențină un dialog activ permanent cu finanțatorii și comunitatea.
- ✓ Transparența și promovarea contribuie semnificativ la durabilitatea proiectului.
- ✓ Eforturile unite contribuie la atingerea succesului.
- ✓ Dacă sunt susținuți, tinerii pot rezolva probleme mari.
- ✓ Dacă există idei bune ınsoțite de insistență, aceste idei neapărat vor fi realizate.
- ✓ Promovarea și susținerea voluntariatului este cheie de succes pentru realizarea scopului propus.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Rogojeni , raionul Șoldănești
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	692
Primar	Alexei Burlacu
Perioada de implementare a practicii	august – septembrie 2020
Bugetul total	189 354 lei
Finanțator	Ministerul Educației, Culturii și Cercetării
Actorii implicați	Primăria comunei Rogojeni, Asociația Obștească „Centrul de Dezvoltare Durabilă a satului Rogojeni”, Căminul Cultural din Rogojeni, Centrul de Excelență în Construcții, locuitorii și instituțiile publice

Sumar

Datorită proiectului „Promovarea sitului istoric rural Rogojina Răutului” au fost promovate tradițiile de construcție prin restaurarea unei gospodării țărănești autentice în satul Rogojeni în cadrul Școlii de toamnă la care au participat elevii Centrului de Excelență în Construcții. Astfel, pentru promovarea tradițiilor, studenții Centrului de Excelență în Construcții au pus umărul pentru a restaura o bașcă autentică din localitate, datată din secolul 18-lea, care va deveni muzeu al localității.

Beneficiari

Localnicii satului Rogojeni, Țîra, Roșietici, populația din Republica Moldova, 300 de participanți, inclusiv colectivele culturale, experți și profesioniști în domeniu, agențiile de turism, oaspeții localității și turiștii.

Rezultatele obținute

- Îmbunătățirea calității educației tinerii generații privind moștenirea culturală, cunoașterea și respectarea tradițiilor și obiceiurilor culturale.
- Au participat 50 de elevi de la Centrul de Excelență în Construcții
- A crescut numărul vizitatorilor în satul Rogojeni și în weekend localitatea este vizitată de 30-40 de oaspeți.
- S-a renovat clădirea muzeului satului.
- La Rogojeni se desfășoară festivalul „La claca cu lut”.
- Este organizată tabăra de vară pentru studenții de la Centrul de Excelență în Construcții care au depus munca în practică la prelucrarea lutului și a lemnului.

Elementele inovatoare ale practicii

Contractul de colaborarea cu Centrul de Excelență în Construcții a permis realizarea lucrărilor de restaurare a muzeului din Rogojeni, de către specialiști în devenire.

Lecțiile învățate

Practica de a lucra în teritoriu cu lutul și lemnul aduce în valoare aceste materiale ecologice. Familiile cu venituri modeste însă nu folosesc lutul ca material ieftin și ecologic în construcții.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Selemet , raionul Cimișlia
Regiunea de dezvoltare	Sud
Numărul de locuitori	3 800
Primar	Tatiana Badan
Perioada de implementare a practicii	2019 – 2020
Bugetul total	180 mii lei
Finanțatori	Administrația publică locală din satul Selemet Diaspora și comunitatea satului Selemet
Actorii implicați	Administrația publică locală a satului Selemet, comunitatea și diaspora

Sumar

La inițiativa Primăriei satului Selemet, în ultimii doi ani au fost restabilite și sfințite 43 de fântâni și două izvoare din totalul de 200 cu aportul comunității și a diasporei. Pe lângă faptul că fiecare fântână este înregistrată și pașaportizată, fântâna are și legenda ei, fiecare în parte cu diversitatea sa semnificativă, la care au lucrat în ateliere un grup de persoane vârstnice, care mai țin minte istoria locurilor și a fântânilor din localitate. De asemenea se lucrează și la editarea unui Ghid turistic a localității Selemet, unde se regăsesc și fântânile cu legende mai reprezentative cu

un popas turistic, care va scoate în evidență peste 400 de locuri cu denumiri vechi ca pe timpuri și, care vor definiți-va un traseu turistic local și regional, cu tendință spre artera turistică națională.

Deja este o tradiție pentru locuitorii satului Selemet, ca o datorie morală și spirituală pentru generațiile următoare, ca în fiecare an până la Duminica Mare să fie curățate, amenajate și sfințite cu mare har și sfințenie de Dumini-ca Mare fântânile și izvoarele eliberate de străfunduri care prind viață atunci, când mâna omului înlătură piatră cu piatră pentru ca apa să alunece din adânc în dăinuirea unei vieți sănătoase.

Beneficiari

Locuitorii satului Selemet, în număr de 3 800 de persoane, dar și oaspeții acestuia.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 3 800 de locuitori și băștinașii migra-nți ai localității.
- Agenții economici locali din dife-rite domenii conexe turismului.
- Circa 5 000 de vizitatori și turiști veniți la Festivalul „iProsop” și la traseul turistic „Valul lui Traian”.
- Agențiile de turism din țară care vor obține câteva itinerare noi pentru turiștii pe care îi deservesc.

Calitative:

- Consolidarea participării cetățenilor în dezvoltarea localității.
- Păstrarea și valorificarea tradițiilor și obiceiurilor autentice.
- Atractivitate și imagine turistică rurală.
- Reînvierea tradițiilor vechi.

Elementele inovatoare ale practicii

- De peste 20 de ani oamenii s-au gândit mai mult la consumul de apă din rețea și au delăsat fântânile, dar acum fântânile arteziene au tendința de a seca și oamenii revin la acele măsuri de reparație, curățire și ulterior la tradiția de a sfinți apa care asigură vitalitatea și sănătatea populației.
- Înainte oamenii se asigurau cu apă din fântâni și nu exista frica că nu vor fi asigurați cu apă.

Lecțiile învățate

- ✓ În perioada acestor doi ani istoriile fântânilor au fost greu de aflat deoarece multe persoane care cunoșteau istoria și legenda locului fântânii au decedat. Din acest motiv, multe activități trebuiau inițiate cu mult mai înainte.
- ✓ Existența tradițiilor frumoase și pline de bunătate în consolidarea oamenilor.
- ✓ Încurajarea tinerei generații de a continua această tradiție și obicei sacru.
- ✓ Replicarea la nivel local a practicii.

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Selemet, raionul Cimișlia
Regiunea de dezvoltare	Sud
Numărul de locuitori	3 800
Primar	Tatiana Badan
Perioada de implementare a practicii	august 2020
Bugetul total	5 mii lei
Finanțatori	Băștinașii migranți din satul Selemet în cadrul proiectului PNUD Moldova, „Migrație și Dezvoltare Locală”, cu susținerea financiară a Guvernului Elveției
Actorii implicați	Administrația publică locală a satului Selemet, comunitatea și diaspora

Sumar

Au modelat chirpici din lut și paie. Locuitorii satului Selemet, raionul Cimișlia s-au adunat la o clacă tradițională ca pe vremuri. Aceștia au aranjat un scenariu teatralizat cu elemente tradiționale rupte din trecut a întregului proces de modelare a chirpicilor din lut și paie, puși în forme de lemn și uscați la soare după tradiția veche. Evenimentul a fost organizat la finele Zilelor Diasporei în august 2020.

Claca tradițională a fost desfășurată cu toate elementele de organizare autentice localității la o roată de ceamur, având drept scop mobilizarea cetățenilor în acțiuni de dezvoltare locală, dezvoltarea spiritului civic, consolidarea comunității la fapte bune și prezentarea acestor tradiții vechi.

Astfel, timp de trei zile, oamenii, de la mic la mare, au participat la una dintre cele mai frumoase obiceiuri, care unea cândva tot satul. Peste 40 de săteni, printre ei și localnici reveniți de peste hotare, au cărat apă, au aruncat paie, au călcat lut cu picioare, iar rezultatul a fost pe măsura așteptărilor: peste 300 de chirpici, care au fost lăsați pe malul râului pentru a se usca la soare. Inspirați de viața sătenilor din anii '50, funcționarii primăriei și membrii asociației de baștinași au reconstituit o tradiție care, pe vremuri, era un lucru comun – claca. Pentru a se asemana cât mai mult cu oamenii de atunci, participanții la acest proces au purtat haine specifice acelor timpuri, pe care le-au primit de la Casa

de Cultură din localitate. Potrivit scenariului, sătenilor au fost rugați să dea o mână de ajutor unei familii tinere, fără acoperiș deasupra capului. Doritorii s-au adunat mai apoi pe malul râului din sat, iar bărbații s-au pus pe săpat pentru a găsi cel mai bun pământ cu lut. După ce au dat de el, l-au stropit din plin cu apă, iar ca să-l calce bine de tot, a fost nevoie de câțiva cai puternici. Claca a culminat cu o masă de sărbătoare, ce a fost însoțită de o rugăciune. Prin acest eveniment, care a durat trei zile, organizatorii acțiunii au vrut să reînvie frumoasa tradiție, când aproape toți sătenii își uneau eforturile pentru a ajuta familiile aflate la început de cale.

Beneficiari

Întreaga comunitate a satului Selemet, adică 3 800 cetățeni care valorifică tradițiile, unitatea și promovarea tradițiilor în cadrul dezvoltării potențialului turistic rural.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- 3 800 de locuitori și băștinașii migranți ai localității.
- Circa 5 000 de vizitatori și turiști veniți la Festivalul „iProsop” și la traseul turistic „Valul lui Traian”.
- Agențiile de turism din țară care vor obține câteva itinerare noi pentru turiștii pe care îi deserveșc.

Calitative:

- Dezvoltarea economică locală.
- Consolidarea participării cetățenilor în dezvoltarea localității.
- Păstrarea și valorificarea tradițiilor și obiceiurilor autentice.
- Atractivitate și imagine turistică rurală.
- Reînvierea tradițiilor vechi.

Elementele inovatoare ale practicii

Elementul de consolidare și mobilizare de reînviere a tradiției autentice prin conștientizarea participării cetățenilor.

VII

DEZVOLTAREA DESTINAȚIEI TURISTICE CODRII SIPOTENIULUI PENTRU O CREȘTERE ECONOMICĂ LOCALĂ DURABILĂ

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	comuna Sipoteni, raionul Călărași
Regiunea de dezvoltare	Centru
Numărul de locuitori	7 286
Primar	Vasile Rață
Perioada de implementare a practicii	22 iulie 2020 – 15 septembrie 2021
Bugetul total	419 240 dolari
Finanțatori	PNUD Moldova prin proiectul „Migrație și Dezvoltare Locală” Administrația publică locală din comuna Sipoteni Guvernul Republicii Moldova prin programul „Capitala Tineretului” Comunitatea din comuna Sipoteni
Actorii implicați	Administrația publică locală din Sipoteni, Asociația de băștinași „Baștina Sipoteni”, Centrul de Consultanță în Afaceri, Asociația Obștească „Codrenii”, Asociația Națională pentru Turism Receptor din Moldova (ANTRIM)

Sumar

Comuna Sipoteni, care e și Capitala Tineretului 2020-2021, se mândrește cu patru trasee turistice noi. Traseele ecoturistice Sipoteni parcurg peisaje naturale nemaipomenit de frumoase, care includ patru trasee unice care traversează raioanele Călărași, Strășeni, Nisporeni și Ungheni. Ele pot fi parcurse atât pe jos, cât și cu bicicleta. De asemenea, trei pensiuni turistice, o zonă de agrement, o uscătorie de fructe și un atelier de lactate cu sală de degustare sunt amenajate la Sipoteni pentru turiștii dornici să exploreze Codrii Moldovei.

Beneficiari

Locuitorii comunei Sipoteni, în număr de peste 7 200 de cetățeni, dar și oaspeții acesteia.

Rezultatele obținute

Cantitative:

- Patru trasee turistice lansate la 1 august 2021.
- Două pensiuni agroturistice construite și alta va fi deschisă în 2022.
- 50 de locuitori vor fi implicați în primirea și deservirea turiștilor
- Circa 2 500 de băștinași care vin în vacanță vor putea călători pe itinerare turistice amenajate în cadrul proiectului.
- Circa 100 de producători autohtoni parteneri care vor putea realiza producția lor turiștilor.
- 600 de elevi de la Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” vor studia mai aprofundat istoria ținutului natal.
- 15-20 de persoane își vor identifica un loc de muncă angajați la lucrări de amenajare a itinerarelor turistice.

Calitative:

- Administrația publică locală va crea noi destinații turistice.
- Asociația de băștinași „Baștina Sipoteni” își va consolida capacitățile de a se implica în dezvoltarea comunitară.

- Instituțiile publice vor fi implicate în diferite activități cultural-artistice și sportive.
- Proiectul va avea un impact sporit asupra gradului de optimism economic și cultural al populației, bazat pe creșterea nivelului de trai, dinamizarea activității autorității publice, agenților economici și Asociației „Baștina Sipoteni”.
- Prin activitățile proiectului imaginea pozitivă a Sipoteniului va crește pe plan intern și extern.
- Proiectul va contribui la creșterea interesului față de turism, îndemnând și alți antreprenori să se lanseze în diferite domenii, cum ar fi meșteșugurile, agricultura naturală.
- Comuna Sipoteni, datorită conjugării eforturilor proiectului „Migrație și Dezvoltare Locală” și a programului „Sipoteni-Capitala Tineretului 2020-2021” este intens mediatizată și promovată ca o nouă destinație turistică.
- Traseele turistice create în acest proiect sunt conectate deja la traseele deja existente și la atracțiile din regiune (raioanele Călărași, Strășeni și Nisporeni) măbind astfel durata șederii turiștilor și diversificând oferta de servicii, crescând varietatea noilor experiențe și emoții pentru turiști.
- Infrastructura publică dezvoltată, îmbunătățită prin acest proiect este un pilon care permite dezvoltarea continuă a economiei locale și creșterea valorii adăugate a produselor locale. Proiectul creează premise pentru dezvoltarea unei generații de tineri ambasadori al localității și regiunii, ei fiind ghizi locali de turism.

Elementele inovatoare ale practicii

Toate activitățile din proiect vor avea un impact pozitiv asupra mediului din zonă. Locațiile turistice sunt amenajate astfel, încât să nu deterioreze aspectul natural al Codrilor, să se încadreze armonios în landsaftul existent.

Proiectul este unul inovativ din mai multe aspecte:

- Prezentul proiect este puternic ancorat cu „Sipoteni-Capitala Tineretului 2020-2021”. Astfel, unele activități sunt realizate în comun, cum ar fi identificarea și marcarea traseelor turistice interne și a celor care vor conecta

localitatea la altele (traseul celor patru mănăstiri din Călărași, traseul „Dor de Codru”, traseul spre rezervația „Plaiul Fagului”), promovarea traseelor turistice în strânsă cooperare cu agențiile de turism; cursuri de instruire în managementul proiectelor și antreprenoriat pentru tinerii antreprenori; elaborarea planurilor de afaceri pentru a dezvolta trei structuri turistice; un forum economic al tinerilor antreprenori pentru promovarea schimbului de experiență și a practicilor pozitive cu antreprenorii din Regiunea de Dezvoltare Centru; aplicarea la diferite programe, proiecte pentru accesarea de fonduri (AIPA, ODIM, IFAD) pentru antreprenorii din Sipoteni pentru dezvoltarea diferitor sectoare economice.

- Proiectul va utiliza potențialul agenților economici, în strândă cooperare cu primăria, ONG-urile locale și comunitatea.

Lecțiile învățate

Implementarea reușită a proiectului a însemnat responsabilitate. Proiectul a fost implementat fără probleme, urmând pașii necesari pentru finanțare. Apoi a urmat comunicarea eficientă cu autoritatea contractantă. Pe parcursul implementării proiectului a fost necesară o comunicare mai eficientă în cadrul echipei. Din cauza condițiilor climaterice și a pandemiei nu s-a reușit efectuarea activităților în termen, de aceea au fost modificări contractuale prin acte adiționale.

Cunoașterea legislației este un factor necesar pentru ca fiecare expert implicat în proiect să-și cunoască partea legislativă. În cadrul implementării au apărut probleme cu scutirile TVA la materiale achiziționate. Managementul riscurilor a fost bine studiat.

VIII

FESTIVALUL BUCĂTĂRIEI TRADIȚIONALE „GURMANIA”

CARTE DE VIZITĂ

Localitatea	satul Țarigrad, raionul Drochia
Regiunea de dezvoltare	Nord
Numărul de locuitori	4 082
Primar	Petru Bărbieru
Perioada de implementare a practicii	28 iulie 2019
Bugetul total	30 mii lei
Finanțator	Administrația publică locală
Actorii implicați	Administrația publică locală din satul Țarigrad, agenții economici, ONG-uri, instituțiile publice, întreaga comunitate, mass-media

Sumar

Friptură, zeamă de pește și mămăligă gătită în centrul satului în fața vizitatorilor – așa este sărbătorit festivalul bucatelor tradiționale – „GurmanIA”, desfășurat în anii 2017, 2018 și 2019 în satul Țarigrad, raionul Drochia. Participanții la festival au avut posibilitatea să admire expoziții hand-made, târguri ale meșterilor populari, să ia parte la master class-uri și să danseze horă alături de ansamblurile populare.

Zeci de bucătari și-au așteptat vizitatorii cu sute de bucate: sarmale, plăcinte, legume la grătare, mămăligă cu friptură, zeamă de pește, dulciuri de tot felul dar și multe alte bunătăți locale. De asemenea, au fost dezvăluite tainele preparării acestor bucate, căci organizatorii au pregătit și o mulțime de masterclass-uri! Toate gustoseniile au fost oferite gratis, astfel oaspeții făceau cozi imense să savureze din toată bucătăria națională și internațională.

Cu mult fast, voie bună, bucate tradiționale, culoare și surprize inedite pentru țarigrădeni, dar și pentru oaspeți, s-a desfășurat acest inedit eveniment organizat cu multă dăruire de sine de către Cristina Jitaru, directorul Casei de Cultură împreună cu activul acestei instituții, susținuți de Primăria satului Țarigrad.

Scuarul Casei de Cultură din Țarigrad ca prin minune s-a transformat într-un loc de poveste, amenajat cu gust și multă inspirație de către un grup de tineri energici. Această atmosferă multicoloră, plină de energie pozitivă a adunat multă lume frumoasă. Cele mai iscusite gospodine din sat au oferit cu dragoste pentru toți invitații bucate tradiționale vechi, bărbații s-au întrecut la pregătirea ciorbei, a mămăliguței și desigur a celei mai delicioase fripturi. Oaspeții festivalului au vizionat cu drag expozițiile lucrărilor meșterilor populari, au dansat și cântat alături de artiștii invitați la eveniment.

Beneficiari

Numărul total al participanților la festival a fost foarte mare, deoarece evenimentul a avut loc în aer liber în parcul din preajma Casei de Cultură și a Primăriei satului Țarigrad.

Rezultatele obținute

Mulțumită festivalului a fost posibilă adunarea meselor din sat în port național de sărbătoare cu voie bună, cântec, dans și veselie.

Există solicitări de la consătenii stabiliți peste hotarele țării noastre, care îndeamnă Primăria satului Țarigrad să desfășoare în continuare asemenea sărbători în centrul satului, deoarece oamenii sunt dornici și însetați de a comunica între ei, de a se înveseli anume la locul de baștină.

Elementele inovatoare ale practicii

Festivalul „GurmanIA”, a fost una din cele mai frumoase sărbători pentru localitate, a fost cea mai aglomerată sărbătoare cu multe colective artistice, cu mulți oaspeți și mulți artiști.

Lecțiile învățate

Festivalul a lăsat niște lecții pozitive în comunitatea din Țarigrad. În afară de faptul că locuitorii din sat au avut posibilitatea de a se aduna, au fost mulți oaspeți din satele vecine, de la Ministerul Culturii și din România.

REPARTIZAREA REGIONALĂ A CELOR MAI BUNE PRACTICI

Programul Bunelor Practici
ale Autorităților Publice Locale din Republica Moldova

2019 – 2020

Regiunea NORD

Municipiul Bălți

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Municipiul Bălți	O societate informată printr-un sistem de informare modern
2	Municipiul Bălți	Implicare cetățenească pentru o comunitate mai dezvoltată

Raionul Drochia

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Țarigrad	Festivalul bucătăriei tradiționale „GurmanIA”

Raionul Edineț

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Municipiul Edineț	Îmbunătățirea relației de interacțiune socială a membrilor comunității Edineț prin crearea oportunităților de agrement
2	Municipiul Edineț	Revitalizarea spațiilor comune pentru îmbunătățirea calității vieții

Raionul Florești

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Ghindești	Festivalul de promovare a zestrei noastre din strămoși „La Bășcuțele din Țîra”

Raionul Glodeni

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Ciuciulea	Servicii Informaționale Transparente și Efi- ciente (SITE) în satul Ciuciulea
2	Satul Ciuciulea	Iluminare stradală în Ciuciulea – serviciu in- teligent și modern creat de comunitate pen- tru cetățeni

Raionul Sîngerei

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Ciuciuieni	Amenajarea unui sector de trotuar în parcul din satul Ciuciuieni

Raionul Soroca

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Schineni	Cetățeni activi și autorități receptive - comu- nitate dezvoltată
2	Comuna Schineni	Cetățenii pentru o guvernare responsabilă - amenajarea terenului de sport multifuncțio- nal din localitate

Raionul Telenеști

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Orașul Telenеști	Crearea unui mediu prietenos de habitare prin construcția a șapte terenuri de joacă pentru copii

Regiunea CENTRU

Raionul Anenii Noi

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Orașul Anenii Noi	Înverzirea localităților Primăriei orașului Anenii Noi
2	Comuna Telița	Modernizarea instituțiilor publice din loca- litate și reducerea costurilor de întreținere prin aplicarea măsurilor de eficiență energe- tică

Raionul Călărași

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Bravicea	Promovarea modului sănătos de viață prin crearea sălii de fitness
2	Satul Bravicea	Crearea Serviciului Teritorial de Salvatori și Pompieri (STSP) în satul Bravicea
3	Orașul Călărași	Bugetare participativă în orașul Călărași
4	Orașul Călărași	Renovarea scărilor de acces din orașul Călărași – acces sigur și egal pentru cetățeni
5	Orașul Călărași	Eficientizarea iluminatului public stradal „Licurici în inima Codrilor”
6	Consiliul raional Călărași	Solidaritatea între generații, activ indiferent de vârstă (Torba bunicii)
7	Comuna Sipoteni	Dezvoltarea destinației turistice Codrii Sipoteniului pentru o creștere economică locală durabilă

Municipiul Chișinău

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Budești	„Tata, mama și copiii”
2	Satul Budești	Promovarea eficienței energetice în satul Budești
3	Satul Budești	Crearea traseului turistic și de agrement „În vacanță la Budești!”
4	Satul Budești	Bugetare participativă-instrument eficient pentru participarea cetățenească în Moldova
5	Comuna Cruzești	Comuna Cruzești este asigurată integral cu apeduct

Raionul Criuleni

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Izbiște	Servicii medicale calitative – o localitate sănătoasă

Raionul Hîncești

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Logănești	Amenajarea cișmelei din zona centru pentru asigurarea cetățenilor cu apă potabilă
2	Satul Obileni	Lucrări civice la grădinița „Poienița” din satul Obileni

Raionul Ialoveni

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Orașul Ialoveni	Centrul de Informare și Servicii pentru Cetățeni (CISC) în cadrul Primăriei Ialoveni
2	Orașul Ialoveni	Renovarea și salubritizarea stațiilor de transport din orașul Ialoveni
3	Orașul Ialoveni	Transport electric cu propulsie autonomă în orașul Ialoveni

Raionul Strășeni

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	GAL „Bazinul Lacului Ghidighici”	Dezvoltarea sustenabilă a regiunii – 2019
2	GAL „Plaiul Codrilor”	Implicarea aduce dezvoltare 2019 – 2020
3	Satul Sireți	Dezvoltarea zonei de agrement prin amenajarea unui teren de sport pentru tineri în sectorul locativ „La Lac”
4	Satul Sireți	Construcția drumurilor locale din satul Sireți din Fondul rutier - 2020
5	Satul Sireți	Festivalul-concurs de muzică sacră „Hristos a Înviat”, ediția a II
6	Satul Sireți	Sporirea capacităților administrației publice locale pentru o guvernare eficientă
7	Municipiul Strășeni	Lucrări civice la Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din municipiul Strășeni

Raionul Șoldănești

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Rogojeni	Promovarea sitului istoric rural „Rogojina Răutului”

Raionul Ungheni

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Orașul Cornești	„Cu mult dor lângă izvor”
2	Orașul Cornești	Odihnă pe Aleea tineretului
3	Orașul Cornești	„Mai eco ești, cu un popas la Cornești”
4	Comuna Mănoilești	Creșterea competitivității în promovarea modului sănătos de viață, prin amenajarea unui spațiu de odihnă și agrement
5	Comuna Mănoilești	Lectura – poarta de acces către cultură și educație
6	Comuna Mănoilești	Ziua vecinilor la havuzul cunoașterii
7	Comuna Mănoilești	Un mediu curat înseamnă o viață sănătoasă
8	Municipiul Ungheni	Hackathonul urban „Orașul tău se schimbă pentru tine. Împreună cu tine”
9	Municipiul Ungheni	Condiții mai bune pentru copiii de vârstă preșcolară din cartierul „Ungheni Vale” prin implicare civică
10	Comuna Zagarancea	Amenajarea stadionului sătesc din satul Semeni prin implicare comunitară

Regiunea SUD

Raionul Cahul

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Vadul lui Isac	„Ești informat, ești puternic”

Raionul Cantemir

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Orașul Cantemir	Reabilitarea termică a clădirilor educaționale din orașul Cantemir – CanTREB

Raionul Căușeni

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Comuna Cîrnășeni Noi	Construcția sistemului de iluminat public în comuna Cîrnășeni Noi

Raionul Ceadăr-Lunga

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Gaidar	Comunicarea publică – cheia dezvoltării cu succes a societății civile la nivel local

Raionul Cimișlia

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Orașul Cimișlia	Bugetul inițiativelor civice în orașul Cimișlia
2	Satul Selemet	Revitalizare fântânilor și izvoarelor moștenite din strămoși
3	Satul Selemet	Promovarea tradițiilor autentice de acasă

Municipiul Comrat

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Municipiul Comrat	Îmbunătățirea mediului educațional al grădiniței nr. 5 din municipiul Comrat

Raionul Leova

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Filipeni	Achiziționarea unui tractor multifuncțional pentru un sat curat și amenajat
2	Satul Filipeni	Iluminarea stradală a satului Filipeni
3	Satul Filipeni	Instalarea monumentului în memoria eroilor căzuți în războiul din Afganistan
4	Orașul Leova	Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic „Constantin Spătaru” din orașul Leova

Raionul Ștefan-Vodă

Nr.	Localitatea	Titlul bunei practici
1	Satul Copceac	Consolidarea parteneriatului între societatea civilă și administrația publică pentru o bună guvernare și dezvoltare locală
2	Satul Feștelița	Crearea Centrului de excelență pentru eficiență energetică prin pilotarea noilor tipologii de eficiență energetică în satul Feștelița

TOTAL: 64 de bune practici din 40 de comunități

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS), „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritul critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.